

๑๗๑.๑
พ. ๖๕๖
๕.๕

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น

๒๐๕.๑. ๗๕๔

ปริญญานิพนธ์
ของ
พิชญพร รุโจปการ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
พฤษภาคม ๒๕๔๑
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๑๒๔๘

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอก จิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

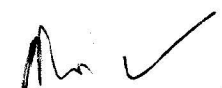
 ประธาน
(อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุรี กุลแพทย)

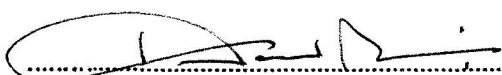
คณะกรรมการสอบ

 ประธาน
(อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ยุรี กุลแพทย)

 กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

 คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาสารณ์)

วันที่ 15 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2541

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ อาจารย์ ดร.นิยะดา จิตต์จรัส ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่าง ๆ ในการทำวิจัย ตลอดจนให้กำลังใจด้วยดีตลอดมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ มยุรี กุลแพทย์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างมาก ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์ ที่ได้กรุณารับเป็นกรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม และได้กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับข้อแก้ไขต่าง ๆ รวมทั้งขอขอบพระคุณผู้อำนวยการโรงเรียน อาจารย์ผู้เกี่ยวข้อง และขอขอบคุณนักเรียนของโรงเรียนทั้ง 8 แห่ง ที่ให้ความอนุเคราะห์และให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี ขอขอบคุณ คุณสมกิจ กิจพูนวงศ์ ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และน้ำ ๆ ที่ได้ให้กำลังใจและทุนสนับสนุนในการศึกษา ขอขอบคุณภรรยา และน้องชายที่ได้ช่วยเหลือในการจัดทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ รวมทั้งลูกสาวที่มีส่วนเป็นกำลังใจให้มีความมุ่งมั่นต่อการศึกษา ท้ายที่สุดนี้ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่มีส่วนช่วยทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

พิษณุพร รุโงปการ

สารบัญ

บทที่

หน้า

1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า.....	6
ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า.....	6
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
นิยามปฏิบัติการ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	13
ค่านิยมในการพึ่งตนเอง.....	14
บทบาทของบิดามารดา.....	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับค่านิยม ในการพึ่งตนเอง.....	49
สมมุติฐานในการศึกษาค้นคว้า.....	53
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	55
ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	55
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	62
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	62
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
การเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	63
ตอนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง.....	64

ตอนที่ 2 คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งใน กลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง.....	70
ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่าง บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับ ค่านิยมในการพึ่งตนเองตามตัวแปรเพศและวัย.....	76
ตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านในการทำนาค่านิยม ในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง.....	79
ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึ่งตนเอง ระหว่างวัยรุ่นชายกับวัยรุ่นหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับ วัยรุ่นตอนกลาง.....	88
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	89
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	89
สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	89
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	90
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	92
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	92
อภิปรายผล.....	94
ข้อเสนอแนะ.....	104
ข้อเสนอแนะทางการปฏิบัติ.....	104
ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	105
บรรณานุกรม.....	107

ภาคผนวก.....115

ประวัติย่อผู้วิจัย.....134

บัญชีตาราง

ตาราง

หน้า

1	จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามโรงเรียน ระดับชั้นเรียนและเพศ.....	56
2	ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และค่านิยมในการพึ่งตนเอง.....	61
3	จำนวนวัยรุ่นจำแนกตามเพศ และวัย.....	64
4	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ในกลุ่มรวม.....	65
5	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ในกลุ่มเพศชาย.....	66
6	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ในกลุ่มเพศหญิง.....	67
7	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น.....	68
8	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง.....	69
9	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ในกลุ่มรวม.....	70
10	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น เพศชาย.....	72

11	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึงตนเองของนักเรียนวัยรุ่น เพศหญิง.....	73
12	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึงตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ตอนต้น.....	74
13	แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึงตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ตอนกลาง.....	75
14	เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึงตนเองของนักเรียนวัยรุ่น เพศชายกับนักเรียนวัยรุ่นเพศหญิง.....	76
15	เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึงตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น กับนักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง.....	77
16	แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึงตนเอง ของวัยรุ่นกลุ่มรวม โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย.....	79
17	แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึงตนเอง ของวัยรุ่นเพศชาย โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย.....	81
18	แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึงตนเอง ของวัยรุ่นเพศหญิง โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย.....	82
19	แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึงตนเอง ของวัยรุ่นตอนต้น โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย.....	84

20	แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึงตนเอง ของวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย.....	85
21	สรุปอันดับความสามารถในการทำนายค่านิยมของนักเรียนวัยรุ่นของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในด้านต่าง ๆ	86
22	เปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึงตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิงในกลุ่มรวม.....	88
23	เปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึงตนเอง ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลางในกลุ่มรวม	88
24	แสดงค่าอำนาจแจกแจงรายชื่อของแบบสอบถาม บทบาทของบิดา และ บทบาท ของมารดาแต่ละด้านและ โดยรวม.....	126
25	แสดงค่าอำนาจแจกแจงรายชื่อของแบบสอบถามค่านิยมในการพึงตนเอง.....	127
26	แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันในการทำนาย ค่านิยมในการพึงตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม.....	129
27	แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันในการทำนาย ค่านิยมในการพึงตนเองของวัยรุ่นกลุ่มเพศชาย.....	130
28	แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันในการทำนาย ค่านิยมในการพึงตนเองของวัยรุ่นกลุ่มเพศหญิง.....	131
29	แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันในการทำนาย ค่านิยมในการพึงตนเองของวัยรุ่นตอนต้น.....	132
30	แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างในการทำนาย ค่านิยมในการพึงตนเองของวัยรุ่นตอนกลาง.....	133

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ค่านิยมในการพึ่งตนเอง เป็นค่านิยมพื้นฐานสำหรับสังคมไทย ซึ่งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ทำการศึกษา ค้นคว้า หาค่านิยมที่พึงประสงค์ของเยาวชนและประชาชน แล้วนำมาพิจารณาคัดเลือกค่านิยมที่มีต่อความสำคัญต่อสังคม ซึ่งประกาศไว้ตั้งแต่วันที่ 15 มีนาคม 2525 โดยเป็นค่านิยมพื้นฐานที่พึงประสงค์สำหรับเยาวชนและประชาชนคนไทย (เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. 2527 :13 - 14) และ สอดคล้องกับค่านิยมพื้นฐานในการพึ่งตนเองของกรมสามัญศึกษา ที่มุ่งให้ผู้ที่เป็นนักเรียน มีองค์ประกอบที่สำคัญในการพึ่งตนเองทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกได้ด้วยความสามารถของตนเอง สามารถคิดริเริ่มและตัดสินใจ ตลอดจนกำหนดความต้องการที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิตได้ด้วยตนเอง (กรมสามัญศึกษา.2529 : 2) และเช่นเดียวกัน ความสำคัญในการพึ่งตนเองได้ของเยาวชนไทยนั้นจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่เขียนสอดคล้องกับค่านิยมในการพึ่งตนเองว่า เพื่อให้ผู้เรียนได้สามารถพัฒนาขีดความสามารถของตนได้เต็มตามศักยภาพเป็นผู้รู้จักวิเคราะห์ใช้เหตุผลและผลทางวิทยาศาสตร์ รู้วิธีการและสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีเจตคติที่ดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกติดต่อสัมพันธ์กัน ได้อย่างรวดเร็วทางด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง รวมไปถึงด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ ก่อให้เกิดสถานะต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อประเทศไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ทั้งทางด้านดีและไม่ดี อาจทำให้เกิดปัญหาต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจของไทย โดยเฉพาะการอยู่ในสภาพของการแข่งขันทางเศรษฐกิจกับนานาประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเพื่อการพึ่งตนเองและความมั่นคงของประเทศไทย จึงจำเป็นต้องเร่งสร้างเสริมสมรรถนะประชากรของประเทศให้มีคุณภาพ ให้สามารถดำรงชีพอย่างมีความสุขและเป็นกำลังสำคัญในการนำพาประเทศไทยให้สามารถอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ แผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8. 2540 : 56) โดยจะต้องเพิ่มบทบาทของการศึกษาและเพิ่มความสำคัญต่อการปลูกฝังในเยาวชนให้มีการพัฒนาค่านิยมในการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นค่านิยมพื้นฐานที่สำคัญของสังคมไทยที่ควรจะต้องปลูกฝัง เพราะการสร้างค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมให้เกิดขึ้นกับบุคคลเป็นสิ่ง

สำคัญยิ่ง สังคมจะเจริญก้าวหน้าหรือเสื่อมไปในทิศทางใดส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับค่านิยมของบุคคลและสังคม (อานนท์ อาภากริม. 2527 : 10)

การปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้องเหมาะสมให้กับเยาวชน ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่นจึงเป็นสิ่งที่ดี โดยเฉพาะ เมื่อเด็กเจริญเติบโตอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่เป็นวัยช่วงหนึ่งที่มีความสำคัญ เป็นวัยที่ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ค้นหาตนเองอยู่ระหว่างความเป็นเด็กและเป็นผู้ใหญ่ กำลังละทิ้งความเป็นเด็กเพื่อเข้าถึงความเป็นผู้ใหญ่ อยู่ในช่วงของการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เปลี่ยนวัย เปลี่ยนการดำเนินชีวิต เปลี่ยนค่านิยม เปลี่ยนอุดมคติ เพื่อการพัฒนาตนที่สมบูรณ์สู่ความเป็นผู้ใหญ่ต่อไป (ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530 : 41) ดังนั้นการที่วัยรุ่นมีค่านิยมที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตและที่พึงประสงค์ของสังคมไทย โดยเฉพาะค่านิยมในการพึ่งตนเองซึ่งเป็นค่านิยมพื้นฐานที่เยาวชนซึ่งอยู่ในช่วงวัยรุ่นควรจะต้องมีตามที่กรมสามัญศึกษาได้ตั้งเป้าหมายไว้เพื่อการปลูกฝังให้แก่เยาวชนที่เป็นนักเรียนวัยรุ่นในสังกัด เพื่อให้เขาได้เป็นวัยรุ่นและเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตที่ดี สามารถพึ่งตนเองและมีส่วนร่วมในการเป็นกำลังสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมไทยให้เจริญก้าวหน้าได้ ส่วนในทางตรงกันข้ามถ้าหากนักเรียนวัยรุ่นขาดค่านิยมในการพึ่งตนเองแล้ว เมื่อจบการศึกษาจะจะมีลักษณะเป็นบุคคลที่ขาดความร่วมมือกับผู้อื่น ชอบเอาเปรียบผู้อื่น ไม่รู้จักการใช้ของร่วมกัน ใช้ของอย่างไม่คุ้มค่า ฟุ่มเฟือย ต้องใช้ของใหม่ๆ เป็นผู้บริโภคมามากกว่าผู้ผลิต และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ซึ่งจะผลักดันให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เป็นผลร้ายต่อตนเองและครอบครัว ตลอดจนสังคมและประเทศชาติ (โกวิท ประวาลพุกษ์. 2528 : 6 - 7) และอนาคตคงเป็นผู้ใหญ่ที่ขาดคุณภาพไม่สามารถช่วยพัฒนาสังคมให้ดีขึ้นหรือหลุดพ้นจากปัญหาได้อีกทั้งยังอาจเป็นภาระหรือช่วยสร้างปัญหาของสังคมได้เช่นกัน ก่อให้เกิดปัญหาส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ เช่นปัญหาด้านเศรษฐกิจ การครองชีพส่วนตนและส่วนรวม ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย การไม่มีงานทำ โดยเฉพาะปัญหาการว่างงานของผู้ที่ได้รับการศึกษาสูง หรือแม้แต่เยาวชนที่จบการศึกษาทางด้านสายอาชีพ ส่วนปัญหาของชุมชนก็คือด้านขาดความร่วมมือกันไม่รู้จักการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดขาดความรับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติ (กมล สุดประเสริฐ. 2528 : 3)

นอกจากการที่จะปลูกฝังค่านิยมพื้นฐานผ่านทางระบบการศึกษา การเรียนการสอนแล้ว การที่เด็กวัยรุ่นจะมีการพึ่งตนเองได้มากหรือน้อยเพียงใดนั้น ได้มีผู้ศึกษาพบว่าขึ้นกับปัจจัยหลายตัวที่แตกต่างกัน ในสหรัฐอเมริกา ฮาร์ตัน และ ลาทาน (Harton and Latane. 1996 : 197 - 220) ได้ศึกษาพบว่าเด็กและเด็กวัยรุ่นชาวอเมริกันได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่เพิ่มขึ้นไปตามอายุของตนทั้งชายและหญิง โดยเฉพาะในทัศนคติด้านการหางานทำหลังเลิกเรียน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีของซัลลิแวน (นิภา นิธยาน. 2530 : 52 - 53 ; อ้างอิงมาจาก Sulluvan. 1953) ที่กล่าวถึงพัฒนาการแห่งบุคลิกภาพตามช่วงวัยแห่งชีวิต 7 ช่วง ซึ่งใกล้เคียง

เคียงกับช่วงวัยของ Erikson โดยเฉพาะในส่วนความต้องการเป็นอิสระในตนเองและความสามารถพึ่งตนเองได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามวัย จนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ นอกจากนี้ ฮารตัน และ ลาทาน ยังพบอีกด้วยว่าความสามารถในการพึ่งตนเองยังมีความเกี่ยวข้องกับเพศ โดยพบว่ารูปแบบของการหางานทำหลังเลิกเรียนที่ว่าจะพบในเพศชายมากกว่าเพศหญิงในระดับอายุเท่ากันแต่อย่างไรก็ตามเพศหญิงกลับมีอัตราเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเร็วกว่าเพศชายเมื่อระดับอายุเปลี่ยนไป ส่วนในวัยรุ่นไทย ศิริพร กล่อมจันทร์ (2526 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความรับผิดชอบในการพึ่งตนเองและวินัยในตนเองของนักศึกษาครูพบว่า นักศึกษาเพศหญิงมีความรับผิดชอบในการพึ่งตนเองสูงกว่านักศึกษาเพศชายและเช่นเดียวกับ ชูตินาถ รัตนจรณะ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ซึ่งมีค่านิยมด้านการพึ่งตนเองรวมอยู่ด้วย จากนักศึกษาวิทยาลัยครู พบว่านักศึกษาเพศหญิงมีค่านิยมดังกล่าวสูงกว่านักศึกษาเพศชาย

บทบาทของบิดามารคาก็นับเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากต่อพฤติกรรมของบุตรวัยรุ่น ซึ่งบทบาทด้านต่าง ๆ ของบิดามารดา นั้นตามความหมายของ พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล (2533 : 15) สรุปไว้ว่าบทบาทคือแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมคาดหวังหรือกำหนดไว้ ซึ่งตำแหน่งทางสังคมคาดหวังหรือกำหนดไว้ก็คือบิดาและมารดาที่มีสิทธิและหน้าที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบุตรและครอบครัวในด้านต่าง ๆ นั้นเอง โดยบทบาทของบิดามารดาที่มีต่อบุตรนั้นถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการปลูกฝังค่านิยมในการพึ่งตนเองเนื่องจากบิดามารดาเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับบุตรตั้งแต่บุตรอายุน้อย จนกระทั่งเติบโตเป็นวัยรุ่น เพราะค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ การเลียนแบบ ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยมย่อมกระทำได้โดยการอบรมสั่งสอน ทั้งด้วยเหตุผลและการบังคับ เพื่อให้ยอมรับมองเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่อายุเยาว์เท่าไรยิ่งดี และหากได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น ๆ โดยรวมอย่างไม่ขาดตอนและสม่ำเสมอก็ยิ่งได้ผล (นิพนธ์ คันธเสวี. ม.ป.ป. : 9)

บทบาทของบิดา กับ บทบาทของมารดาจะมีความคล้ายคลึงกันหลายด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลสุขภาพกายและจิตของบุตร ด้านการอบรมสั่งสอนบุตร ด้านการเป็นเพื่อนเล่นกับบุตร ด้านการเป็นแบบอย่างทางเพศ ด้านการปกป้องคุ้มครองอันตราย ด้านการเป็นที่ปรึกษา ให้การศึกษาแก่บุตร การหาผู้ครองให้บุตร และการเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม จะเห็นว่าบทบาทของทั้งสองมิได้มีเพียงด้านใดด้านหนึ่งแต่ประกอบด้วยบทบาทด้านต่าง ๆ รวมกัน สำหรับในส่วนบทบาทของบิดา นั้น เอเวอร์โซล (Anderson. 1982 ; citing Eversoll. 1974) ได้สรุปไว้ 5 ด้านดังนี้

1. บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร
2. บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

3. บทบาทด้านการแก้ปัญหา
4. บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว
5. บทบาทด้านสันตนาการ

แต่ในปัจจุบัน ชายและหญิงมีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ดังนั้นทั้งบิดามารดาจึงควรมีส่วนร่วมในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ไม่ปล่อยให้เป็นการของคนเดียวคนใดคนหนึ่ง ถึงแม้ว่าบิดามารดาส่วนมากยังคงยึดบทบาทเดิมอยู่ก็ตาม แต่เมื่อคำนึงถึง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งลักษณะของครอบครัวเปลี่ยนไป ทำให้มีผลกระทบต่อบทบาทของบิดามารดา มารดาจำเป็นต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาช่วยจุนเจือครอบครัว มารดาจึงมีเวลาเลี้ยงดูบุตร ดูแลบ้านน้อยลง ดังนั้นบิดาจึงต้องมีส่วนช่วยในการดูแลบ้านและเลี้ยงดูบุตรร่วมกับมารดาหรือแทนมารดา (เพียว ผลภาค.2539:36 ; อ้างอิงจาก Winston. 1989 :59) ดังนั้นจึงถือได้ว่าบิดาและมารดา ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีบทบาทต่อบุตรในด้านต่างๆเช่นเดียวกัน

จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูหรือบทบาททางด้านของบิดามารดา นั้น พบว่าค่านิยมในการพึ่งตนเองของเด็กวัยรุ่นจะได้รับอิทธิพลจากบิดามารดาในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบุคคลทั้งสอง โดย วราภรณ์ รักวิชัย (ใจทิพย์ พวงทอง. 2540 : 38 ; อ้างอิงจาก วราภรณ์ รักวิชัย. 2529 : 9 - 11) ได้สรุปการอบรมเลี้ยงดูไว้ว่า ถ้า บิดามารดาอบรมเลี้ยงดูเป็นประชาธิปไตย บุตรจะเป็นตัวของตัวเอง มีความรับผิดชอบ เชื่อมั่นในตนเอง ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นได้ดี ซึ่งเป็นคุณลักษณะของการพึ่งตนเองได้ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบถนอมมากเกินไปจะทำให้เด็กเอาแต่ใจตนเอง ขาดความเชื่อมั่น ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้

ทางด้านบทบาทด้านต่าง ๆ ที่บิดาและมารดามีต่อบุตรต่อครอบครัวที่เห็นได้ชัดเจนถึงพฤติกรรมของบิดามารดาว่ามีพฤติกรรมอย่างไร และส่งผลอย่างไรเกี่ยวกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตร จากการศึกษาของ แมคโคบี และมาร์ติน (ใจทิพย์ พวงทอง. 2540 : 39 อ้างอิงจาก Macoby and Martin. 1983) พบว่า บทบาทด้านการอบรมสั่งสอนโดยการที่บิดามารดาตั้งกฎเกณฑ์ให้เด็กปฏิบัติตามแต่สนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้ และอธิบายเหตุผลในการให้เด็กปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติสิ่งใด ถือว่าเป็นการใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล (Authoritative Parenting) จะทำให้เด็กมีลักษณะไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น เชื่อมั่นในตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีความเป็นมิตร และให้ความร่วมมือกับผู้อื่นในการทำงาน และจากการศึกษาของ ลินเวอร์ และคณะ (Linver and Other. 1995 :29-40) พบว่า การที่มารดามีบทบาททำตัวเป็นที่เคารพนับถือของบุตรก็จะส่งผลต่อการพึ่งตนเองที่สูงขึ้นของเด็กวัยรุ่นเช่นกัน

และมิงงานวิจัยของ เทเลอร์ (Talor Ronald D. 1996 : 687- 695) ที่พบว่า บทบาทของบิดามารดาด้านการว่ากล่าวตักเตือน การสนับสนุนช่วยเหลือในความสำเร็จของบุตร การร่วม

กันช่วยตัดสินใจ มีความสำคัญต่อความสำเร็จด้านการศึกษาของบุตร และการพึ่งตนเองของบุตร หรือหากบทบาทของบิดามารดานั้นเป็นไปในทางลบก็อาจส่งผลเสียต่อพฤติกรรมของบุตรได้เช่นกัน เช่นอาจพึ่งยาเสพติด ซึ่งพฤติกรรมของบุตรวัยรุ่นที่ได้รับอิทธิพลจากบทบาทของบิดามารดานี้ ก็จะกลายเป็นสิ่งชักนำที่สำคัญต่อการ ไปเป็นสมาชิกในกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้นบทบาททางด้านความช่วยเหลือของบิดามารดาก็ส่งผลต่อค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรด้วยเช่นกันจะเห็นได้จากงานวิจัยของ โซเวอร์ และพาวเวอร์ (Sower and Powers. 1995 : 209-220) ที่พบว่าบทบาทการช่วยเหลือของบิดามารดาสามารถเพิ่มความเป็นอิสระของวัยรุ่นในการพึ่งตนเองรวมไปถึงความสามารถในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดีของวัยรุ่นที่ประสบปัญหาข้อจำกัดทางกายภาพและความสามารถในการในด้านต่าง ๆ

นอกจากงานวิจัยที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของบทบาทของบิดามารดาที่มีต่อบุตรดังกล่าวข้างต้นแล้วยังมีงานวิจัยที่แสดงว่า บทบาททั้งสองระหว่างของบิดาและของมารดา อาจจะส่งผลที่แตกต่างกันต่อบุตรในด้านต่าง ๆ เช่นการศึกษาของ เฮอร์ล็อก (อัจฉรา สุขารมณ. 2534 ; อ้างอิงจาก Hurlock . 1964) พบว่า บิดามีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็กแตกต่างจากมารดา เด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมมักเนื่องมาจากมารดา ส่วนเด็กที่มีปัญหาด้านบุคลิกภาพทั่วไปมักเนื่องมาจากบิดา โฟรมม์ (Lugo and Hurshey. 1976 : 150 - 194 ; citing Fromm. 1974) ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าความรักของบิดาเป็นความรักแบบมีเงื่อนไข เด็กจะเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามที่บิดาต้องการจึงจะได้ความรักจากบิดา ถูกฝึกหัดด้านการมีระเบียบวินัย รู้จักอะไรควรไม่ควรขึ้นอยู่กับที่บิดาสั่งสอน ซึ่งแตกต่างกับความรักของมารดา โดยมารดาจะให้ความรักอย่างไม่มีเงื่อนไขไม่ว่าบุตรจะทำดีหรือทำชั่วอย่างไร และมีงานวิจัยของ รูจีระ สุภรณ์ไพบูรณ์ (2531 : 47 - 48) ได้สรุปว่าบุคคลที่สำคัญที่สุดในครอบครัวที่จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรคือมารดา เนื่องจากเป็นผู้มีความใกล้ชิดและมีความผูกพันอันลึกซึ้งมากกว่าบุคคลอื่น คำพูด การกระทำ ความรู้สึกของมารดาจะส่งผลกระทบต่อบุตรอย่างละเอียดอ่อน ส่วน เจคาส และชวอลป์ (Pinyuchon. 1992 ; อ้างอิงมาจาก Gecas and Schwalbe. 1986) พบว่าการรับรู้พฤติกรรมของบิดาจะมีผลต่อระดับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Self - Esteem) ของวัยรุ่นมากกว่าการรับรู้ต่อพฤติกรรมของมารดา

จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว จึงให้เห็นถึงความสำคัญของค่านิยมในการพึ่งตนเองที่ควรส่งเสริมปลูกฝังให้กับคนไทยและสังคมไทย โดยเฉพาะเด็กและวัยรุ่นที่จะเป็นผู้ใหญ่ เป็นกำลังของสังคมไทยในอนาคต และความสำคัญของครอบครัว โดยเฉพาะบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา อันจะมีส่วนช่วยสร้างเสริมและปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวนี้ ให้แก่บุตรของตนที่อยู่ในความดูแลตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยรุ่นซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ที่ต้องกำหนดอนาคตด้วยตนเองต่อไป และในสังคมไทยบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาซึ่งในปัจจุบันก็มีบทบาทใกล้เคียงกันมากขึ้น

ทุกทีในแต่ละด้าน ซึ่งมีทั้งหมด 5 ด้านนั้น ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาถึงอิทธิพลของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยศึกษาว่าบทบาทด้านใดของบิดาหรือบทบาทด้านใดของมารดาจะมีอิทธิพลมากกว่า และผลจะแตกต่างกันหรือไม่ในกลุ่มวัยรุ่นชายกับกลุ่มวัยรุ่นหญิง และกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นกับกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของ บุตรซึ่งเป็นนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษา ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้นและกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรซึ่งเป็นนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษา ตามตัวแปรเพศ และวัย
3. เพื่อจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา แต่ละด้านในการทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรซึ่งเป็นนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษา ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
4. เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า

ผลของการวิจัยคาดว่าจะได้รับผลประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ได้ความรู้เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรวัยรุ่น ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรเหล่านี้ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวงการศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน เพื่อการปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมในการพึ่งตนเอง
2. ผลของการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ที่มีต่อค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรวัยรุ่น สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกระตุ้นเตือนและแนะนำความรู้ให้บิดามารดาได้เห็นความสำคัญในบทบาทของตนเอง และร่วมมือกันให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร ปรับบทบาทให้เหมาะสม เพื่อพัฒนาบุตรให้มีค่านิยมในการพึ่งตนเองให้เป็นประชากรของประเทศที่มีคุณภาพต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนวัยรุ่นชาย - หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 7 ซึ่งมีทั้งหมด 8 จังหวัด คือ กำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนวัยรุ่นชาย - หญิง รวมทั้งสิ้น 1,074 คน ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างประชากรด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ลักษณะการศึกษาแบ่งออกเป็น

3.1 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา แต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่

3.1.1 ตัวแปรที่หาความสัมพันธ์ ได้แก่

- บทบาทของบิดาโดยรวมและแต่ละด้าน
- บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน
- ค่านิยมในการพึ่งตนเอง

3.1.2 ตัวแปรจัดกลุ่ม ได้แก่

- เพศ - เพศชาย
- เพศหญิง
- วัย - วัยรุ่นตอนต้น
- วัยรุ่นตอนกลาง

3.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองตามตัวแปรเพศและวัยของนักเรียนวัยรุ่น

3.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

- เพศ - เพศชาย
- เพศหญิง
- วัย - วัยรุ่นตอนต้น

- วัยรุ่นตอนกลาง

3.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

- ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเอง
- ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเอง

3.3 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา แต่ละด้านในการทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะ กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

3.3.1 ตัวแปรเกณฑ์ คือ

- ค่านิยมในการพึ่งตนเอง

3.3.2 ตัวแปรทำนาย ได้แก่

- บทบาทของบิดาแต่ละด้าน
- บทบาทของมารดาแต่ละด้าน

3.3.3 ตัวแปรจัดกลุ่ม ได้แก่

- เพศ - เพศชาย
 - เพศหญิง
- วัย - วัยรุ่นตอนต้น
 - วัยรุ่นตอนกลาง

3.4 การศึกษาเปรียบเทียบค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

3.4.1 ตัวแปรต้น คือ

- เพศ แบ่งเป็น
 - เพศชาย
 - เพศหญิง
- วัย แบ่งเป็น
 - วัยรุ่นตอนต้น
 - วัยรุ่นตอนกลาง

3.4.2 ตัวแปรตาม คือ

- ค่านิยมในการพึ่งตนเอง

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักเรียนวัยรุ่น หมายถึง นักเรียนชาย - หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 7 และมีครอบครัวที่สมบูรณ์โดยอาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา แบ่งออกเป็น

1. วัยรุ่นตอนต้น หมายถึง นักเรียนชาย - หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุระหว่าง 13 - 15 ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง หมายถึง นักเรียนชาย - หญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุระหว่าง 15 - 18 ปี

นิยามปฏิบัติการ

1. บทบาทของบิดา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดา ที่ปฏิบัติต่อบุตรและ ครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย บทบาท 5 ด้าน ดังนี้

1.1 บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการดูแลบุตรให้มีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่

- 1.1.1 ดูแลรักษาสุขภาพร่างกายของบุตร
- 1.1.2 อบรมเลี้ยงดูบุตรเมื่อบุตรเข้าสู่วัยรุ่น
- 1.1.3 ดูแลบุตรเมื่อบุตรไม่สบาย
- 1.1.4 รับฟังความคิดเห็นของบุตร
- 1.1.5 สนใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร
- 1.1.6 ยอมรับสภาพอารมณ์ของบุตร

1.2 บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมของบิดาในอันที่จะพัฒนาความรู้สึกรักของบุตรต่อสังคม ได้แก่

- 1.2.1 กำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ สำหรับบุตร
- 1.2.2 ร่วมกิจกรรมของโรงเรียน
- 1.2.3 ติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 1.2.4 อาสาในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน
- 1.2.5 เป็นแบบอย่างทางด้านระเบียบวินัย
- 1.2.6 สั่งสอนให้บุตรแสดงบทบาทที่สังคมนิยม

1.3 บทบาทด้านการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการตัดสินใจปัญหาซึ่งสมาชิกในครอบครัวประสบ ได้แก่

- 1.3.1 ช่วยเหลือบุตรแก้ปัญหาต่างๆ
- 1.3.2 แก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร ✓
- 1.3.3 คัดสินปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตร
- 1.3.4 คัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ✓
- 1.3.5 คัดสินใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว
- 1.3.6 คัดสินใจเกี่ยวกับสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของบุตร

1.4 บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการหารายได้ของครอบครัว ได้แก่

- 1.4.1 ให้ความสำคัญในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัว ✓
- 1.4.2 หารายได้เพิ่มขึ้นเมื่อบุตรเติบโตขึ้น
- 1.4.3 เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว
- 1.4.4 สนใจโปรแกรมต่างๆ ที่ทำให้ระดับเศรษฐกิจของครอบครัวสูงขึ้น
- 1.4.5 วางแผนทางการเงินของครอบครัว ✓
- 1.4.6 ให้ความสำคัญในเรื่องหน้าที่การงานเป็นอันดับแรก

1.5 บทบาทด้านสันตนาการ หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในเวลาว่าง ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ได้แก่

- 1.5.1 ส่งเสริมบุตรให้ร่วมกิจกรรมในเวลาว่าง
- 1.5.2 สนใจในกิจกรรมยามว่างของบุตร ✓
- 1.5.3 หาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว
- 1.5.4 หาเวลาว่างในแต่ละวันเพื่อจัดกิจกรรม
- 1.5.5 หาเวลาว่างสำหรับสมาชิกในครอบครัวเพื่อสันตนาการ
- 1.5.6 รักษาสมรรถภาพร่างกายให้ดียู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในเวลาว่างกับบุตร

บทบาทของบิดาสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามวัดบทบาทของบิดามีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่าพฤติกรรม 4 อันดับ โดยบุตรเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมบิดาใน 5 ด้าน คือ ด้านเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวและด้านสันตนาการ แบบวัดนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบวัดทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดา ของ พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล (2533 :190 - 198) และแบบสอบถามวัดบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา ของ เพียวรี ผลภาค (2539:173-178)

2. บทบาทของมารดา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออก หรือหน้าที่ของมารดาที่ปฏิบัติต่อบุตรและครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยบทบาท 5 ด้าน เช่นเดียวกับบทบาทของบิดาในข้อ 1.1 - 1.5 และการวัดบทบาทของมารดาใช้แบบสอบถามวัดแบบเดียวกับบทบาทของบิดา โดยบุตรเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมของมารดา

3. ค่านิยมในการพึ่งตนเอง หมายถึง ความเชื่อ ความพอใจในคุณค่าและได้ยึดถือเป็นแนวทางใน พฤติกรรมของนักเรียนวัยรุ่นที่แสดงออกเกี่ยวกับการพึ่งตนเองได้ ดังนี้

1. สามารถแสดงถึงความเข้าใจในปัญหาของตนและมีวิธีแก้ไขปรับปรุงด้วยตนเอง
2. สามารถมองเห็นคุณค่าของการกระทำใดๆด้วยตนเอง
3. สามารถใช้ศักยภาพและความสามารถของตนในการแก้ไขปัญหาเพื่อผล

ประโยชน์ของ ตน อย่างถูกต้องเหมาะสม

4. สามารถแสดงถึงความรับผิดชอบและเชื่อมั่นในผลของการกระทำใดๆด้วยตนเอง
5. สามารถอยู่ร่วมกับสังคมที่ตนอยู่ได้และเป็นที่พึ่งของคนในสังคมโดยไม่สร้าง

ปัญหาหรือเป็นภาระของสังคม

โดยพฤติกรรมทั้ง 5 ข้อ แสดงออกได้ตามองค์ประกอบสามด้านดังนี้

3.1 ด้านการศึกษา

- 3.1.1 เข้าใจในปัญหาในการเรียนของตนและมีวิธีแก้ไขด้วยตนเอง
- 3.1.2 เห็นคุณค่าของการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
- 3.1.3 พยายามกระทำและแก้ไขเพื่อผลการเรียนด้วยตนเองอย่างเหมาะสม
- 3.1.4 รับผิดชอบและเชื่อมั่นในการค้นคว้าทำผลงานและการสอบด้วยตนเอง
- 3.1.5 เป็นที่พึ่งในการเรียนของเพื่อนโดยถูกต้องไม่สร้างปัญหาภาระแก่ใคร

3.2 ด้านเศรษฐกิจ

- 3.2.1 เข้าใจในปัญหาสภาพเศรษฐกิจของตนและมีวิธีแก้ไขด้วยตนเอง
- 3.2.2 เห็นคุณค่าของการประหยัดและภาคภูมิใจในรายได้ที่หามาด้วยตนเอง
- 3.2.3 พยายามและสามารถในการหารายได้ด้วยตนเองและใช้ทรัพย์สินเครื่องใช้ อย่างประหยัดเหมาะสม
- 3.2.4 รับผิดชอบและเชื่อมั่นในการประหยัดและการหารายได้ด้วยตนเอง
- 3.2.5 สามารถช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของบิดามารดาในค่าใช้จ่ายต่างๆ

3.3 ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น

- 3.3.1 เข้าใจในปัญหาและมีวิธีแก้ไขด้วยตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 3.3.2 เห็นคุณค่าของการกระทำด้วยตนเองในการทำงานเพื่อส่วนรวม

- 3.3.3 พยายามกระทำและแก้ไขช่วยเหลือส่วนรวมด้วยตนเองอย่างเหมาะสม
- 3.3.4 รับผิดชอบและเชื่อมั่นในการกระทำด้วยตนเองต่อส่วนรวม
- 3.3.5 เป็นประโยชน์และที่พึ่งแก่ผู้ร่วมงานไม่สร้างปัญหาภาระแก่ผู้ร่วมงาน

ค่านิยมในการพึ่งตนเองสามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามวัดค่านิยมในการพึ่งตนเองมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่าพฤติกรรม 4 อันดับ โดยผู้ตอบเป็นผู้ประเมินตนเองในการมีพฤติกรรมดังกล่าวซึ่งมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น แบบสอบถามนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดัดแปลงปรับปรุงจาก แบบสอบถามวัดค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ ของ สมพงษ์ พานิชสกุล (2533 : 89 - 93)

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง ผู้ศึกษาได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อประกอบการศึกษาเรียงลำดับดังต่อไปนี้

1. ค่านิยมในการพึ่งตนเอง

- 1.1 ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม
- 1.2 ความหมายของค่านิยมในการพึ่งตนเองกับค่านิยมพื้นฐาน
- 1.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการค่านิยมและพัฒนาการการพึ่งตนเอง
- 1.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมในการพึ่งตนเอง
- 1.5 การปลูกฝังและการสร้างเสริมค่านิยมในการพึ่งตนเอง

2. บทบาทของบิดามารดา

- 2.1 ความหมายของบทบาท
- 2.2 บทบาทของบิดา
- 2.3 บทบาทของมารดา
- 2.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาและมารดา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับค่านิยมในการพึ่งตนเอง

ค่านิยมในการพึ่งตนเอง

ความหมายและแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม

ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์ (ก่อ สวัสดิพิพาณิชย์. 2518 : 16) ได้กล่าวถึงค่านิยมว่าหมายถึงความคิด พฤติกรรมและสิ่งที่คนในสังคมใดสังคมหนึ่งเห็นว่ามีคุณค่า จึงยอมปฏิบัติตามและหวงแหนไว้ระยะหนึ่ง ซึ่งค่านิยมมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลสมัย บุคคล และสภาพแวดล้อมในสังคม

พนัส หันนาคินทร์ (พนัส หันนาคินทร์. 2523 : 122-123) ได้ให้ความหมายว่าค่านิยมหมายถึงความโน้มเอียงหรือแนวทางที่คนจะประพฤติตนไปในแนวใดแนวหนึ่งที่ตนพิจารณาไตร่ตรองแล้วว่าเป็นสิ่งที่ดีสำหรับตนและปฏิบัติตามแนวคิดนั้นๆอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ค่านิยมจึงมีความหมายถึงแนวคิดเกี่ยวกับความดีความงามในความประพฤตินั้นๆ ทศนคติหรือความเชื่อจึงไม่อาจเรียกได้ว่าค่านิยม จนกว่าจะได้รับการพิจารณาถึงผลที่จะตามมา จากความประพฤติ หรือการกระทำนั้นๆอย่างรอบคอบ และมีการปฏิบัติตามอย่างสม่ำเสมอแล้ว

สวนิต ชมาภัย (สวนิต ชมาภัย. 2526 : 723) ได้ให้ความหมายของค่านิยมว่าหมายถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นในจิตใจมนุษย์ ว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งมีคุณค่าหรือเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ค่านิยมอาจจะอยู่ในระดับส่วนตัว ในระดับครอบครัว หรือในระดับสังคม ที่เราเรียกว่า ค่านิยมส่วนตัว ค่านิยมเฉพาะกลุ่ม หรือค่านิยมของสังคมนั้นเอง

พรรณี ชูทัยเจนจิตร (พรรณี ชูทัยเจนจิตร. 2528 : 289) กล่าวว่าค่านิยมหมายถึงความนิยม ชมชอบต่อสิ่งต่างๆหรือสภาพการณ์ใดๆ เนื่องจากการที่เรามีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งนั้นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นสิ่งที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติ

ขงยุทธ วาสนบุญมา (ขงยุทธ วาสนบุญมา. 2529 : 12) ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยม หมายถึง แนวความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ความต้องการ และคุณลักษณะภายในจิตใจ รวมทั้งการกระทำที่บุคคลแต่ละคนนิยมยึดมั่นว่ามีคุณค่าแก่ตนเองหรือสังคมและพึงพอใจที่จะนำไปปฏิบัติตาม เพื่อให้บรรลุจุดหมายสำหรับตนเองหรือสังคม ค่านิยมยังเป็น แรงจูงใจหรือสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้บุคคลสามารถตัดสินใจเลือกแนวทางดำเนินชีวิตของตนและยังแสดงถึงจุดหมายของชีวิตของบุคคลนั้นอีกด้วย

คลักฮอน (วินัย พรหมอินทร์. 2531 : 12 ; อ้างอิงมาจาก Kluckhohn. 1951 : 395) ได้ให้ความหมายของค่านิยมไว้ว่า ค่านิยมคือแนวคิดที่เด่นชัดและไม่เด่นชัด ซึ่งเป็นความคิดที่มีอิทธิพลให้บุคคลเลือกกระทำวิธีใดวิธีหนึ่งจากวิธีการหลายๆวิธี หรือเลือกเป้าหมายอันใดอันหนึ่งจากหลายๆ เป้าหมายที่มีอยู่

โรบิน (ปราโมทย์ นาครทรรพ. 2514 : 2 ; อ้างอิงมาจาก Robin. n.d.) ได้ให้ความหมายของค่านิยมว่า ค่านิยมหมายถึง ความสนใจ ความพึงใจ ความชอบ ความนิยมในหน้าที่ ความ

ปรารถนา ความเหมาะสม หรือความรู้สึกอื่นๆซึ่งมนุษย์เชื่อและยึดถือเอาไว้เป็นแนวทางสำหรับเลือกกระทำสิ่งต่างๆ

โรคิช (สุนทร โคมิน และ สนิท สัมกรการ. 2522 : 11 - 19 ; อ้างอิงมาจาก Rokeach. 1968)ให้นิยามของค่านิยมว่าค่านิยมเป็นรูปแบบความเชื่ออย่างหนึ่งซึ่งเป็นแนวทางในการประพฤติ หรือเป็นเป้าหมายในการดำรงชีวิต เป็นสิ่งที่ตนเองหรือสังคมเห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่าวิธีปฏิบัติหรือเป้าหมายชีวิตอย่างอื่น

และในส่วนแนวความคิดเกี่ยวกับค่านิยม โรคิช ได้กล่าวถึงประเภทของค่านิยมแบ่งได้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ค่านิยมที่เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ เรียกว่า ค่านิยมวิถีปฏิบัติ เช่น ความรัก ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความสนุกสนาน และความกล้าหาญ
2. ค่านิยมที่เป็นแนวทางในการดำรงชีวิต เรียกว่า ค่านิยมจุดหมายปลายทาง เช่น ความรักชาติ เสรีภาพ และความเสมอภาค

ค่านิยมวิถีปฏิบัติ สามารถจำแนกออกเป็น 2 ศูนย์รวม คือ ศูนย์รวมอยู่ที่ด้านจริยธรรม และอีกศูนย์รวมหนึ่งเป็นด้านความสามารถ ค่านิยมที่เน้นจริยธรรมจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งหากค่านิยมนี้ถูกกระตุ้น บุคคลนั้นจะรู้สำนึกผิดและไม่สบายใจด้วยมโนธรรมภายในจิตใจว่าได้ทำผิด ส่วนค่านิยมที่เน้นความสามารถของบุคคลนั้น มีศูนย์รวมอยู่ที่ตนเองไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ การกระตุ้นค่านิยมประเภทหลังนี้จะทำให้เกิดความรู้สึกอับอายที่ตนขาดความสามารถเป็นการส่วนตัว

ส่วนค่านิยมจุดหมายปลายทางนั้น สามารถจำแนกออกเป็น 2 ศูนย์รวมเช่นกัน คือศูนย์รวมอยู่ที่ตัวบุคคล และศูนย์รวมอยู่ที่สังคม หรืออาจกล่าวได้ว่า ศูนย์รวมอยู่ภายในตัวบุคคล และอีกศูนย์รวมหนึ่งอยู่ระหว่างบุคคล เช่น ความสงบสุขทางใจเป็นค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ภายในตัวบุคคล ส่วนสันติสุขในโลก หรือการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์เป็นค่านิยมที่มีศูนย์รวมอยู่ระหว่างบุคคล

โรคิช ได้สร้างกรอบทฤษฎีจากฐานคติ (Assumption) เกี่ยวกับธรรมชาติแห่งค่านิยมของมนุษย์ 5 ประการดังต่อไปนี้

1. จำนวนของค่านิยมที่แต่ละคนมีนั้นจะมีอยู่ไม่มากนักอยู่ในข่ายที่จะนับและศึกษาได้
2. ความแตกต่างของค่านิยม จะแสดงออกเป็นระดับ
3. ค่านิยมต่างๆ สามารถจะนำมาจัดรวมกันเข้าเป็นระบบค่านิยมได้
4. ค่านิยมของมนุษย์สามารถจะสืบสาวไปถึงวัฒนธรรม สังคม และสถาบันสังคมต่างๆ ไปจนถึงบุคลิกภาพได้ สิ่งเหล่านี้อาจถือได้ว่าเป็นบ่อเกิดของค่านิยม

5. ผลที่ตามมาคือค่านิยมของมนุษย์จะแสดงออกทางทัศนคติและพฤติกรรมของบุคคล
เกือบจะทุกรูปแบบ

ตามแนวความคิดของ โรคิช แสดงให้เห็นว่าค่านิยมมี 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นวิถีปฏิบัติ และลักษณะที่เป็นจุดหมายปลายทาง ค่านิยมของบุคคลสามารถที่จะศึกษาและวัดออกมาให้เห็นระดับของความแตกต่างของแต่ละบุคคล หรือแต่ละสังคมในรูปของระบบค่านิยม และยังสามารถทำนายถึงวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มสังคม บุคลิกภาพ ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลได้

ส่วน เบลลังคา (Bellanca. 1975 : 16, 64 - 67) มีความเห็นสอดคล้องกับแนวคิดของโรคิช โดยมองค่านิยมที่ส่วนบุคคล กล่าวคือ ค่านิยมจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่มั่นคงและลำดับการคิดในการตัดสินใจแก้ปัญหาอยู่ในทิศทางที่เหมาะสม ตามความต้องการของบุคคล ค่านิยมเป็นกระบวนการที่แยกไม่ออกจากความคิดและความรู้สึกโดยที่ความคิดเป็นกระบวนการแก้ปัญหา ค่านิยมเป็นกระบวนการตัดสินใจ และความรู้สึกเป็นกระบวนการยอมรับอย่างสมัครใจ

แคลฮูน (Calhoun. 1982 : 1572 - A) มีความเห็นสอดคล้องกับ เบลลังคาโดยให้ความเห็นว่าค่านิยมกับความรู้สึกมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างมากโดยกล่าวว่า ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งที่แสดงความซาบซึ้งของค่านิยม ความต้องการในความสุข ความสมหวัง เป็นเครื่องชี้ถึงความรู้สึกอันเป็นคุณลักษณะของค่านิยม ความแตกต่างกันในการแสดงออกของบุคคล แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกอันเป็นพื้นฐานทางจิตใจ ซึ่งหมายถึงว่าการที่บุคคลแสดงพฤติกรรมใดๆออกมาหรือมีความต้องการไม่ว่าจะเป็นทางร่างกาย จิตใจ สิ่งเหล่านี้จะแสดงถึงการมีค่านิยม และการที่บุคคลมีความต้องการต่างกัน ความรู้สึกต่างกัน จะแสดงถึงการมีค่านิยมต่างกันอีกด้วย ค่านิยมตามแนวคิดของแคลฮูนนี้ มีค่านิยมร่วมซึ่งไม่เป็นบุคลิกภาพของบุคคล และค่านิยมเฉพาะบุคคล ซึ่งเป็นค่านิยมเกี่ยวกับบุคลิกภาพของบุคคล นั้นหมายถึง ค่านิยมจุดหมายปลายทางกับค่านิยมวิถีปฏิบัตินั่นเอง

จากความหมายของค่านิยม ตามที่มีผู้ให้ความหมายและแนวความคิดข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ค่านิยมหมายถึง ความเชื่อและความพอใจในคุณค่า ซึ่งเป็นแนวทางสำหรับบุคคลหรือสังคมในการที่จะช่วยตัดสินใจเลือกยึดถือเพื่อกระทำการสิ่งต่างๆ โดยปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอในการดำเนินชีวิต และเมื่อบุคคลหรือสังคมได้รับประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นก็อาจทำให้บุคคลหรือสังคมเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงค่านิยมเดิมเป็นค่านิยมใหม่ได้

ความหมายของค่านิยมในการพึ่งตนเอง กับค่านิยมพื้นฐาน

จากการศึกษาค้นคว้าได้พบว่ามีผู้ให้ความหมายของคำว่าพึ่งตนเองไว้ดังนี้

มานิต มานิตเจริญ (มานิต มานิตเจริญ. 2514 : 961) ได้ให้ความหมายว่า การพึ่งตนเอง หมายถึง การช่วยเหลือตนเอง อาศัยตนเอง

อังฉรา เปรมเปรื่องเวช (อังฉรา เปรมเปรื่องเวช. 2527 : 7) กล่าวว่า การพึ่งตนเองคือ การใช้ความสามารถที่มีอยู่ของตนเองแก้ไขอุปสรรค หรือสถานการณ์นั้นๆ ไปได้อย่างมั่นใจ สามารถที่จะตัดสินใจด้วยตนเอง

สมพงษ์ พานิชกุล (สมพงษ์ พานิชกุล. 2533 : 17) ได้ให้ความหมายว่า การพึ่งตนเอง หมายถึงความสามารถที่จะยืนหยัดและใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสงบได้ด้วยความสามารถของตนเอง ของบุคคลหรือสังคม มิใช่การปิดตนเอง ตัดขาดความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสังคมอื่น แต่อยู่บนพื้นฐานของมิติใหม่แห่งความสัมพันธ์คือคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ฉะนั้นการพึ่งตนเองจึงปกครองไปด้วยทั้งความเป็นไทและเป็นธรรม

กรมการศาสนา (รัตนา ภัทรธัญญา. 2535 : 22 ; อ้างอิงมาจาก กรมการศาสนา. 2525 : 102-104) ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่าหมายถึง การรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง รู้จักการสร้างตนเองให้มีความสามารถและเข้มแข็ง ไม่ทำตัวให้มีปัญหาหรือเป็นภาระของสังคมและคนที่พึ่งตนเองได้นั้นย่อมเป็นที่พึ่งของคนอื่นด้วย

รัตนา ภัทรธัญญา (รัตนา ภัทรธัญญา. 2535 : 24) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า หมายถึงการที่บุคคลช่วยเหลือตนเองโดยใช้ความสามารถที่มีอยู่แก้ไขอุปสรรค หรือการกระทำใดๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองอย่างมั่นใจทั้งด้านเศรษฐกิจ การปฏิบัติภารกิจประจำวัน และ ด้านการศึกษา

ธอร์ป คลาค และทิจส์ (Thorpe, Clark and Tieges. 1953 : 3) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า หมายถึงความมีอิสระในการกระทำไม่ขึ้นต่อใคร มีอารมณ์มั่นคง และมีความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง

ส่วนค่านิยมในการพึ่งตนเองนั้น ได้มีผู้ให้ความหมายดังนี้

เสนห์ จามริก (เสนห์ จามริก. 2523 : 25) ได้ให้ความหมายของค่านิยมในการพึ่งตนเองไว้เกี่ยวกับชาวชนบทซึ่งสรุปได้ว่า เป็นแนวทางการพัฒนาอย่างหนึ่งที่ต้องส่งเสริมให้บุคคลที่เป็นเป้าหมายได้ทำความเข้าใจกับปัญหาของตนเอง และคิดค้นหาวิธีการแก้ไขปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ในลักษณะที่สัมพันธ์กับปัญหาความต้องการและความสามารถของตนเองอย่างแท้จริง

กัลยา แสนสบาย (กัลยา แสนสบาย. 2525 : 21) ได้ให้ความหมายของค่านิยมในการพึ่งตนเองไว้ดังนี้ว่า ค่านิยมในการพึ่งตนเองเป็นหลักการพัฒนาที่พยายามเสริมสร้างให้ประชาชนใช้ศักยภาพและความสามารถของตนเองแก้ไขปัญหาเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

กลุ่มนักวิชาการ (คณะอนุกรรมการ กลุ่มนักวิชาการ. 2526 : 65 ,74 ,82) ได้ให้ความหมายของค่านิยมในการพึ่งตนเองเกี่ยวกับการเรียนของนิสิตนักศึกษาไว้ว่า ค่านิยมในการพึ่งตนเองเป็นค่านิยมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการช่วยเหลือตนเองให้มีความคิด ความรู้สึก อุดมการณ์ ความปรารถนา และมองเห็นคุณค่าของการกระทำสิ่งต่างๆได้ด้วยตนเอง ในการศึกษาเล่าเรียน การตัดสินใจ และเลือกกระทำการใดๆได้อย่างเหมาะสม

กรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา. 2529 : 2-72) ได้ให้ความหมายของค่านิยมในการพึ่งตนเองว่า หมายถึงการเคารพตัวเอง เชื้อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใดๆให้สำเร็จ ด้วยตนเอง และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือหมู่คณะ

21/07

ค่านิยมพื้นฐาน (Primary Values) กับค่านิยมในการพึ่งตนเอง

ค่านิยมพื้นฐาน คือ ค่านิยมที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิตมนุษย์ทุกคน เป็นค่านิยมที่เป็นที่เข้าใจแล้ว เป็นที่ยอมรับแล้ว และปฏิบัติแล้วพอใจและเกิดความสุขแล้วซึ่งถือว่าเป็นค่านิยมที่สำคัญที่สุดที่ทำให้มนุษย์พัฒนาและเจริญขึ้นได้ (วัชรวิฑูรธรรม. 2525 : 7)

ค่านิยมพื้นฐานสำหรับสังคมไทย เป็นค่านิยมที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้จัดทำโครงการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ค่านิยมที่พึงประสงค์ของเยาวชนและประชาชน โดยรวบรวมเอกสารค่านิยมจากแหล่งต่างๆ ตลอดจนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาประชุมหลายครั้ง จนสามารถกำหนดค่านิยมเพื่อชีวิตและสังคมได้ 20 ประการ มาจัดทำแบบทดสอบวัดค่านิยมแบบจับคู่ขึ้น 4 ชุด ให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนและประชาชนใน 10 จังหวัดทำแบบทดสอบวัดค่านิยมนี้ แล้วนำผลการวิจัยมาพิจารณาคัดเลือกจัดอันดับค่านิยมที่มีความสำคัญต่อสังคมไว้ 9 ประการ (เชื้อ สาริมาน. 2525 : 26 - 29) มีดังนี้

1. การประหยัด
2. ความขยันหมั่นเพียร ✓
3. ความมีสติปัญญา
4. การพึ่งตนเอง ✓
5. ความรับผิดชอบ
6. ความสามัคคี
7. การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม
8. ความมีวินัย
9. ความรักชาติ

ขั้นต่อมาได้นำคำนิยามทั้ง 9 ประการมาพิจารณากำหนดเป็นคำ นิยามพื้นฐานให้ทุกคนร่วมกันเสริมสร้าง ปลุกฝัง และปฏิบัติ ตามประกาศคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติเรื่องคำนิยามพื้นฐาน เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2525 (เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. 2527 : 13 - 14) ดังนี้

1. พึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
2. ประหยัด และออม
3. มีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย
4. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
5. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของคำนิยามทั้ง 5 ประการ ดังนี้

1. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ

การพึ่งตนเอง หมายถึง การเคารพตนเอง เชื้อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใดๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือหมู่คณะ

ขยันหมั่นเพียร หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่การงานและการประกอบอาชีพที่สุจริต อย่างกระตือรือร้น และตั้งใจจริงให้สำเร็จด้วยความมานะอดทน

ความรับผิดชอบ หมายถึง การมีความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ยอมรับผลการกระทำนั้นและพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

2. ประหยัด และออม

ประหยัด และออม หมายถึง การรู้จักใช้ รู้จักออมทรัพย์สิน เวลา ทรัพยากรทั้งส่วนตนและสังคมตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์ และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพ ฐานะความเป็นอยู่ส่วนตนและสังคม

3. มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย

มีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย หมายถึง การควบคุมตนเองให้ประพฤติปฏิบัติ ตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผน และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม เพื่อความสงบสุขในชีวิตของตน และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม

4. ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา

ปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา หมายถึง การมีความศรัทธา และยึดถือปฏิบัติในแบบแผนความประพฤติ ซึ่งตั้งอยู่ในความดีงามและหลักธรรมของศาสนา

5. มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

มีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึงการมีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์โดยยอมสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน มีวินัย ซื่อตรงต่อหน้าที่ ช่วยทำนุบำรุงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ ให้ความร่วมมือเผยแพร่และเทอดทูนเกียรติคุณของชาติ

นอกจากนี้ คณะอนุกรรมการจัดทำคู่มือการปลูกฝังค่านิยม กลุ่มนักวิชาการ (2525 :65 - 82) ได้อธิบายในส่วนของค่านิยมในการพึ่งตนเองซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญข้อหนึ่งโดย กล่าวว่า การพึ่งตนเองหมายถึง การเคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใดๆให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือ เป็นภาระแก่ผู้อื่น หรือหมู่คณะ และได้กำหนดขอบข่ายของการพึ่งตนเองไว้ 3 ด้าน คือ

1. การพึ่งตนเองด้านการปฏิบัติภารกิจต่างๆในชีวิตประจำวัน หมายถึงความสามารถในการปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของคนให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือ เป็นภาระแก่ผู้อื่น เช่น สามารถอาบน้ำแต่งตัวเองได้ อยู่ตามลำพัง และช่วยเหลือตนเองเมื่อพ่อแม่ไม่อยู่ รู้จักบริการตัวเองในการรับประทานอาหาร สามารถซ่อมแซมเครื่องใช้ของตนที่ชำรุดเสียหายได้ด้วยตนเอง เป็นต้น

2. การพึ่งตนเองด้านการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง ความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนให้สำเร็จลงได้ด้วยตนเอง ยอมรับและเคารพในตนเอง มีความคิดอุดมการณ์และความเชื่อมั่น รู้จักใช้ความรู้ความสามารถของคนที่อยู่เพื่อการศึกษาค้นคว้าและทำงานให้สำเร็จตามความประสงค์ รวมทั้ง พยายามเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของคนยิ่งขึ้น

3. การพึ่งตนเองในทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความสามารถในการช่วยเหลือตนเองในด้านเงินทอง รู้จักหารายได้ในทางสุจริตสำหรับใช้จ่าย ตลอดจนรู้จักเลือกและใช้เครื่องอุปโภคบริโภค ด้วยคุณค่าอย่างแท้จริง

จากค่านิยมพื้นฐานดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ค่านิยมพื้นฐานประการหนึ่งที่สำคัญคือ ค่านิยมในการพึ่งตนเอง กระทรวงศึกษาธิการจึงได้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ตั้งแต่แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2529 :2 -72) และได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองว่า หมายถึงการเคารพตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองและไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา หรือเป็นภาระแก่ผู้อื่นหรือหมู่คณะ และยังได้กำหนดขอบข่ายของการพึ่งตนเองไว้ 3 ด้าน คือ

1. การพึ่งตนเองด้านการศึกษาเล่าเรียน หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ ก่อนที่จะขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น เมื่อมีปัญหาด้านการเรียนสามารถ

แก้ไขปัญหาก็ด้วยวิธีที่ถูกต้องและสุจริต ไม่ลอกผลงานของผู้อื่นหรือให้ผู้อื่นทำให้อะไรหรือเอาผลงานของผู้อื่นมาส่งอาจารย์เพื่อเอาคะแนน

2. การพึ่งตนเองด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่สร้างปัญหาหรือเป็นภาระให้แก่กลุ่ม สร้างบรรยากาศในการทำงานของกลุ่มให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยเหตุผลและเต็มใจ ไม่คิดถึงความได้เปรียบเสียเปรียบในระหว่างเพื่อนสมาชิกด้วยกัน

3. การพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การที่นักเรียนพยายามใช้ความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ในด้านเงินทอง รู้จักหารายได้ทางสุจริต สำหรับใช้จ่ายส่วนตัว เพื่อแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ ผู้ปกครอง โดยไม่กระทบกระเทือนต่อการศึกษาเล่าเรียน เช่น ใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนรับจ้างส่งขนม ปลูกผักสวนครัว ตลอดจนรู้จักใช้เครื่องอุปโภคบริโภคอย่างคุ้มค่าเช่น พยายามซ่อมแซมเสื้อผ้าให้ใช้ประโยชน์ได้อีกอยู่เสมอ เลือกซื้ออาหารให้พอเหมาะไม่เหลือทิ้ง วางแผนการใช้เงินและการเก็บออมไว้อย่างมีสัดส่วน

จากความหมายของคำนิยามในการพึ่งตนเองที่เป็นคำนิยามพื้นฐานดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าคำนิยามในการพึ่งตนเองสำหรับนักเรียนวัยรุ่นหมายถึง ความเชื่อ ความพอใจในคุณค่า และได้ยึดถือเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของตน

โดยนักเรียนจะต้องมีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีคำนิยามในการพึ่งตนเองตามความหมายที่ได้สรุปจากผู้ให้ความหมายของคำนิยามดังกล่าวดังนี้

1. มีความรู้และเข้าใจในปัญหาของตนเอง และมีวิธีแก้ไขปรับปรุงด้วยตนเอง
2. สามารถมองเห็นคุณค่าของการกระทำใดๆ ด้วยตนเอง
3. สามารถใช้ศักยภาพและความสามารถของตนแก้ไขปัญหาเพื่อผลประโยชน์ของตนอย่างถูกต้องเหมาะสม

4. มีความรับผิดชอบเชื่อมั่นในผลของการกระทำใดๆ ด้วยตนเอง
5. สามารถอยู่ร่วมสร้างประโยชน์และเป็นที่พึ่งของคนในสังคมได้ โดยไม่สร้างปัญหาหรือเป็นภาระของสังคม

โดยพฤติกรรมทั้ง 5 ข้อ แสดงออกได้ตามองค์ประกอบ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการศึกษา
2. ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. ด้านเศรษฐกิจ

ซึ่งองค์ประกอบ และพฤติกรรมที่แสดงออกของการมีค่านิยมในการพึ่งตนเองที่ได้จากการสรุปนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาไปใช้ในการสร้างเครื่องมือแบบสอบถามเพื่อวัดค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่น ในการวิจัยครั้งนี้

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการค่านิยมและพัฒนาการการพึ่งตนเอง

พัฒนาการค่านิยม

ทฤษฎี Psychosexual Stage ของ فروยด์ (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2530 : 35 - 37 ; อ้างอิงมาจาก Hall and Lindzey, 1978) กล่าวว่าไว้ว่าพลังที่เป็นตัวเร้าให้คนประกอบกิจการพฤติกรรมต่าง ๆ นานานั้นคือพลังเพศ และพลังก้าวร้าว คำว่า Psychosexual ในที่นี้หมายความว่า บุคคลย่อมแสวงหาความพึงพอใจจากการใช้อวัยวะส่วนหนึ่ง เปลี่ยนแปรตามขั้นตอน กำหนดได้ด้วยวัย หากการแสวงหาความพึงพอใจนั้นยังไม่ได้รับผลสมใจเต็มที่ ผู้นั้นมีใจติดข้องอยู่กับแบบวิธีหาความพึงพอใจขั้นนั้น ดังศัพท์บัญญัติเรียกวาระติดข้องอยู่ดังนี้ว่า Fixation ถึงแม้บุคคลนั้นมีอายุล่วงเลยพ้นขั้นนั้นๆ ไปถึงขั้นอื่นแล้วก็ตาม วาระความคิดข้องอยู่ก็ไม่สิ้นสุดจะเหนียวแน่นขนาดไหนขึ้นอยู่กับความมากน้อยของความไม่ได้สมใจ فروยด์ แบ่งขั้นตอนพัฒนาการออกเป็น 5 ลำดับดังนี้

1. ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะ ปาก (Oral Stage) ช่วงนี้คือประมาณตั้งแต่คลอดจนถึง 1 ขวบ ทารกมีความสุขในชีวิตโดยทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยปาก เช่นการดูด เคี้ยว กัด เล่นด้วยเสียง ผู้ที่พัฒนาการขั้นนี้ไม่สมบูรณ์ในช่วงอายุ 1 ขวบ เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ ก็ยังคงชอบแสวงหาความสุขด้วยปากอยู่อีก เช่นชอบกินจุบจิบ ชอบพูดคุ้ย ชอบเคี้ยวหมากฝรั่ง ชอบนิทรา ชอบสูบบุหรี่ ฯลฯ

2. ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะ ทวารหนัก (Anal Stage) ช่วงนี้อยู่ระหว่างอายุประมาณตั้งแต่ 1 ถึง 2 ขวบ เป็นช่วงที่ทารกหาความสุขโดยทำกิจกรรมที่ใช้ทวารหนัก หากช่วงเวลานี้มีพัฒนาการไม่สมบูรณ์ ทารกนั้นจะโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพเป็นคนเจ้าระเบียบ จู้จี้พิถีพิถัน รักความสะอาดอย่างมาก

3. ขั้นแสวงหาความสุขจากอวัยวะ เพศปฐุมภูมิ (Phallic Stage) ช่วงนี้อยู่ระหว่างอายุประมาณตั้งแต่ 3 ถึง 5 ขวบ เด็กมีความพึงใจทำกิจกรรมที่เนื่องด้วยอวัยวะเพศ เช่นเล่นกับอวัยวะเพศของตน กิจกรรมนี้อาจทำให้พ่อแม่ตกใจ ควรทำความเข้าใจเสียว่าเป็นการเล่นขั้นหนึ่งในธรรมชาติ เมื่ออายุผ่านพ้นไปแล้วเด็กก็เลิกเล่น การเล่นอวัยวะเพศมีผลต่อพัฒนาการด้านอื่นได้แก่ การสำนึกถึงเพศของตนอย่างลึกว่าตนเป็นผู้หญิง หรือ ชาย ต่อไปก็เลียนแบบทางเพศ คือ เด็กเลียนแบบผู้ใหญ่เพศเดียวกับตน ซึ่งตนรู้สึกรักใกล้ชิดสนิทสนม ถ้าตัวแบบนั้นเป็นพ่อแม่

ของคนจะเป็นยุคเด็กชาย " ติดแม่ " และ " เอาอย่างพ่อ " เป็นพิเศษ ในเพศกลับกัน เด็กหญิง " ติดพ่อ " และ " เอาอย่างแม่ " เป็นพิเศษเช่นเดียวกัน ช่วงเวลานี้ฟรอยด์เชื่อว่าเป็น ช่วงเวลาวิกฤติ (Critical Period) ถ้าปรับเปลี่ยนแบบบทบาททางเพศให้คล้อยตามเพศของตนเอง เด็กหญิงเด็กชายที่ละเลยการเลียนแบบให้ถูกแนวในระยะเวลา นี้ จะโตเป็นหญิงสาว ชายหนุ่มที่นิยมแบบบทบาททางเพศ ตรงข้ามกับเพศทางกายจริงของคน อนึ่งพร้อมๆกับการเลียนแบบบทบาททางเพศและการสำนึกรู้ลักษณะทางเพศของคน เด็กยังพัฒนาความก้าวร้าว ความอยากเป็นตัวของตัวเอง และเริ่มแสวงหาตนเองประสบการณ์ทางสังคมในวัยนี้ มีความสำคัญอย่างมากต่อลักษณะนิสัยทางสังคมและค่านิยมของเด็กในวัยต่อไป เพราะเป็นระยะวางรากฐาน เขาจะเป็นคนขี้อิจฉา เก็บตัว ชอบสังคม ก้าวร้าว ออมชอบ เห็นแก่ตัว ชอบช่วยเหลือ ชอบเป็นผู้นำ ชอบเป็นผู้ตาม สมชาย สมหญิง หรืออื่นๆอย่างใดนั้นขึ้นอยู่กับความประทับใจของเขา ความสุข ความทุกข์ ที่เขาได้รับจากการเห็นแบบอย่าง จากการอบรมสั่งสอน และจากการสมาคมกับบุคคลต่างๆ ทั้งร่วมวัยและต่างวัย ในระยะประมาณ 3 - 6 ขวบนี้เอง

4. ขั้นแสวงหาความสุขจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว (Latency Stage) เกิดในเด็กอายุประมาณ 6 - 12 ขวบ ซึ่งเป็นระยะเวลาพัฒนาทักษะใหม่ (ศัพท์วิชาจิตวิทยาพัฒนาการเรียกว่าระยะ Plateau) พัฒนาการส่วนต่างๆของร่างกายเป็นไปอย่างเชื่องช้าเมื่อเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมาระยะนี้เด็กเริ่มพัฒนาชีวิตสังคมนอกครอบครัวจริง ดังนั้นเด็กจึงแสวงหาความพึงพอใจจากการติดต่อกับผู้คนรอบตัวและเพื่อนร่วมวัย เพื่อนสนิทเป็นคนเพศเดียวกันมากกว่าคนต่างเพศ ทั้งนี้เป็นการสืบเนื่องจากการเลียนแบบบทบาททางเพศต่อออกไปจากขั้นที่ 3 และในช่วงเวลาระยะนี้เด็กเริ่มรู้จักใช้เหตุผลในการกระทำสิ่งต่างๆเพื่อสนองหาความพึงพอใจของคน ดังนั้นความต้องการเป็นสมาชิกของกลุ่ม (Peer Belongingness) จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กต้องประพฤติสมบทบาททางเพศของตน เด็กชายมักปฏิเสธไม่ยอมให้เพื่อนชายผู้มีนิสัยที่พวกเขาคิดว่า " เป็นลักษณะเฉพาะของหญิง (Feminine) " เช่น ช่างฟุ้ง โยเย ไม่กล้าหาญ ติดพ่อแม่ ฯลฯ เข้ามาร่วมกลุ่มพวกเขา ฝ่ายกลุ่มเด็กหญิงก็ไม่ชอบให้เพื่อนหญิงผู้มีนิสัยที่พวกเธอเห็นว่า " เหมาะสำหรับชาย (Masculine) " เช่น นิสัยก้าวร้าว เอะอะโวยวาย ใญ่มนวล หยาดกาย ฯลฯ เข้ามาร่วมกลุ่มพวกเธอ ผู้ถูกคิดกันไม่ยอมให้เข้ากลุ่มเพศเดียวกันเหล่านั้นอาจต้องเข้าร่วมกลุ่มกับเพศตรงข้าม เพราะรู้สึกว้าวยใจดีกว่าสัมผัสภาพชนิดนี้ถ้าแก่ไม่ทันและฝึกรากลึก อาจคิดตัวไปจนถึงวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ ดังสังเกตเห็นได้ว่า ผู้หญิงบางคนมีเพื่อนชายมากกว่าเพื่อนหญิง และผู้ชายบางคนมีเพื่อนหญิงมากกว่าเพื่อนชาย อาจเป็นไปได้ว่า ความต้องการที่จะประพฤติตนให้สมบทบาททางเพศนี้เองเป็นแรงกระตุ้นให้เด็กวัยเด็กตอนปลาย ชอบจับกลุ่มเล่นเฉพาะเพศของตน และยินยอมให้เพื่อนต่างเพศมาร่วมกลุ่มด้วยเฉพาะบางครั้งบางคราว การได้ร่วมกลุ่มเฉพาะเพศเดียวกันช่วยทำให้การเลียน

บทบาททางเพศ ง่าย สะดวก และเร็วยิ่งขึ้น การเลียนแบบบทบาททางเพศในระยะวัยเด็กตอนปลายนี้
 ต้องนับว่าเป็นพัฒนาการที่สำคัญของมนุษย์เกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศ (Sexual Behavior) เพราะ
 ถ้าเด็กไม่ได้เรียนรู้เรื่องเช่นนี้แล้ว เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ และโดยเฉพาะในระยะวัยรุ่น
 เด็กจะมีความกังวลสูง มีความรู้สึกขัดแย้งในด้านการต้องการประพฤติดนให้สมตามบทบาททาง
 เพศอย่างชายหนุ่ม หญิงสาว (Sex Role Diffusion) ทั้งนี้เพราะในระยะนั้นชายและหญิงต่างเริ่ม
 ดันให้ความสนใจ และดึงดูดความสนใจซึ่งกันและกัน ด้วยลักษณะที่เป็นสิ่งจำเพาะเพศของตน
 ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย ลักษณะอารมณ์ การแสดงออกของอารมณ์ ค่านิยม ทักษะคติ แนวความคิด
 และอื่นๆ ถ้าชายประพฤติอย่างหญิง หรือหญิงประพฤติอย่างชายเสียแล้ว ความรู้สึกสนใจซึ่งกัน
 และกันก็อาจลดน้อยลงกว่าที่ควรจะเป็น

5. ขั้นแสวงหาความสุขจากแรงกระตุ้นของทิวภูมิทางเพศ (Genital Stage) เด็กอายุ
 ประมาณ 13 ถึง 20 ปี ย่างเข้าสู่วัยรุ่นและเริ่มเป็นผู้ใหญ่ ลักษณะทิวภูมิทางเพศบรรลุวุฒิภาวะ
 สมบูรณ์ ทำงานได้เต็มที่ (เช่นเด็กหญิงมีระดู หน้าอกขยายตัว รังไข่ ผลิตไข่เพื่อสืบพันธุ์ เด็กชาย
 ถึงวัยผลิตน้ำสุจิ ฯลฯ) เด็กทั้งสองเพศมีความพอใจคบหาสมาคม รักใคร่ผูกพันกับเพื่อนต่างเพศ
 ขณะเดียวกันก็พยายามประพฤติดนให้สมบทบาททางเพศ โดยเลียนแบบคนเพศเดียวกันที่ตนนิยม
 ระยะนี้มักเห็นแจ่มแจ้งว่าเด็กคนใดแสดงบทบาททางเพศผิดปกติ ซึ่งพวกนี้ได้แก่ผู้นิยมแสดง
 บทบาททางเพศตรงข้ามกับเพศจริงของตน อีกพวกหนึ่งคือเด็กที่ไม่มีเชื้อโหยต้องใจบุคคลต่างเพศ
 หรือเป็นเด็กเลียนแบบบทบาททางเพศจากคนต้นแบบที่ผิด

จึงอาจกล่าวได้ว่า ค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับทิวภูมิ Phychosexual Stage ของฟรอยด์เกิดจาก
 ความต้องการเลียนแบบผู้ที่ตนนิยมชมชอบ ที่มีมาแล้วตั้งแต่วัยเด็กก่อนวัยรุ่น แต่ความต้องการ
 ประเภทนี้แรงขึ้นในระยะวัยรุ่น เพราะเป็นการแสวงหาแบบอย่างเพื่อดำเนินรอยตามแนวทางที่ถูกที่
 ควร เพื่อดำเนินชีวิตอย่างผู้ใหญ่ โดยเฉพาะพยายามประพฤติดนให้สมบทบาททางเพศของตนโดย
 ผู้ที่เด็กนับถือว่าเป็นวีรบุรุษ (Heroes) หรือเป็นแบบ (Models) นั้นมีได้มากกว่าหนึ่งคน ขึ้นอยู่
 กับความต้องการ บุคลิกภาพ ความใฝ่ฝัน สถิติปัญญา อิทธิพลของบ้าน ครอบครัว สถานภาพทาง
 เศรษฐกิจสังคม อาจเป็นเพศเดียวกับเด็กหรือต่างเพศ วัยเดียวกันหรือต่างวัย ร่วมสมัยหรือต่างสมัย
 อาจเป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ บุคคลในวรรณคดี คาราภาพยนตร์ นักกีฬาที่มีชื่อเสียง
 เศรษฐี พระสงฆ์ ผู้นำนับถือ นักเรียนที่เรียนเก่ง ฯลฯ บุคคลที่เด็กเลือกเป็นบุคคลที่เขานิยมอาจ
 แตกต่างจากค่านิยมของสังคมส่วนใหญ่ การสนับสนุนของกลุ่มมีอิทธิพลอยู่มาก และอาจมีวีรบุรุษ
 ประจำกลุ่มด้วย การเลือกบุคคลที่นิยมนำมาเลียนแบบนั้นในระยะวัยรุ่นผุดจากในระยะวัยเด็ก ที่
 ต้องอาศัยความใกล้ชิดสนิทสนมมาเป็นแรงจูงใจ สำหรับเด็กวัยรุ่นใช้เหตุผลและขึ้นกับอิทธิพล
 ของกลุ่มเพื่อน ดังนั้นผู้ที่เด็กเลือกมาเป็นแบบ จึงอาจเป็นบุคคลที่เด็กไม่เคยพบเห็นรู้จักหน้าค่าตา

มาก่อนเลย การเลือกตัวอย่างให้เด็กเลียนแบบโดยการชักจูง การแสดงแบบอย่าง การอ่านหนังสือ ประวัติของบุคคลสำคัญจากวงการต่างๆจึงเป็นเรื่องที่ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษ เพราะวีรบุรุษมีอิทธิพลต่อ อารมณ์ บุคลิกภาพ ความสนใจ แรงจูงใจ ความมุ่งมั่นในชีวิต ฯลฯ การเลือกอุดมคติ ปรัชญา ค่านิยมต่างๆเป็นขบวนการสืบเนื่องกันกับการนับถือวีรบุรุษ

ทฤษฎี Psychosocial Stage ของ อีริคสัน (พงษ์สุตา รัตนมาสมงคล. 2533:47 ; อ้างอิงมาจาก Erikson. 1950) ได้อธิบายพัฒนาการของบุคลิกภาพของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงวัยสุดท้ายของชีวิต โดยแบ่งลำดับพัฒนาการเป็นขั้นๆ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ช่วงขวบปีแรก เด็กจะพัฒนาความรู้สึกไว้วางใจ อ่อนน้อมน้อม ถ้าได้รับความรักในทางตรงกันข้าม เด็กจะมีลักษณะไม่ไว้วางใจผู้อื่นถ้าเขาถูกทอดทิ้งหรือไม่ได้รับความเอาใจใส่อย่างเพียงพอ

ขั้นที่ 2 ช่วงอายุประมาณ 1 - 3 ขวบ เด็กจะพัฒนาความรู้สึกเป็นอิสระ มีระเบียบวินัยถ้าเด็กได้รับการฝึกฝนอย่างเหมาะสมและสม่ำเสมอ ในทางตรงกันข้ามเด็กจะมีลักษณะขี้อายไม่กล้าแสดงออก ถ้าไม่ได้รับการฝึกหัดให้เรียนรู้การกระทำต่างๆด้วยตนเอง

ขั้นที่ 3 ช่วงอายุประมาณ 3 - 5 ปี เป็นระยะที่เด็กเพิ่มทักษะ ชอบทดสอบความจริงและเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ ถ้าเด็กได้รับการส่งเสริมสนับสนุน จะทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กในวัยนี้ถูกขัดขวางหรือไม่ได้รับการส่งเสริมที่เพียงพอจะทำให้เขาเป็นคนที่กลัวความผิด

ขั้นที่ 4 ช่วงอายุประมาณ 6 - 11 ปี เป็นวัยที่เด็กเริ่มเข้าโรงเรียน มีโอกาสเข้ากลุ่มเพื่อนมีกิจกรรมในการเล่นและการทำงาน เด็กจะมีประสบการณ์ในการแข่งขันกับเพื่อนๆซึ่งถ้าเขาได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่จะทำให้เขาเป็นคนที่รักการทำงาน ขยันขันแข็ง แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับความพอใจในพัฒนาการช่วงนี้ จะทำให้เขามีนิสัยการทำงานที่เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น

ขั้นที่ 5 ช่วงอายุประมาณ 12 - 17 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น เด็กต้องการเป็นตัวของตัวเอง แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการพัฒนาเต็มที่เด็กจะรู้สึกสับสนในบทบาท และไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับบทบาทของตนได้ถูกต้อง

ขั้นที่ 6 ช่วงอายุประมาณ 17 ปี จนเริ่มเป็นผู้ใหญ่ เด็กจะมีเอกลักษณ์ของตนเองสามารถแสดงความสัมพันธ์อันดีในสังคมและแสดงบทบาททางเพศที่เหมาะสม แต่ถ้าเด็กไม่ได้รับการพัฒนาที่ดีจะทำให้เขาไม่แน่ใจในสถานภาพและบทบาทของตน ไม่กล้าพบปะผู้อื่น และแยกตนเองออกจากสังคม

ขั้นที่ 7 ช่วงระยะการเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งในวัยนี้บุคคลจะมีความรับผิดชอบในการมีบทบาทเป็นบิดามารดา แต่ถ้าพัฒนาการในขั้นก่อนไม่ดีพอ เขาจะเป็นคนเห็นแก่ตัวไม่สามารถเป็นบิดามารดาที่ดีได้

ขั้นที่ 8 ช่วงสุดท้ายของชีวิต ถ้าบุคคลประสบความสำเร็จในพัฒนาการขั้นต่างๆ มาโดยตลอด เขาจะยอมรับตนเอง กล้าเผชิญและรับรู้ความเป็นจริงของชีวิต มีความพอใจในบทบาทของตน แต่ถ้าขั้นตอนการพัฒนาในขั้นก่อนๆ ไม่ดี บุคคลนั้นจะไม่สามารถเข้าใจชีวิตและไม่ยอมรับจิตจำกัดของชีวิต

จากลำดับขั้นพัฒนาการตามทฤษฎีของอีริกสัน จะเห็นได้ว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคลเกิดจากการปรับตัวในลักษณะทางบวกในวัยต่าง ๆ ของบุคคลนั้น การพัฒนาในทางที่ดีมาแต่ตอนต้นทำให้บุคคลมีบุคลิกภาพดี แต่ถ้าการพัฒนา ในวัยใดวัยหนึ่งล้มเหลวย่อมก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพในทางลบ ซึ่งทำให้บุคคลมีความบกพร่องทางบุคลิกภาพและเกิดปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่น ในช่วงวัยรุ่นลักษณะข้อขัดแย้งทางจิตใจที่สำคัญ คือการค้นพบตัวเอง และการไม่พบตัวเอง วัยรุ่นเป็นช่วงกลาง ระหว่างความเป็นเด็กและเป็นผู้ใหญ่ เด็กกำลังละทิ้ง " ภาพของตนเองอย่างเป็นเด็ก " เพื่อเข้าถึง " ภาพของตนเองเป็นผู้ใหญ่ " ดังนั้นเด็กจึงมีข้อขัดแย้งทางจิตใจเกี่ยวกับตนเองอย่างมากมาย เช่น ควรจะเชื่อพ่อแม่หมดทุกอย่าง หรือเชื่อตามเหตุผลของตน ควรเอาอย่างเพื่อนทุกอย่างหรือควรเป็นตัวของตัวเอง ควรเป็นอิสระเต็มที่ หรือควรอยู่ในกรอบระเบียบอย่างเข้มงวด เด็กวัยรุ่นไม่สามารถรู้จักตัวเองได้ดีหมดทุกแง่ทุกมุม เพราะเหตุการณ์ในชีวิตเด็กช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงแห่งการเปลี่ยนกาย เปลี่ยนวัย เปลี่ยนการดำเนินชีวิต เปลี่ยนค่านิยม เปลี่ยนอุดมคติ ฯลฯ ดังนั้นจึงมีบางแง่บางมุมที่ตนรู้จักตัวเองไม่ดีพอ ถ้าเด็กมองไม่เห็นภาพของตัวเอง (Self) เลย เด็กวัยรุ่นผู้นี้ก็มีบุคลิกภาพหรือตัวตนอันสับสน (Self Diffusion) การพัฒนาตนที่สมบูรณ์ของเด็กวัยรุ่นเมื่อสิ้นสุดวัยได้แก่ การเห็นโครงร่างหรือตัวตนของตนตามความเป็นจริง เข้าใจจุดด้อยจุดเด่นของตน ความถนัด ความสนใจ ค่านิยม ปรัชญาชีวิตของตน ฯลฯ และยอมรับตนเองอย่างที่มีที่เป็นจริง (ศรีเรือน แก้วกังวาล 2530 : 40)

พัฒนาการการพึ่งตนเอง

ทฤษฎีอิทธิพลความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Theory) ของ Sullivan (นิภา นิธยาน . 2530: 50-53 ;อ้างอิงจาก Sullivan. 1953) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกันผู้ปรับปรุงแนวคิดของ Freud อันว่าด้วยพัฒนาการแห่งสัญชาตญาณทางเพศ โดยตั้งทฤษฎีบุคลิกภาพที่ย้ำความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือระหว่างกันและกันขึ้น (Interpersonal Theory) เขาได้ชี้ให้เห็นว่า ความปรารถนาของมนุษย์ที่สำคัญในชีวิตมีอยู่ 2 อย่าง ได้แก่ ความสุขทางกาย

และความรู้สึกอบอุ่นปลอดภัยซึ่งเป็นความรู้สึกทางจิตซึ่งทั้งสองอย่างนี้จะเกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนี้เอง เขาเชื่อว่าชีวิตเบื้องต้นที่คนเราได้เรียนรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนี้มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของคนเราตลอดชีวิตและเป็นรากฐานสำคัญของบุคลิกภาพ เขาได้ย้ำอย่างหนักว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างกันและกันนี้ได้สร้างแบบแผนของชีวิตที่คนเราต้องประสบตลอดเวลาตั้งแต่วัยทารก วัยเด็กไปจนถึงวัยรุ่น และช่วงเวลาเหล่านี้เป็นช่วงสำคัญในการวางรากฐานบุคลิกภาพ แต่กระนั้นก็ดีเขาก็ถือว่าแบบแผนของชีวิตในลักษณะที่คนเราต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันนี้มีอิทธิพลไม่เฉพาะแต่ในช่วงวัยต้น ๆ เท่านั้น หากมีอิทธิพลต่อเนื่องสืบไปจนตลอดชีวิตของคนเรา

Sullivan ย้ำแนวคิดของเขาที่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันนี้เอง คือรากฐานของบุคลิกภาพ เพราะว่าทันทีที่คนเราเกิดมาในโลก เราไม่สามารถจะอยู่ลำพังตนเองได้ อย่างน้อยคนเราก็เริ่มมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นแล้วหนึ่งคน คือผู้ให้กำเนิดเลี้ยงดูเรา จากนั้นเราก็ต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเพิ่มขึ้นอยู่เรื่อย ๆ ตลอดชีวิต

Sullivan ได้สร้างคำใหม่ขึ้นใช้ คือคำว่า " Dynamism " ซึ่งหมายถึงการกระทำที่เป็นนิสัย รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดของคนเราที่แสดงออกเป็นประจำต่อบุคคลหนึ่งหรือมากกว่านั้นก็ตาม Dynamism คือหน่วยพฤติกรรมที่ย่อยที่สุดซึ่งบุคคลอื่นสามารถวิเคราะห์และศึกษาได้ หน่วยพฤติกรรมของคนเราอาจเป็นอาการภายนอกที่เห็นได้ เช่น การหัวเราะ การพูดหรือการต่อสู้ หรืออาจเป็นอาการภายใน เช่น การคิด หรือการหาเหตุผล เป็นต้น มันคือแบบแผนของพฤติกรรมที่กระทำต่อเนื่องกันจนเป็นนิสัย และจะสะสมพอกพูนตลอดชีวิต เพราะคนเราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับผู้คนและสังคมมากขึ้นตลอดเวลา ยิ่งเรามีประสบการณ์มากขึ้นเพียงไร เราก็ยิ่งสะสมหน่วยของพฤติกรรมมากมายหลายหน่วยขึ้นเพียงนั้น และเมื่อหน่วยของพฤติกรรมที่มากมายซับซ้อนเหล่านี้รวมกันเข้าก็กลายเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนแต่ละคน อันก่อให้เกิดระบบ " ตน " (Self) ขึ้น ซึ่งเป็นโครงสร้างสำคัญของบุคลิกภาพนั่นเอง

พัฒนาการแห่งบุคลิกภาพตามช่วงวัย

Sullivan เชื่อว่าบุคลิกภาพจะมีพัฒนาการการพึ่งตนเองไปตามช่วงวัยแห่งชีวิต 7 ช่วง ซึ่งใกล้เคียงกับช่วงวัยของ Erikson ดังต่อไปนี้

1. วัยทารก ระหว่างแรกเกิดจนถึง อายุ 18 เดือนซึ่งทารกเริ่มเปล่งเสียงเป็นคำได้
ระยะนี้ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจะเป็นไปลักษณะที่ทารกได้รับการเลี้ยงดูด้วยนมและอาหารจากมารดา ทารกยังช่วยเหลือตนเองไม่ได้ต้องอยู่ในความดูแลของบิดามารดาตลอดเวลา
2. วัยเด็กเล็ก ระหว่างอายุ 18 - 20 เดือนถึง 4 - 5 ขวบ ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการเพื่อนเล่น
ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เด็กจะเริ่มเป็นตัวเอง และจะลอกเลียนแบบผู้ใหญ่ในการเล่น

สมมุติ บางครั้งจะรู้สึกต่อต้านขัดขืน ก้าวร้าวผู้อื่น หรือเกิดความรู้สึกว่าบุคคลอื่นเป็นศัตรูกับตน ฉะนั้นเด็กบางคนจะเริ่มแยกตัวเองอยู่เงียบ ๆ ตามลำพัง และเด็กวัยนี้ยังต้องพึ่งผู้อื่นอยู่

3. วัยเด็กโต ระหว่างอายุ 5 - 6 ขวบถึง 11 ขวบ ในช่วงวัยนี้ เด็กเติบโตขึ้นและสามารถควบคุมความรู้สึกและความต้องการได้ดีพอควร โดยสามารถใช้สัญลักษณ์ เช่น ภาษา หรือตัวเลข เป็นสื่อในการเรียนรู้ ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เด็กเรียนรู้การสังคมดีขึ้น รู้จักร่วมมือและแข่งขัน รู้จักควบคุมตนเองและเรียนรู้วิธีการดำเนินชีวิต แต่ก็ยังต้องพึ่งผู้อื่นอยู่

4. วัยก่อนวัยรุ่น ระหว่างอายุ 11 - 13 ปี ในช่วงวัยนี้การรับรู้และเข้าใจในตัวเองค่อนข้างจะเป็นไปด้วยดีและอยู่ตัว และเด็กสามารถใช้ความคิดได้ดี เด็กมีความต้องการที่จะมีเพื่อนร่วมวัยเพศเดียวกับตนและจะเริ่มรู้จักมีสัมพันธภาพที่ลึกซึ้งกับผู้อื่น ในระยะนี้เด็กต้องการได้รับความเสมอภาคและความเข้าใจอันดี รวมทั้งการเป็นผู้ให้และผู้รับที่ดีในการสัมพันธ์กับผู้อื่น ขณะเดียวกันเด็กก็เริ่มต้องการเป็นอิสระในตนเอง

5. วัยรุ่นตอนต้น ระหว่างอายุ 12 - 17 ปี การรับรู้และความเข้าใจในตนเองของเด็กวัยนี้ยังคงเป็นไปด้วยดี แม้ว่าบางครั้งจะรู้สึกสับสนในเรื่องต่าง ๆ บางอย่างเกี่ยวกับตนเอง เด็กวัยนี้มีความต้องการมากมายหลายด้าน ในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนก็มีความต้องการที่จะคบทั้งเพศตรงข้ามและเพศเดียวกัน และจะมีความรู้สึกต้องการเป็นอิสระอย่างรุนแรง

6. วัยรุ่นตอนปลาย ระหว่างอายุ 17 - 19 ปี ถึงระยะต้นของอายุ 20 ปี ในช่วงวัยนี้เด็กจะเจริญเติบโตเป็นหนุ่มสาวเต็มที่ เด็กจะสามารถรับรู้และเข้าใจในตนเองเป็นอย่างดี ลักษณะนิสัยและการกระทำจะมีลักษณะคงที่สม่ำเสมอ ซึ่งเด็กสามารถใช้เหตุผลเป็นอย่างดีในการกระทำสิ่งต่างๆของตน ประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้จากความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในช่วงวัยนี้ได้แก่ ความรู้สึกมั่นคงและอบอุ่นในจิตใจ การเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมและการมีความรู้สึกเป็นอิสระในตัวเองเต็มที่

7. วัยผู้ใหญ่ ระหว่างอายุ 20 ถึง 30 ปีขึ้นไป คนในช่วงวัยนี้เป็นผู้ใหญ่เต็มตัวสามารถครองเรือนและทำหน้าที่บิดามารดาได้ด้วยดี และจะมีความเป็นตัวของตัวเองเต็มที่ ความคิดอ่านก็จะอยู่ในขั้นสูงสุดซึ่งสามารถใช้สัญลักษณ์เป็นสื่อได้เต็มที่ เมื่อถึงช่วงวัยนี้ ประสบการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จะสอนให้คนเราเป็นผู้ที่รู้จักการดำเนินชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่น และมีความเป็นอิสระเต็มที่ โดยพ้นจากการควบคุมดูแลของบิดามารดาโดยเด็ดขาด ซึ่งถือได้ว่าสามารถพึ่งตนเองได้นั่นเอง

จากทฤษฎีของ Sullivan สรุปได้ว่า พัฒนาการการพึ่งตนเองนั้นเกิดจากความต้องการความสุข ความมั่นคง การยอมรับเป็นสมาชิกของกลุ่ม และความเป็นอิสระของบุคคลในการมีบทบาทของผู้ใหญ่ประกอบกับความสามารถทางความคิดและความสามารถทางร่างกายซึ่งจะ

พัฒนาไปตามวัยของตนและได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ในความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม ที่ตนอยู่ร่วมจนกลายเป็นแบบแผนชีวิตของตนเองในการดำเนินชีวิตร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมใน ขณะเดียวกันก็มีความเป็นอิสระในการดำเนินชีวิตด้วย

๗๑๐๗

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมในการพึ่งตนเอง

ความแตกต่างระหว่างเพศ

ความแตกต่างระหว่างเพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับค่านิยมในการพึ่งตนเอง ได้ มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

ฮารตัน และลาทาเน (Harton and Latane, 1997 : 197 - 220) ได้ศึกษากับเด็กและ เด็กวัยรุ่น อายุระหว่าง 9 - 15 ปี พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการแสดงออกของ ความเป็นผู้ใหญ่ในการยึดถือการหางานทำหลังเลิกเรียนซึ่งแสดงถึงการพึ่งตนเองพบว่า เพศชายมี ทักษะคิดเช่นนี้เร็วกว่าเพศหญิงในวัยเท่ากัน

ศิริพร กล่อมจันทร์ (2526 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาความรับผิดชอบการพึ่งตนเองและ วินัยในตนเองของนักศึกษาครูประจำการ วิชาเอกบริหารโรงเรียน กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ โดย ใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาวิชาเอกการบริหารโรงเรียน จำนวน 196 คน และนักศึกษาวิชาเอกอื่น 302 คน รวมทั้งสิ้น 498 คน พบว่า ผลการเปรียบเทียบความรับผิดชอบการพึ่งตนเองของนักศึกษา ครูประจำการ วิชาเอกการบริหารโรงเรียน ซึ่งจำแนกตามเพศ พบว่านักศึกษาหญิงมีความรับผิดชอบการพึ่งตนเองสูงกว่านักศึกษาชาย

สุสติ จิระวัฒนกิจ (2526 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาพัฒนาการให้เหตุผลเชิง จริยธรรมตามคุณลักษณะค่านิยมพื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สังกัดสำนักงานการ ศึกษาจังหวัด ในเขตการศึกษา 1 พบว่า พัฒนาการด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชาย และนักเรียนหญิงมีความแตกต่างกันในเรื่องการพึ่งตนเอง ความรับผิดชอบ การประหยัดและ อวดออม การมีระเบียบวินัยและเคารพกฎหมาย โดยนักเรียนหญิงมีพัฒนาการสูงกว่านักเรียนชาย

สุตินาถ รัตนจรณะ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ในวิทยาลัยครูภาคกลาง พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยครูภาคกลาง มีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง นักศึกษาหญิงมีค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการทุกด้านสูง กว่านักศึกษาชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากงานวิจัยภายในประเทศส่วนใหญ่พบว่า กลุ่มวัยรุ่นหญิงมีค่านิยมในการพึ่งตนเองสูง กว่ากลุ่มวัยรุ่นชายแต่งานวิจัยของต่างประเทศที่พบเพียงเรื่องเดียวกลับพบว่าเพศชายมีความคิดใน

การหางานทำหลังเลิกเรียน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมในการพึ่งตนเองเร็วกว่าเพศหญิงในวัยเท่ากัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะนำเรื่องความแตกต่างเรื่องเพศมาศึกษาโดยจะศึกษาว่าวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง จะมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

วัย และระดับชั้นเรียน

ความแตกต่างระหว่างวัย และระดับชั้นเรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับค่านิยมในการพึ่งตนเอง ได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

ฮาร์ตัน และลาทาเน (Harton and Latane. 1996 : 197 - 220) ได้ศึกษากับเด็กและเด็กวัยรุ่น อายุระหว่าง 9 - 15 ปี พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการแสดงออกของความเป็นผู้ใหญ่ในการยึดถือการหางานทำหลังเลิกเรียนที่เป็นส่วนหนึ่งในการพึ่งตนเองกับระดับอายุที่เพิ่มขึ้น

วีรวรรณ อามระดิษ (2522 : 62 - 64) ซึ่งศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในกรุงเทพฯ เรื่อง ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์สุจริต ความกตัญญูต่อเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความอดทน ความยุติธรรม ความอดุสาหะประหยัดและการออมทรัพย์ การเคารพอาวุโส ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชาย และนักเรียนหญิงส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับค่านิยมทางจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจ

ปิ่นสุวรรณ เสงี่ยมานนท์ (2526 : 129 - 130) ได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและอดออม การมีระเบียบและการเคารพกฎหมายของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 3 ในเขตกรุงเทพมหานคร ปรากฏผลวิจัยว่า ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการประหยัดและอดออม การมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมายของนักเรียนอยู่ในระดับที่พึงประสงค์

กษิมา วิริยะ (2526 : 117 - 118) ได้ศึกษาความคิดรวบยอดเกี่ยวกับค่านิยมพื้นฐาน เรื่องการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียรและความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในเขตการศึกษา 8 พบว่า ค่านิยมพื้นฐาน การพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร และความรับผิดชอบของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่พึงประสงค์

ศิริพร กล่อมจันทร์ (2526 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาความรับผิดชอบการพึ่งตนเองและวินัยในตนเองของนักศึกษาครูประจำการ วิชาเอกการบริหารโรงเรียน กลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักศึกษาวิชาเอกการบริหารโรงเรียน จำนวน 196 คน และนักศึกษาวิชาเอกอื่น 302 คน รวมทั้งสิ้น 498 คน พบว่าระดับความรับผิดชอบของการพึ่งตนเองของนักศึกษาครู

ประจำการ วิชาเอกการบริหารโรงเรียน มีความรับผิดชอบและการพึ่งตนเองอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูง
 ชูตินาด รัตนจรณะ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักศึกษา
 ระดับปริญญาตรี ในวิทยาลัยครูภาคกลาง พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยครูภาคกลาง มีค่านิยมพื้นฐาน
 5 ประการ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง

ขงยุทธ วาสนบุญมา (2529 : 105) ได้ศึกษาค่านิยมพื้นฐาน ของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย
 ในภาคใต้ พบว่า นิสิตนักศึกษา ชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2528 ของมหาวิทยาลัยในภาคใต้ มีค่านิยม
 พื้นฐานด้านการพึ่งตนเอง ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัยและการ
 เคารพกฎหมาย อยู่ในระดับที่พึงประสงค์

จากงานวิจัยดังกล่าว ส่วนใหญ่พบว่า ได้ศึกษาในวัยรุ่นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเพียงระดับ
 ชั้นเรียนชั้นเดียวเท่านั้น และสรุปตรงกันว่าวัยรุ่นในระดับอายุหรือระดับชั้นเรียนที่ได้ศึกษามีค่านิยม
 ในการพึ่งตนเองอยู่ในระดับที่พึงประสงค์ และมีเพียงงานวิจัยของต่างประเทศเรื่องเดียวที่พบว่ามี
 ความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการแสดงออกของความเป็นผู้ใหญ่ในการยึดถือการหางานทำหลัง
 เลิกเรียนที่เป็นส่วนหนึ่งในการพึ่งตนเองกับระดับอายุที่เพิ่มขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะนำเรื่องระดับอายุมาศึกษา โดยจะศึกษาว่า วัยรุ่นตอนต้น กับ
 วัยรุ่นตอนกลาง จะมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับค่านิยม
 ในการพึ่งตนเอง ได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

เคลคชินสกี (Klaczynski. 1997. 273 - 283) ได้ศึกษากับเด็กนักเรียนวัยรุ่น 60 คน เกรด
 9 - 12 เกี่ยวกับความสามารถในการให้เหตุผลเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเองซึ่งพบว่าระดับ
 สถิติปัญญาและความสามารถเฉพาะตัวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของเด็กและวัยรุ่นจะเป็นตัวทำนายที่
 ดีที่สุดในความสามารถในการให้เหตุผลเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง

ชูตินาด รัตนจรณะ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักศึกษา
 ระดับปริญญาตรี ในวิทยาลัยครูภาคกลาง พบว่า นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง มีค่านิยม
 5 ประการ สูงกว่านักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 จำนวนสี่ด้าน คือ ด้านค่านิยม ด้านการพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ ด้าน
 การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย ด้านการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา และด้านการมี
 ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในด้านการประหยัด
 อดออม

จากงานวิจัยดังกล่าวพบว่าการศึกษายาในประเทศและต่างประเทศได้ผลตรงกันคือ วัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือระดับสติปัญญาสูงจะมีค่านิยมในการพึ่งตนเองสูงกว่าวัยรุ่นที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือระดับสติปัญญาดำกว่า ดังนั้น ผู้วิจัยจึงไม่นำตัวแปรดังกล่าวมาศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้

การปลูกฝังและการสร้างเสริมค่านิยมในการพึ่งตนเอง

การสำรวจค่านิยม

วัชร ฐวธรรม (วัชร ฐวธรรม, 2525 : 2 - 5) ซึ่งให้เห็นความจำเป็นของการสำรวจค่านิยมในแง่ต่างๆ ไว้ดังนี้

ทุกวันนี้โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนเรามีสิ่งที่ต้องกระทำและโอกาสที่จะเลือกมากเหลือเกินในชีวิตประจำวันไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ต้องพบปัญหาและข้อขัดแย้งให้ตัดสินใจอยู่ทุกขณะ ทำอย่างไรการตัดสินใจเหล่านั้นจะทำให้รวดเร็ว ถูกต้อง เราจำเป็นต้องมีมาตรการส่วนตัวที่เป็นมาตรฐานพอควร ซึ่งได้จากการสำรวจค่านิยมของตนเอง " ค่านิยม " เป็นหลักยึดที่สำคัญในการประพฤติปฏิบัติ ฉะนั้นการตัดสินใจทุกชนิด ถ้ามี " ค่านิยม " ของคนเป็นเกณฑ์ จะทำการตัดสินใจได้รวดเร็วถูกต้องตามความต้องการและเหตุผลของตน ทำให้ชีวิตดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความหมายมากขึ้น เราจึงจำเป็นต้องรู้แจ้งชัดว่าเรามีอะไรเป็นค่านิยม มนุษย์เรานั้นมิได้มีค่านิยมติดตัวมาแต่กำเนิด เราเกิดมาสู่สังคมและวัฒนธรรมที่พร้อมปรับเปลี่ยนและเสริมแต่งให้เราทำตามค่านิยมของวัฒนธรรมและสังคมนั้นๆ กระบวนการแสวงหาความเข้าใจในค่านิยมจึงคิดตามตัวเรามาตั้งแต่เริ่มรู้ความ แต่ค่านิยมที่คนเรามีอยู่มิได้ยืนยงคงอยู่กับที่ ยังคงเปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย ๆ ตลอดชีวิต ทั้งนี้เพราะตัวมนุษย์เองและสิ่งแวดล้อมก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกวัน เนื่องจากเหตุที่ค่านิยมต่าง ๆ เปลี่ยนได้รวดเร็วมาก มนุษย์เราจึงเกิดความไม่แน่ใจและเกิดความรู้สึกสับสนกับค่านิยมที่ตนยึดอยู่ ไม่แน่ใจว่าค่านิยมใดเป็นค่านิยมจริงแท้สำหรับตนขณะนั้น เพราะค่านิยมที่ตนเคยยึดและดำเนินชีวิตมาด้วยดีเมื่อ 2 ปี ก่อน พอเมื่อถึงปัจจุบันค่านิยมเดียวกันนี้อาจจะไม่ส่งผลดีเสียแล้วความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกปัจจุบัน และการต้องตัดสินใจอย่างรวดเร็วในวิถีการดำเนินชีวิตแต่ละวัน ก่อให้เกิดความกังวล และเป็นสภาพที่ถูกบีบคั้นในจิตใจ เป็นอย่างยิ่งมนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการตัดสินใจ วิธีการตั้งเป้าหมายประสงค์ วิธืวางแผนชีวิต และสร้างอุดมการณ์เพื่อดำเนินชีวิตให้มีความหมายมากขึ้น เรียกวิธีนี้ว่า " การพิจารณาเสริมสร้างค่านิยม " ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนเราเข้าถึงค่านิยมต่างๆ ได้ โดยสอนให้พิจารณาชีวิต

อย่างมีเหตุผล สอนให้เข้าใจว่าคนเราทุกคนมีการตัดสินใจได้หลายทางด้วยกันในแต่ละปัญหา และรู้จักพิจารณาถึงผลที่ได้รับจากการตัดสินใจแต่ละอย่าง แต่ละครั้ง โดยสอนให้รู้จักเลือก กระทำหรือตัดสินใจเลือกตามหน้าที่และบทบาท ตลอดจนผลตอบสนองที่ได้รับจากการกระทำ นั้น ๆ ด้วยการพิจารณาอย่างอิสระเสรีด้วยตัวของตัวเอง อันทำให้ทราบว่าค่านิยมอะไรบ้างที่ตนเองสมควรเสริมสร้างและยึดไว้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต

การพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม (Values Clarification)

ศาสตราจารย์ แรธส์, แฮร์มิน และไซมอน (วัชร ฐวธรรม. 2525 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Raths , Harmin and Simon. 1969) ได้ทำการศึกษาค้นคว้ากระบวนการสร้างค่านิยมของมนุษย์เรา ในปี 1966 ได้ค้นพบว่าค่านิยมนั้นย่อมเสริมสร้างเป็นค่านิยมของตนเองได้โดยผ่านกระบวนการที่เป็นกฎเกณฑ์มาตรฐานอยู่ 7 ขั้น การที่จะบอกว่าใครยึดค่านิยมใดหรือไม่ ก็สามารถบอกได้โดยใช้เครื่องมือวัดที่เป็นมาตรการทั้ง 7 ขั้นนี้ หากค่านิยมใดไม่ได้ถูกประเมินตามมาตรการ 7 ขั้นนี้ จะยังคงมีสภาพเป็นเพียงส่วนหนึ่งของค่านิยม หรือเป็นเพียงข้อบ่งชี้หรือทัศนคติในค่านิยมต่าง ๆ เท่านั้น ยังไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นค่านิยมที่เสริมสร้างแล้วของบุคคลนั้น สิ่งที่ยังชี้ค่านิยมได้แก่ ความเชื่อ ทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ หรือการแสดงออก มาตรการ 7 ขั้นนี้ ได้ถูกนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยม เพื่อพิจารณาว่าใครยึดค่านิยมใด แท้จริงเพียงใด มาตรการ 7 ขั้นนี้ ได้แบ่งไว้เป็น 3 ฐานใหญ่ๆ แต่ละฐานยังแยกออกเป็นขั้นย่อยๆ อีก รวมทั้งหมดมี 7 ขั้น ดังต่อไปนี้

ฐาน 1 การเลือก	ขั้นที่ 1	สำรวจทางปฏิบัติ
	ขั้นที่ 2	พิจารณาผลที่จะเกิดจากทางปฏิบัติเหล่านั้น
	ขั้นที่ 3	ตัดสินใจเลือกโดยเสรี
ฐาน 2 การนิยมน และซาบซึ้ง	ขั้นที่ 4	เห็นชอบ และเน้นทางบวก
	ขั้นที่ 5	เต็มใจประกาศยืนยันให้เป็นที่รับรู้
ฐาน 3 การปฏิบัติ	ขั้นที่ 6	แสดงออกซึ่งค่านิยม
	ขั้นที่ 7	ทำซ้ำๆ ให้เป็นกิจนิสัย

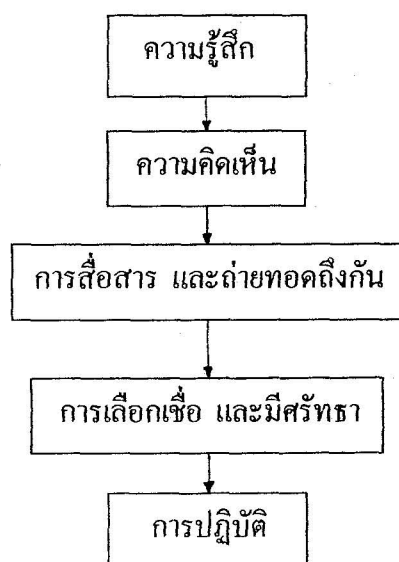
การได้สำรวจค่านิยมของแต่ละบุคคลนี้ ทำให้เกิดความสำนึกในตัวเองมากขึ้น เพื่อจะได้สามารถดำเนินชีวิตถูกต้องตามความเชื่อของตนเองมากขึ้น วิธีพิจารณาสร้างเสริมค่านิยมนี้จะช่วยเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจทางดำเนินชีวิต หรืองานของแต่ละบุคคล ผู้ที่ผ่านกระบวนการ

การนี้จะสามารถเอาชนะเป้าประสงค์ของชีวิต เพราะเข้าใจวิธีการเลือก วิธีการตัดสินใจในเรื่องสำคัญ ได้ประสิทธิภาพสูงขึ้น

การปลูกฝัง และการส่งเสริมค่านิยม

เนื่องจากค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ การเลียนแบบ ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยมย่อมกระทำ ได้โดยการอบรมสั่งสอน ทั้งด้วยเหตุผลและการบังคับ เพื่อให้ยอมรับ มองเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่อายุเยาว์เท่าไรยิ่งดี และหากได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น ๆ โดยรอบตลอดเวลา อย่างไม่ขาดตอน และสม่ำเสมอ ก็ยิ่งได้ผล (นิพนธ์ คันธเสวี. ม.ป.ป. : 9)

สำหรับขั้นตอนในการปลูกฝังและส่งเสริมค่านิยมให้บังเกิดผลไปสู่การปฏิบัติั้นประการ แรกจะต้องมุ่งให้บุคคลเกิดความรู้สึกสะอิดใจในการกระทำของตน ทั้งที่เคยปฏิบัติอยู่ หรือที่คุ้น เคยอยู่เป็นเบื้องต้นเสียก่อน เมื่อเกิดความรู้สึกหรือสะอิดใจแล้วก็ย่อมจะเกิดความคิดเห็น ต่อมาก็ จะมีการสื่อสาร หรือถ่ายทอดกันโดยทางคำพูดและการแสดงออกอย่างอื่น ๆ จากนั้นก็จะมาถึงการ เลือกที่จะเชื่อ และมีศรัทธา ซึ่งถือว่าเป็นทางนำไปสู่การปฏิบัติอันเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เรา จะสังเกตเห็นได้ (เมธี ปิณฑนันทน์. 2526 : 42 - 43) ดังกระบวนการที่แสดงเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพประกอบ แสดงกระบวนการปลูกฝังค่านิยมตามแนวทางของ เมธี ปิณฑนันทน์

นอกจากนี้ เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์ ได้เสนอแนะแนวทางในการปลูกฝังเสริมสร้างค่า นิยมไว้ดังนี้ (เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. 2527 : 8 - 9)

1. การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ปฏิบัติงานปลูกฝังเสริมสร้างค่านิยม

ผู้ที่ปฏิบัติงานในการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมให้กับผู้อื่นนั้น จะต้องมีทัศนคติที่ดีและศรัทธาค่อค่านิยมเหล่านั้นเสียก่อนเป็นเบื้องต้น เพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น เพราะหากผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม มิได้ปฏิบัติตนตามลักษณะของผู้ที่มีค่านิยมที่ดีตามแบบที่ตนอบรมสั่งสอนแล้ว ความศรัทธาเชื่อถือในค่านิยมเหล่านั้นก็ย่อมจะไม่เกิดขึ้น

2. การจัดสิ่งแวดล้อมที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่พึงประสงค์

เนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างค่านิยมให้แก่บุคคลในสังคม ดังนั้นปัจจัยสำคัญในการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมอย่างหนึ่งก็คือ การจัดสิ่งแวดล้อมทุกอย่าง โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมที่เป็น "คน" ให้เอื้อต่อการพัฒนาค่านิยม เช่น ผู้ใหญ่ บิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้บริหารทุกระดับ จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้น้อยหรือผู้เยาว์ทั้งหลาย มิฉะนั้นการณรงค์เรื่องค่านิยมก็ยากที่จะสัมฤทธิ์ผล นอกจากนั้นต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ด้วยโดยเฉพาะกิจกรรมที่จัดกันอยู่ในสังคมนั้น ๆ

3. การให้ความรู้เรื่องค่านิยมที่จะปลูกฝัง

หมายถึงการให้ผู้ที่จะได้รับการปลูกฝังเสริมสร้างค่านิยมได้รู้จัก หรือเข้าใจว่าค่านิยมที่ต้องการนั้นคืออะไร มีลักษณะอย่างไร และมีแนวทางในการประพฤติปฏิบัติอย่างไร เพื่อที่จะปฏิบัติตามค่านิยมเหล่านั้นได้ถูกต้อง

4. การสร้างความสำนึกที่จะปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์

หมายถึงการทำให้ผู้ที่จะได้รับการปลูกฝังเสริมสร้างค่านิยมได้เกิดความสำนึกว่า แนวการประพฤติปฏิบัติของตนที่กระทำอยู่นั้นก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เมื่อเป็นเช่นนั้นตนเองสมควรจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสียใหม่ โดยการปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ การทำให้เกิดความสำนึกในความบกพร่องที่มีอยู่ และยอมรับค่านิยมดังกล่าว อาจกระทำได้โดยอาศัยกิจกรรมหลายแบบ เช่น การให้วิจารณ์ตนเองจนเกิดสังการแห่งตน หรือจัดให้มีกิจกรรมสังคมมิติ เป็นต้น

5. การฝึก และปฏิบัติตามค่านิยมที่จะปลูกฝัง

หมายถึงการให้ผู้ที่จะได้รับการปลูกฝังเสริมสร้างค่านิยมได้รับการฝึกฝนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับค่านิยมที่พึงประสงค์ ซึ่งควรเป็นกิจกรรมง่ายๆ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความสัมพันธ์กับปัญหา และช่วยแก้ปัญหาทั้งทางส่วนตัว สังคม ตลอดจนประเทศ

ชาติได้ด้วย นอกจากนั้น สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ การส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ให้มากที่สุดเท่าที่โอกาสจะอำนวย เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ การเข้าวัดฟังเทศน์ การปฏิบัติตามระเบียบวินัย และการทำงานอดิเรก เป็นต้น

ขั้นตอนในการปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวนับเป็นรากฐานที่จะทำให้ผู้ได้รับการปลูกฝังได้ปฏิบัติตามค่านิยมเหล่านั้นได้ เพราะเขาจะได้รับความรู้ ความเข้าใจ เกิดความศรัทธา และมีกิจกรรมฝึกปฏิบัติง่าย ๆ จนในที่สุดก็สามารถนำไปปฏิบัติจริงและยึดการปฏิบัตินั้นอย่างสม่ำเสมอ ให้เกิดเป็นความรู้สึกนึกคิดเป็นค่านิยมและฝังรากลึกจนกลายเป็นนิสัยในการปฏิบัติต่อไป

องค์ประกอบสำคัญของการสร้างความเป็นตัวของตัวเอง

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการพึ่งตนเองนั้นเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก แล้วจะพัฒนาขึ้นจนถึงวัยผู้ใหญ่ การพัฒนาดังกล่าวขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่อไปนี้คือ (นวลละออง สุภาพผล. 2527 : 81 - 84)

1. การควบคุมร่างกายและการควบคุมตนเอง (Autonomy) ในวัย 2 - 3 ปี เด็กสามารถควบคุมกล้ามเนื้อโดยเฉพาะกล้ามเนื้อที่ทวารหนักและกระเพาะปัสสาวะ ซึ่งในวัยนี้การฝึกการขับถ่ายเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งต่อความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองของเด็กเพราะเป็นพฤติกรรมที่เด็กเกิดการเรียนรู้ว่าเขาสามารถทำตามที่ต้องการหรือคาดหวังไว้ได้หรือไม่ การฝึกการขับถ่ายแบบค่อยเป็นค่อยไปจะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกควบคุมตนเอง โดยไม่เสียศักดิ์ศรีแห่งตน และจะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่เข้มแข็งและมีอิสระในตนเองที่สังคมยอมรับ (ดวงเดือน ศาสตราจารย์. 2526 : 176)

2. การเล่น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในพัฒนาการขั้นนี้ เด็กจะต้องรู้ขอบเขตความสามารถของตนเอง ต้องยอมรับ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการเล่นนั้นด้วย เวลาเล่นอารมณ์ของเด็กจะเปลี่ยนแปลงง่ายและรวดเร็ว ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาความรู้สึกที่ต้องการอิสระและการเป็นตัวของตัวเอง แต่ถ้าเด็กได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่มากเกินไป เด็กจะกลายเป็นคนที่ไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่กล้าที่จะทำอะไรด้วยตนเอง

3. การพึ่งพาอาศัย (Dependency) การให้รู้จักช่วยเหลือตัวเองของวัยรุ่น เด็กในวัยรุ่นมีความต้องการความช่วยเหลือจากแม่ลดน้อยลง เด็กพยายามที่จะช่วยตนเอง ทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง เช่น รับประทานอาหาร แต่งตัว หยิบจับสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ความรู้สึกต้องการเป็นตัวของตัวเองจะพัฒนาได้มั่นคงหรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าเขาสามารถแสดงความสามารถของเขาออกมาได้มากน้อยแค่ไหน และเป็นที่ยอมรับจากพ่อแม่และบุคคลรอบข้างหรือไม่ การรู้จักให้และรับระหว่างพ่อ แม่ ลูก จะช่วยให้เด็กรู้จักพึ่งพาตนเองได้ และที่สำคัญคือ พ่อแม่ควรรู้ขอบเขตว่าสิ่งใดที่เขาสามารถ

ทำได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าเขาไม่รู้ว่าเขาสามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้เพียงไร ถ้าทำลงไปแล้วถูกขัดขวางจะยิ่งทำให้เด็กเกิดความสับสนไม่แน่ใจยิ่งขึ้นซึ่งจะทำให้เด็กเกิดความไม่แน่ใจในความสามารถว่าเขาจะช่วยเหลือตัวเองได้หรือไม่ (นวลละออ สุภาพล. 2527 : 81 - 84)

การพึ่งตนเองเป็นแรงขับพื้นฐานซึ่งในวัยทารกนั้นการพึ่งพ่อแม่เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากสภาพทารกยังไม่พร้อมที่จะตอบสนองความต้องการของตนเองได้ ดังนั้นเด็กจึงเรียนรู้ด้วยการพึ่งผู้อื่น เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะและอายุเพิ่มมากขึ้นเด็กจะค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองจากการพึ่งพาผู้อื่นมาเป็นการพึ่งตนเองมากขึ้นซึ่งจะเริ่มเมื่ออายุ 2 - 3 ปี และช่วงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าวนี้ นับว่าเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญยิ่ง ซึ่งพ่อแม่จะต้องระมัดระวังและไม่เปลี่ยนแปลงโดยทันทีทันใด การที่พ่อแม่จะฝึกให้ลูกพึ่งตนเองมากขึ้นนี้จำต้องกระทำด้วยความนุ่มนวลและค่อยเป็นค่อยไป เพื่อไม่ให้เด็กเกิดปัญหาด้านความรู้สึก ขาดความรัก ความอบอุ่น (พิศพงษ์ สิริวัฒนาภรณ์. 2520 : 10 ; อ้างอิงมาจาก McCandless. 1963 : 439 - 439)

แมคแคนเลส (มาลา วิรุณานนท์. 2515 : 12 ; อ้างอิงมาจาก McCandless. 1963 : 326 - 329) ได้เสนอแนวทางที่ควรเปลี่ยนแปลงในการอบรมเลี้ยงดูเป็นแนวปฏิบัติ 4 ประการดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้ลูกได้พึ่งตนเองมากขึ้น พ่อแม่ควรฝึกลูกด้วยการลดรางวัล แบบที่เคยให้ลูก ขณะที่ลูกยังเล็กมากให้น้อยลง
2. พ่อแม่ต้องพยายามทำตนให้ลูกพึ่งพาน้อยลง
3. พ่อแม่ควรเปลี่ยนวิธีการให้รางวัลจากการที่ให้เมื่อลูกมาขอพึ่งไปเป็นการให้รางวัลเมื่อลูกแสดงให้เห็นว่าสามารถพึ่งตนเองได้ อย่างไรก็ตามการกระทำเช่นนี้ต้องกระทำด้วยความนุ่มนวลและค่อยเป็นค่อยไป
4. พ่อแม่ต้องคอยฝึกฝนและเปิดโอกาสให้ลูกได้เรียนรู้ที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง ตลอดจนชี้ให้ลูกมองเห็นความไม่สะดวกในการที่ต้องคอยพึ่งผู้อื่น

เชียร์ (มรุส วิระกำแหง. 2515 : 8 ; อ้างอิงมาจาก Sears. 1957 : 172 - 174) กล่าวว่า การฝึกให้เด็กรู้จักการพึ่งตนเอง ควรใช้วิธีผ่อนผันให้เด็กทำในสิ่งที่ต้องการจะทำและพอทำเองได้ การให้รางวัลและการทำโทษควรทำให้เหมาะสม การขัดขวางไม่ให้เด็กกระทำอะไรด้วยตนเองเป็นการบั่นทอนการช่วยเหลือตนเองของเด็ก การปล่อยให้เด็กกระทำอะไรด้วยตนเองและยอมรับการกระทำของเด็กจะทำให้เด็กเริ่มมีการพึ่งตนเองจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเอง สรุปได้ว่าการพึ่งตนเองของเด็กฝึกให้เกิดขึ้นได้จากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กได้รับ การได้รับแรงเสริมโดยการที่ผู้ใหญ่ยอมรับการกระทำของเด็ก ชมเชยเมื่อเด็กมีการกระทำที่แสดงว่าพึ่งตนเองได้เหมาะสมตามวัย มีความเข้าใจในความยากง่ายของกิจกรรมพร้อมกับให้กำลังใจหากพบอุปสรรค ช่วยเหลือ

แก้ไขหากจำเป็น ตลอดจนชี้แนะหนทางต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาก็จะส่งผลให้เด็กเติบโตไปเป็นบุคคลที่สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น ซึ่งบทบาทของบิดามารดามีความสำคัญมากต่อพัฒนาการดังกล่าวเนื่องจากเป็นผู้ใกล้ชิดและมีความสัมพันธ์กับเด็กมากที่สุดตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่แยกตัวออกไปมีครอบครัว

บทบาทของบิดามารดา

ความหมายของบทบาท (Role)

บทบาท หมายถึง แบบแผนของพฤติกรรมของมนุษย์ซึ่งดำรงอยู่ในสังคม โดยแบบแผนดังกล่าวจะสืบเนื่องและเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างแนบแน่น ฉะนั้นแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์จึงเกี่ยวเนื่องกับสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมที่สังคมคาดหวังหรือกำหนดไว้นั่นเอง ดังนั้น บทบาทจึงเป็นตัวกลางระหว่างสังคมกับบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ซึ่งพฤติกรรมของเขากลายเป็นแนวทางปฏิบัติของสังคม (พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. 2533 : 15)

คำว่า บทบาท (Role) มาจากคำเต็มว่า บทบาททางสังคม (Social Role) มีความหมายจาก คำว่า " ตำแหน่ง " หรือ " สถานะ " ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ที่บุคคลพึงกระทำ โดยที่สิทธิและหน้าที่เหล่านี้จะวินิจฉัย " ตำแหน่ง " ของแต่ละบุคคลในสังคม การกระทำของบุคคลจะต้องมีความสอดคล้องกับความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมที่บุคคลนั้นอยู่ การแสดงบทบาทตามฐานะของบุคคลจะต้องมีการพัฒนา โดยอาศัยการเรียนรู้ในสถานการณ์แห่งการกระทำ และวัฒนธรรมที่บุคคลอาศัยอยู่ และการแสดงบทบาทจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อเป็นการแสดงความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ดังนั้นบทบาทจึงเป็นตัวกลางระหว่างสังคมกับบุคคล และการแสดงพฤติกรรมของบุคคลกลายมาเป็นแนวทางปฏิบัติของสังคม (เพียว ผลิต. 2539 : 34 ; อ้างอิงมาจาก โสพิณ สุวรรกุล. 2535 : 14)

แอลพอร์ต (พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. 2533 : 15 - 16 ; อ้างอิงมาจาก Allport. 1967)

กล่าวว่า การแสดงบทบาทขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาท คือ บทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติ โดยที่บทบาทนั้น สังคมจะเป็นตัวกำหนด ให้เป็นไปตามสถานภาพที่บุคคลนั้นดำรงอยู่
2. อัดมโนทัศน์ของบทบาท คือ การที่บุคคลรับรู้และคาดหวังว่าตนเองควรมีบทบาทอย่างไร ซึ่งบุคคลจะรับรู้ได้มากน้อยเท่าใดขึ้นอยู่กับเป้าหมายของชีวิต ค่านิยม และประสบการณ์ของบุคคล และอาจจะสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมหรือไม่ก็ได้

3. การยอมรับบทบาท คือ การยอมรับที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลพิจารณาแล้วว่า บทบาทนั้นมีความสำคัญต่อตนเอง และเกิดความขัดแย้งกับสังคมน้อยที่สุด

4. การปฏิบัติตามบทบาท คือ การปฏิบัติตามบทบาทของบุคคล จะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับความเข้าใจ การรับรู้ และการยอมรับในบทบาท การแสดงบทบาทของบุคคลต้องอาศัยความสามารถพิเศษ ในการรับรู้ และเข้าใจในบทบาทแต่ละบทบาท ซึ่งในคน ๆ หนึ่งอาจต้องแสดงบทบาทหลายบทบาทในสถานการณ์ที่ต่างกัน เช่น บทบาทเมื่ออยู่ในครอบครัว ได้แก่ บทบาทการเป็นบิดา - สามี หรือ บทบาทการเป็นมารดา - ภรรยา และเมื่ออยู่ในสังคมหรือที่ทำงาน อาจมีบทบาทเป็นประธานบริษัท หรือเป็นประชาสัมพันธ์ ดังนั้นถ้าบุคคลเกิดความไม่เข้าใจ และไม่พึงพอใจในบทบาท จะมีผลทำให้การแสดงบทบาทนั้น ๆ ประสิทธิภาพล้มเหลวได้ แต่ถ้าหากบุคคลใดมีความเข้าใจสามารถพัฒนาการรับรู้บทบาทได้เป็นอย่างดี จะทำให้ไม่เกิดความยากลำบากในการที่จะเปลี่ยนแปลงบทบาทต่าง ๆ และจะประสบผลสำเร็จในชีวิต (เพียว ผลภาค. 2539 : 35)

ดังนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับบทบาทของบิดามารดาแล้ว บทบาทของบิดามารดา ก็คือ แบบแผนของพฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดามารดาที่ปฏิบัติต่อบุตรและครอบครัวนั่นเอง

บทบาทของบิดา

ครอบครัวไทยสมัยก่อน บิดามีอำนาจในการปกครองบ้าน และมีหน้าที่หารายได้เลี้ยงดูครอบครัว โดยมีมารดาเป็นผู้อบรมสั่งสอนบุตร แต่ในปัจจุบันมีครอบครัวที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านกันมากขึ้น บทบาทของบิดาและมารดาก็เปลี่ยนแปลงไปคือ บิดาต้องเข้ามาช่วยทำงานบ้าน หรือเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น และนักสังคมศาสตร์ในต่างประเทศพบว่า บิดามีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการพัฒนาเด็ก โดยเน้นที่ (1) ความสำเร็จในการพัฒนาเด็กให้มีเอกลักษณ์ทางเพศที่เหมาะสม (2) ความสำเร็จในการเรียน (3) การพัฒนาทางจริยธรรม (จรรจา สุวรรณทัต. 2534) และผลของความสำเร็จนี้มีความสำคัญมาก ต่อการปรับตัวในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความสำเร็จในชีวิต เด็กที่ขาดบิดาจึงจัดเป็นผู้ที่มีความเสี่ยงสูงต่อการขาดลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว นอกจากนี้ จรรจาสุวรรณทัต (2534) ได้ศึกษาเรื่องการตัดสินใจของผู้หญิง พบว่า บิดาของผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียน และประกอบอาชีพจะถูกรายงานว่าเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการ อบรมสั่งสอนบุตรแต่เยาว์วัยทั้งด้านการศึกษาเล่าเรียน ด้านการตัดสินใจที่มีหลักเกณฑ์ ตลอดจนด้านการสร้างจิตสำนึกที่ดีงามทางศีลธรรมและคุณธรรม ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) พบว่าทัศนคติที่เด็กมีต่อบิดาและมารดา มีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกกังวลและ

ปัญหาทางจิตของวัยรุ่น บิดาที่อบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นแบบใช้เหตุผลน้อย บุตรจะมีความขัดแย้ง และมีปัญหากับบิดามากที่สุดและพบว่าวัยรุ่นที่มีจริยธรรมสูงเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดีต่อบิดา ผลการวิจัยดังกล่าว จึงแสดงถึงความสำคัญของบิดาที่มีส่วนส่งเสริมหรือทำลายสุขภาพจิตของบุตร

เซอร์ลอค (อังฉรา สุขารมณ. 2534 ; อ้างอิงมาจาก Hurlock. 1964) กล่าวว่า บิดามีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กแตกต่างจากมารดา เด็กที่มีปัญหาด้านพฤติกรรมมักเนื่องมาจากมารดา ส่วนเด็กที่มีปัญหาด้านบุคลิกภาพโดยทั่วไปมักเนื่องมาจากบิดา โฟรมม์ (Lugo and Hurshey. 1976 : 150 - 194 ; citing Fromm. 1974) ได้วิเคราะห์ให้เห็นว่าความรักของบิดาเป็นความรักแบบมีเงื่อนไข เด็กจะเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามที่บิดาต้องการจึงจะได้ความรักจากบิดา เด็กจะถูกฝึกหัดในการเรียนรู้ระเบียบวินัยซึ่งเป็นส่วนสำคัญสำหรับสังคม ดังนั้นการที่เด็กจะเติบโตขึ้นมาเป็นคนที่รู้จักอะไรควร อะไรไม่ควรขึ้นอยู่กับที่บิดาสั่งสอน และเด็กที่เกิดมาในครอบครัวแบบประชาธิปไตย มีบิดาเป็นผู้วางระเบียบวินัย และมีเหตุผล เด็กก็จะเติบโตเป็นบุคคลที่รู้จักเหตุผล รู้ความจำเป็นที่พึงปฏิบัติ มีความเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาที่มีได้ ชอบแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นลักษณะของผู้นำ ดังนั้นการที่บิดามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร จะช่วยให้บุตรเกิดความผูกพันกับบิดาเห็นความสำคัญว่าบิดาเป็นส่วนหนึ่งของเขา ทำให้บุตรเกิดความรัก ความไว้วางใจในตัวบิดาและมีผลช่วยให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบิดามารดาและบุตรดีขึ้น (Lipkin. 1978 :127) ครอบครัวที่ขาดบิดาหรือบิดาไม่สนใจบุตรเท่าที่ควรจะทำให้บุตรขาดความอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเองไม่สามารถเลียนแบบจากใครได้ ทำให้บุคคลที่มีพฤติกรรมผิดปกติเป็น ปัญหาทางสังคมได้ (Lynn. 1974 : 97 - 109) จะเห็นได้ว่าบิดาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญต่อบุตร ซึ่งนักจิตวิทยาได้ให้ความสำคัญของบิดาที่จำเป็นไว้สำหรับบุตรดังนี้ (ทวีธรรม ธนาคม. 2524 : 211)

1. บุตรจะได้เห็นแบบอย่างของบิดา เพื่อจะได้เห็นบทบาทของสามีและบทบาทของบิดาเป็นอย่างไร ต้องมีความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง
2. บุตรชายจะได้ทราบว่าเมื่อโตขึ้นจะปฏิบัติตนอย่างไร โดยการเลียนแบบบิดา ซึ่งเป็นบุคคลที่เขานับถือ
3. บุตรหญิงจะได้รู้จักบทบาทของเพศชาย และหัดปรับตัวให้เข้ากับบทบาทนั้นได้
4. บิดาช่วยปลูกฝังความเข้มแข็งและความอดทนให้แก่บุตรได้
5. บิดาที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับบุตรชาย จะทำให้บุตรไม่กลัวบิดา สามารถพูดคุยกับบิดาได้อย่างเปิดเผย ถ้าที่จะขอคำแนะนำหรือคำปรึกษาจากบิดา
6. ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุตรชายกับบิดา จะช่วยให้บุตรเรียนรู้วิธีผูกไมตรีกับชายอื่นที่ต้องคบหาสมาคมด้วย

7. การที่บุตรได้เห็นความเข้มแข็ง ลักษณะความเป็นหัวหน้าครอบครัว และการเป็นผู้นำในเรื่องต่าง ๆ จะทำให้บุตรเกิดความรู้สึกศรัทธา อยากเลียนแบบ

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและการพัฒนาการของเด็ก ในระยะของปีแรกจะมีความสัมพันธ์กับมารดา และวัยต่อมาจะมีความสัมพันธ์กับบิดาเพิ่มขึ้น มีนักวิจัยหลายท่านได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตร ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบุตรในวัยขวบปีแรกถึง 6 ปี บทบาทของบิดาส่วนใหญ่จะเหมือนกับมารดา และมีความคล้ายคลึงกันซึ่งมีหลายด้าน ได้แก่ ด้านการดูแลสุขภาพกายและจิตของบุตร ด้านการอบรมสั่งสอนบุตร ด้านการเป็นเพื่อนเล่นกับบุตร ด้านการเป็นแบบอย่างทางเพศ ด้านการปกป้องคุ้มครองอันตราย ด้านการเป็นที่ปรึกษา ให้การศึกษาแก่บุตร หาผู้ครองให้บุตร และการเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม จะเห็นได้ว่าบทบาทของบิดามีอะไรเพียงบทบาทด้านใดด้านหนึ่ง แต่ประกอบด้วยบทบาทด้านต่าง ๆ รวมกัน เอเวอร์โซล (Anderson. 1982 : 151 ; citing Eversoll. 1974) ได้สรุปไว้ 5 ด้าน ดังนี้คือ

บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร

การเลี้ยงดูบุตรนับได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของบิดาในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะครอบครัว คู่สมรสจำเป็นต้องแยกครอบครัวมาอยู่ตามลำพัง การเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นลักษณะที่ต้องช่วยเหลือกันระหว่างบิดาและมารดา ไม่ใช่หน้าที่เฉพาะของใครคนใดคนหนึ่ง อีกทั้งสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน บทบาทของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเดียวจึงลดลงไป บทบาทใหม่ของบิดาคือ ช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น บิดาควรจะตระหนักถึงบทบาทของความเป็นบิดาในการอบรมบุตรวัยรุ่นให้ประพฤติตนเป็นคนดีสังคมยอมรับ ให้มีการเลือกอาชีพ เลือกในการศึกษาเล่าเรียน ดังนั้นบิดาจึงต้องดูแลให้เด็กมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป ในด้านร่างกายโดยการดูแลให้บุตรรู้จักเลือกอาหารที่ถูกต้อง เหมาะสม ดูแลสุขภาพร่างกายขณะปกติและขณะเจ็บป่วยให้มีการพักผ่อนเพียงพอรู้จักป้องกันตนจากอันตรายและการติดโรคและได้รับการรักษาอย่างฉับพลันและเหมาะสม ส่วนในด้านจิตใจโดยการรับฟังความคิดของบุตร การยอมรับสภาพอารมณ์และจิตใจของบุตร สนใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร และเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของบุตรได้ (Anderson. 1982 : 9 , 4 - 15)

บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

บิดามีความสำคัญเพราะเป็นตัวแทนที่นำศรัทธาของบุตร ลักษณะบุคลิกภาพส่วนใหญ่ไม่ได้ถ่ายทอดทางยีนส์ไปจากบิดาและมารดาโดยตรง แต่เกิดจากการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้ที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมให้เหมือนพฤติกรรมของบุคคลอื่น ก็คือการเลียนแบบจากตัว

แบบ และบุคคลแรกที่จะเป็นตัวแทนสำหรับบุตรก็คือ บิดามารดา ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์กล่าวว่า เด็กอายุประมาณ 3 ถึง 6 ขวบ เด็กเรียนรู้ที่จะเลียนแบบบทบาททางเพศของตนตามที่สังคมคาดหวังคือ เด็กชายจะเลียนแบบพฤติกรรมของบิดา ส่วนเด็กหญิงจะเลียนแบบพฤติกรรมของมารดา (อัจฉรา สุขารมณ. 2534 ; นวลละออ สุภาพล. 2527 : 56 - 58) ซึ่งโรบิสคอน และ สก็อต (พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล. 2533 ; อ้างอิงมาจาก Robischon and Scott. 1969 : 55) กล่าวว่า บิดามีบทบาทในการเป็นแบบอย่างทางสังคมและอาชีพการงานของบุตร บิดาจะมีอิทธิพลเกี่ยวกับการเป็นตัวแทนทางด้านบทบาทต่อบุตรชายมากกว่าบุตรหญิงในระยะแรกเด็กผู้ชายที่บิดาให้ความรักความอบอุ่น ให้การสนับสนุนจะทำให้บุตรชายมีมนุษยสัมพันธ์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีความสามารถเป็นผู้นำได้ดีกว่าเด็กคนอื่น ส่วนในเด็กผู้หญิงก่อนวัยเรียนที่ขาดบิดามีแนวโน้มที่จะเกิดลักษณะจืดชืดและก้าวร้าวในระยะวัยรุ่น (Craig. 1980 : 250 - 251) นอกจากนี้ยังพบว่าครอบครัวที่ขาดบิดาบุตรจะมีความวิตกกังวลสูง ว้าวุ่น และขาดกำลังใจ เมื่อบุตรเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจนพบปัญหารอบด้าน ทั้งความแปลกใหม่ของความเจริญเติบโตทางกายและความแปลกใหม่ของประสบการณ์รอบตัวมีข้อสังเกตหลายอย่างที่บิดาจะให้ความกระจ่างแก่บุตรได้ดีกว่ามารดา แต่เมื่อบุตรต้องถูกแยกให้ห่างจากบิดาอันเป็นที่พึ่งทางใจ จึงไม่มีใครที่จะช่วยชี้แนะหรือตอบข้อข้องใจให้กับตนได้ ดังนั้นบิดาจึงเป็นบุคคลใกล้ชิดที่วัยรุ่นมีความเชื่อถือ ชื่นชมและยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญในชีวิต และยังเป็นผู้อบรมสั่งสอนเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ และการลงโทษเมื่อบุตรกระทำความผิด ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่พิจารณา โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไปยังการกระทำต่อบุคคลโดยทั่วไปมากกว่าเป็นความรู้สึกส่วนตัวบุคคล หรือเฉพาะกลุ่มเพื่อน (Hoffman. 1961 : 372 - 373)

การที่บิดาอบรมสั่งสอนกฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคมก็เพื่อให้บุตรรู้จักค่านิยมบรรทัดฐานและวัฒนธรรมทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ หากบิดาเคร่งครัดไม่ชอบสังคมจะทำให้บุตรเป็นคนหุนหันและไม่ชอบสังคมเช่นกัน ส่วนบิดาที่ให้ความอบอุ่นแก่บุตรจะทำให้บุตรเข้ากับคนอื่นได้ง่ายและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น ดังนั้นบิดาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้สึกของบุตรต่อสังคม เพื่อให้มีพฤติกรรมที่อยู่ในมาตรฐานของสังคมและ สิ่งแวดล้อมอันเป็นที่ยอมรับโดยการกำหนดกฎระเบียบต่างๆสำหรับบุตร การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและเป็นแบบอย่างทางด้านระเบียบวินัย (Anderson. 1982 : 9) ซึ่งบิดาจะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและถ่ายทอดแบบฉบับที่ดีให้แก่บุตร ด้วยการมีความสัมพันธ์ที่อบอุ่นทำตัวอย่างให้เห็นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

บทบาทด้านการแก้ปัญหา

พาร์กอต พาร์สัน กล่าวว่า บิดาเป็นบุคคลภายในครอบครัวซึ่งอยู่ในตำแหน่งเป็นผู้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว (Benson. 1985 : 28) ได้แก่ การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือบุตรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การแก้ปัญหาเมื่อเกิดการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว โดยปกติแล้วบิดาค่อนข้างห่างเหินจากครอบครัว เนื่องจากหน้าที่การงาน แต่เมื่อมีเวลารว่างจากการทำงาน เช่น ในตอนเย็น หรือวันหยุดสุดสัปดาห์ บิดาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัว การวางแผนต่าง ๆ (Robischon and scott. 1969 : 55) บิดามักจะมีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่ามารดา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชนภายนอก แต่มารดาจะเป็นที่ปรึกษาของบิดาโดยสามารถเจรจาตกลงกันได้ มิใช่ว่าไร้อำนาจเสียเลย (Benson. 1985 : 26) นอกจากนี้บทบาทของบิดา มารดา ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับบุตรแตกต่างกันไปตามลักษณะของปัญหา อาจจะเป็นปัญหาทางด้านร่างกาย ด้านการคบเพื่อน ด้านการเรียน หรือด้านอื่น ๆ จากการศึกษาของ แฮส (Homa and Lupri. 1987 : 69 - 70 ; citing Hass. 1981) ซึ่งได้ศึกษาบิดาชาวสวีเดน และแคนาดา พบว่า บทบาทของบิดาในการแก้ปัญหาเด่นกว่ามารดาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านระเบียบวินัย ส่วนมารดาจะเด่นกว่าบิดาในด้านการแก้ปัญหาทั่ว ๆ ไปในชีวิตประจำวันของบุตร ในเด็กวัยรุ่นการเกิดปัญหาส่วนใหญ่แล้วเกิดจากตัวเด็กเอง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลของฮอร์โมน ทำให้วัยรุ่นเกิดความวิตกกังวล ถ้าผู้ใหญ่ไม่เข้าใจจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านจิตใจ เป็นคนเก็บตัว ไม่สามารถปรับตัวเข้าสู่สังคม อาจเกิดโรคจิต โรคประสาท ฉะนั้นบิดาต้องช่วยแก้ไข แนะนำวัยรุ่นให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เขาประสบอยู่ เพื่อช่วยลดปัญหาและทำให้เขาสามารถอยู่ในสังคมได้ต่อไป (สุภัตรา สุภาพ. 2523 : 27 - 28) วัยรุ่นมีความต้องการความช่วยเหลือเวลาที่เขาเดือดร้อน ต้องการกำลังใจ ความเมตตากรุณา ความเข้าใจและเห็นใจเมื่อเขาประสบปัญหา ต้องการความรัก การปลอบใจเมื่อประสบกับความทุกข์ร้อน (ประดัย เรืองมัลย์. 2519 : 56) ดังนั้นบิดาควรช่วยเหลือบุตรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ แต่การที่บิดาจะเข้าไปร่วมแก้ปัญหาให้บุตรนั้น บิดาควรส่งเสริมให้บุตรแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยไม่ได้ช่วยเหลือบุตรโดยตรง แต่กระทำโดยการให้กำลังใจแก่บุตรให้มีความรักความอบอุ่น แสดงความเข้าใจเห็นใจ พร้อมเสมอที่จะให้คำแนะนำที่น่าฟัง และช่วยเหลือบุตรในโอกาสที่เหมาะสมอย่างมีเหตุผล

บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

บิดาเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดและเป็นบุคคลแรกที่จะช่วยเหลือครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจ โดยส่วนใหญ่แล้วบิดาจะเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว (Bowlby. 1968 : 2 ; Benson. 1985 : 26) บิดาเป็นผู้สนองความต้องการของมารดาและบุตรในด้านวัตถุ สิ่งของ และกำลังทรัพย์

บิดาจะมีความคับข้องใจมากเมื่อพบว่า รายได้ของเขาไม่เพียงพอกับรายจ่ายของครอบครัวโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุตร (Bell, 1967 : 404 ; citing Winch, 1952) ถึงแม้ว่าในปัจจุบันที่ภาวะสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปโดยที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน แต่บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของบิดาต่อครอบครัวก็มิได้ลดลง บิดายังคงมีบทบาทเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวเช่นเดิม จากผลการศึกษาของ เบลีย์ นูร์กิตี และคนอื่น ๆ (2526 : 9) พบว่า ทั้งบิดาและมารดาต่างให้ความเห็นตรงกันว่า การขาดบิดาทำให้ครอบครัวขาดรายได้ ดังนั้นบิดาจึงควรให้ความสำคัญต่อการหารายได้ของครอบครัว มีความสนใจในโปรแกรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว และหารายได้เมื่อบุตรเจริญเติบโตขึ้น

บทบาทด้านสันตนาการ

บิดามีบทบาทมากกว่ามารดาในการจัดกิจกรรมให้แก่บุตร (Horna and Lupri, 1987 : 69 ; citing Hass, 1981) เมื่อบิดามีเวลาว่างจากหน้าที่การงาน บิดาจะเข้ามามีส่วนร่วมในการเล่นต่าง ๆ ของบุตร (Robischon and Scott, 1969 : 55) นอกจากนี้บิดาจะเป็นผู้ชักนำบุตรให้รู้จักสังคมภายนอกบ้าน พาบุตรไปเที่ยว (Park, 1981 : 113) วัยรุ่นบางคนอาจชอบเก็บตัวอยู่ตามลำพังเพื่อต้องการสร้างความเข้าใจในตนเอง แต่เมื่อต้องการออกไปสู่สังคมก็ชอบสังคมที่กว้างขวางออกไปจากครอบครัว ธรรมชาติของวัยรุ่นมักชอบสมาคมกับเพื่อน ๆ ทั้งที่เป็นเพศเดียวกันและต่างเพศมากกว่าที่จะอยู่ใกล้ชิดกับบิดามารดา ชอบความสนุกสนาน จึงทำให้สมาชิกในครอบครัวเหินห่างจากกัน วัยและความสนใจมีความแตกต่างกันมากขึ้นจากเมื่อบุตรเป็นเด็ก ส่วนบิดามารดาก็มีกำลังร่างกายลดน้อยลง หรือมีเวลาว่างไม่เพียงพอเนื่องจากภาระอย่างอื่น โอกาสที่จะพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันจึงมีน้อยลงถ้าจะให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน การจัดให้มีโอกาสไปพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันจะช่วยได้มาก เช่น การออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน การไปทัศนอาจร การไปพักผ่อน การไปชมทัศนียภาพธรรมชาติที่สวยงาม เช่น ชายทะเล ภูเขา น้ำตก และสวนสาธารณะ เป็นต้น ความสำคัญคือต้องจูงใจให้สมาชิกมีความต้องการที่จะพักผ่อนร่วมกัน ทำกิจกรรมเพื่อสันตนาการร่วมกัน (นิยม บุญมี, 2530 : 129) ดังนั้นบทบาทของบิดาในด้านสันตนาการจึงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในยามว่างให้แก่สมาชิกในครอบครัว บิดาควรวางเวลาว่างเพื่อพักผ่อนหย่อนใจกับครอบครัว จัดสถานที่ภายในบ้านเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกิจกรรมกัน หรือเพื่อให้บุตรได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน รักษาสมรรถภาพร่างกายให้ได้อยู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมกับบุตร วางแผนให้สมาชิกครอบครัวได้ร่วมกันสร้างสรรค์ส่งเสริมให้บุตรใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สนใจการใช้เวลาว่างของบุตร พร้อมทั้งแนะนำให้บุตรรู้จักใช้เวลาว่างให้ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ตนเอง (Anderson, 1982 : 21 - 22) นอกจากนี้ถ้าเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้

ร่วมกิจกรรมกับเพื่อนจะทำให้วัยรุ่นมีประสบการณ์ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือแนะนำและให้โอกาสในการตัดสินใจ ให้เป็นผู้รับผิดชอบจะช่วยให้วัยรุ่นได้รู้จักมองการณ์ไกลและมีค่านิยมที่ถูกต้อง สร้างสรรค์สังคมเป็นอย่างดี (ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่นๆ. 2528 :5)

บทบาทของมารดา

บทบาทของมารดาได้กล่าวรวมไว้กับบทบาทของบิดามารดาบ้างแล้วในตอนต้น ซึ่งโฟรมม์ (Lugo and Hueshey. 1976 : 150 - 194 ; citing Fromm. 1974) ได้กล่าวว่า ความรักของบิดาและมารดานั้นแตกต่างกัน มารดาเป็นผู้ให้ความรักอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่ว่าบุตรจะคิดจะชั่วอย่างไร ก็พร้อมที่จะให้อภัยเสมอ และมารดาจะมีความใกล้ชิดกับบุตรมากกว่าบิดา การปฏิบัติของมารดาต่อบุตรจะมีผลกระทบต่อจิตใจและการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร ดังงานวิจัยของ วรณวดี ม้าลำพอง (อ้างอิงมาจาก รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. 2531 : 47) ที่พบว่ามารดาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุด และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการพัฒนาสติปัญญาของบุตร มารดาเป็นศูนย์กลางของปฏิกริยาสัมพันธ์ของบุตร การแสดงออกทุกอย่างของมารดาต่อบุตรทั้งทางวาจา และท่าทาง จะมีผล ต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุตรทั้งหมด จากงานวิจัยเรื่องการสอนลูกให้ฉลาด เขียนไว้ว่า " บุคคลที่สำคัญที่สุดในครอบครัวที่จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรคือ มารดา เนื่องจากเป็นผู้มีความใกล้ชิด และมีความผูกพันอันลึกซึ้งมากกว่าบุคคลอื่น คำพูด การกระทำ ความรู้สึกของมารดาจะส่งผลกระทบต่อบุตรอย่างละเอียดอ่อน " (รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. 2531 : 47 - 48) บทบาทสมัยใหม่ของมารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร ก็คือ ให้นุตรเป็นคนที่สามารถแก้ปัญหาของตนเองได้ ต้องสร้างบรรยากาศในบ้านให้เต็มไปด้วยความสุขสดชื่นและความรัก เพื่อช่วยให้นุตรรู้สึกอบอุ่นมั่นคง ปราศจากความหวาดกลัวและกังวลใจ และสร้างสิ่งแวดล้อมในบ้านให้เป็นที่เร้าเพื่อช่วยในการเจริญเติบโตทางจิตโดยพยายามหาเวลาว่างสนทนากับบุตร เป็นเพื่อนเล่น เพื่อนคุย และตอบคำถามของเขาได้ทุกโอกาส การที่มารดาจะแนะนำบุตรด้วยความเข้าใจและมองเห็นทัศนะของบุตรได้อย่างแจ่มกระจ่างนั้น มารดาจะต้องเป็นคนใจเย็น แก้ปัญหาได้อย่างสงบและมีอารมณ์ขัน อ่อนโยน และยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ บุตรที่มีมารดาเช่นนี้จะเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพสูง เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ รู้จักปรับอารมณ์ของตนได้อย่างผู้ใหญ่ รักและไว้วางใจในบิดามารดา ความรู้สึกอบอุ่นนี้เป็นกำลังใจที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จ รู้จักแสดงความรู้สึกหรือข้อคิดเห็นของเขาอย่างเสรี คิดริเริ่ม สามารถที่จะจัดการกับตนเองและกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ กล่าวได้ว่าเด็กเช่นนี้จะเจริญเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ (วันเพ็ญ พิศาลวงศ์. 2536 : 169 ; อ้างอิงมาจาก ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530)

โดยเฉพาะบทบาทของมารดา ลินเวอร์ และซิลเวอร์เบิร์ก (Linver and Silverberg, 1995) ได้ทดสอบพบว่าการอบรมสั่งสอนของมารดา, การควบคุมทางจิตใจ และการทำให้เด็กเคารพนับถือ สามารถทำนายปัญหาต่อพฤติกรรมทั้งหมด พฤติกรรมผิดกฎหมาย การนับถือตนเอง การพึ่งตนเอง ของวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามารดามีความสำคัญต่อการอบรมเลี้ยงดูบุตรมาตั้งแต่เล็กจนโต ถึงแม้ว่าในปัจจุบันมารดาจะต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัว แต่เมื่อกลับถึงบ้านก็ยังคงใช้เวลาและแรงงานอีกส่วนหนึ่งดูแลกิจการในครอบครัว อบรมเลี้ยงดูบุตร และปรนนิบัติสามี ต้องเผชิญกับความเครียดต่าง ๆ และทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร โดยที่บิดาเข้ามามีส่วนช่วยเลี้ยงดูบุตร ทำให้บุตรมีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและทางด้านจิตใจ ได้รับความอบอุ่นทั้งจากบิดาและมารดา จึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กได้แก่ ความรักของมารดา ความรักของบิดา การเลี้ยงดูของมารดา การเลี้ยงดูของบิดา วินัยของบิดาที่ใช้เพื่อให้บุตรเชื่อฟังคำสั่งสอน และความรักใคร่ปรองดองระหว่างบิดามารดา (ทองหล่อ สุวรรณภาพ, 2521 : 49)

ถึงแม้ว่าบิดามารดาส่วนมากยังคงยึดบทบาทเดิมอยู่ก็ตาม แต่หลายคู่ดำเนินตามบทบาทใหม่หรือใช้ควบคู่กันไปกับบทบาทเดิม ตามข้อคิดเห็นเก่านั้น มารดามีบทบาทในการเลี้ยงดูบุตร และดูแลงานบ้านเป็นส่วนใหญ่ (Fishbein, 1984 : 320) แต่เมื่อคำนึงถึง เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งลักษณะของครอบครัวเปลี่ยนไป ทำให้มีผลกระทบต่อบทบาทของบิดามารดา ครั้นเมื่อผู้หญิงมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมผู้ชาย ทำให้บิดามารดาต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว มารดาจึงมีเวลามาดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรน้อยลง ดังนั้นบิดาจึงต้องมีส่วนช่วยในการดูแลงานบ้านและเลี้ยงดูบุตรร่วมกับมารดา (เพียว ผลิต, 2539 : 36 ; อ้างอิงมาจาก Winston, 1989 : 59) การที่บิดามีส่วนช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตร จะช่วยพัฒนาจิตใจ ของบุตรได้มากกว่ามีมารดาเป็นผู้อบรมแต่ผู้เดียว เด็กหญิงหรือเด็กชายที่มีแต่เพียงความ อ่อน โยนอ่อนหวาน และลักษณะอื่น ๆ อันเป็นลักษณะของหญิงมักเป็นผู้ที่ห่างไกลบิดาถ้าหากว่าบิดาเข้ามาเกี่ยวข้องกับเด็กหญิงและเด็กชายอาจจะมีความอดทน ถ้าหาญ และมีลักษณะอื่นอันเป็นลักษณะโดยทั่วไปของชาย ฉะนั้นเด็กหญิงและเด็กชายจึงต้องเห็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ชาย เพราะจะทำให้เขาสามารถสร้างความนึกคิดในบทบาทของสามีหรือพ่อได้อย่างถูกต้อง เด็กชายจะทราบว่าเขาควรจะปฏิบัติตนอย่างไรเมื่อเป็นผู้ใหญ่ ส่วนเด็กหญิงก็จะรู้บทบาทของชาย ไม่เกิดความคับข้องใจและปรับตัวให้เข้ากับบทบาทของชายได้ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์, 2536 : 168)

วัยรุ่นเป็นวัยระยะหัวเลี้ยวหัวต่อแห่งชีวิต คืออยู่ในวัยระหว่างเริ่มเป็นหนุ่มสาวและกำลังจะเริ่มเป็นผู้ใหญ่ มีการเจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และอารมณ์ ดังนั้นวัยรุ่นจึงควรได้รับความเอาใจใส่จากบิดามารดาซึ่งจะช่วยนำวัยรุ่น

ไปสู่การพัฒนาครบทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจริยธรรม สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดีและสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพและมีความรู้สึกรักคุณค่าในตนเองเป็นที่ยอมรับของสังคม (เพียวว์ ผลภาค. 2539 : 45)

บทบาทของบิดาและมารดาในปัจจุบัน ถือว่าทั้งบิดาและมารดาจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อเด็กเท่า ๆ กัน เนื่องจากมารดามีโอกาสออกไปทำงานนอกบ้านเท่า ๆ กับบิดา และเป็นผู้นำครอบครัวเทียบเท่าบิดา ในทางกลับกันบิดาก็มีโอกาสที่จะต้องช่วยมารดาดูแลอบรมเลี้ยงดูบุตร หรือแม้กระทั่งดูแลบ้านยามที่มารดาออกไปทำงานนอกบ้านไม่มีเวลาอยู่ที่บ้าน และส่วนใหญ่งานวิจัยและสังคมก็ให้ความสนใจเกี่ยวกับเด็กในส่วนของบทบาทของครอบครัว หรือบทบาทของบ้าน ซึ่งถือเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญและใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด และผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกัน บทบาทของครอบครัวก็คือ บิดาและมารดานั่นเอง ดังนั้นบทบาทของบิดาและมารดาจึงเป็นบทบาทร่วมกัน การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่ามารดาในปัจจุบัน ควรจะมีบทบาทเดียวกับบิดา ตามที่ได้ศึกษาและประมวลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงใช้บทบาทของบิดาทั้ง 5 ด้านของ เอเวอร์โซล ที่สรุปไว้ในบทบาทของบิดา นำไปใช้เป็นบทบาทของมารดาด้วยเช่นกัน

ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทของบิดาและมารดา

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

ฟรอยด์ (Freud) ได้เน้นความสำคัญของกระบวนการกระทำตนตามอย่างบิดามารดาเพศเดียวกับเด็ก ซึ่งเด็กจะถอดแบบบิดามารดา เมื่ออายุ 3 - 5 ปี อยู่ในระยะปม Oedipus โดยที่เด็กผู้ชายจะรักและต้องการมารดามาก ในขณะที่เดียวกันเขาก็รู้ว่าบิดาก็รักและต้องการมารดามากเช่นกัน ทำให้เด็กผู้ชายมองบิดาว่าเป็นคู่แข่ง เกิดความวิตกกังวลว่าบิดาจะไม่รักตนและเกิดความกลัวว่าบิดาจะตัดอวัยวะเพศของตน เมื่อเขาตระหนักว่าไม่สามารถเอาชนะบิดาได้จึงหันมาเลียนแบบบิดาเพื่อให้บิดารัก และขณะเดียวกันก็ทำให้มารดาพอใจเขาเช่นเดียวกับพอใจในบิดา ส่วนเด็กผู้หญิงเกิดความขุ่นเคืองมารดาว่าทำให้เธอไม่มีอวัยวะเพศเหมือนเด็กผู้ชาย จึงเกิดความรู้สึกไม่รักมารดา และหันมารักบิดาแทน ด้วยความรักบิดานี้ทำให้เด็กผู้หญิงพัฒนาความเป็นหญิงของตนเพื่อให้บิดาพอใจ โดยการเลียนแบบบุคลิกภาพของมารดาซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดและเป็นที่รักของบิดา มากที่สุด (นวลละออ สุภาผล. 2527 : 56 - 60 ; อ้างอิงมาจาก Bem.1981 :354 ; Sears , Rau and Alpert. 1965)

ทฤษฎีจิตสังคม

อีริคสัน (เพียวว์ ผลภาค. 2539: 46 อ้างอิงจาก Erickson. 1959 : 65 - 74) ได้เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีต่อพัฒนาการของเด็ก เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะใช้ความสามารถของ

ตนเพื่อช่วยเหลือตนเอง มีความต้องการเป็นอิสระ มีความอยากรู้อยากเห็น มีความคิดริเริ่ม มีความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า มีเอกลักษณ์ของตนเอง ฯลฯ อิริคสันกล่าวว่า ครอบครัวจะเน้นแหล่งชี้แนะสิ่งต่าง ๆ ในสังคมให้แก่เด็ก ดังนั้นบิดาและมารดาจะต้องร่วมกันปลูกฝัง ส่งเสริมให้บุตรเป็นไปตามพัฒนาการของเด็ก และในขณะเดียวกันจะต้องสอนให้รู้จักคัดค้านใจ รับผิดชอบและพึ่งพาตนเองให้อยู่ในสังคมได้ต่อไป

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมกล่าวว่า (พงษ์สุตา รัตนมาสมงคล. 2533: 31; อ้างอิงมาจาก Hergenhahn. 1982 : 352 - 353 ; Sear , Maccoby and Levin. 1957 : 368 - 376) วิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน โดยที่เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมโดยการสังเกต การจำลองแบบและการฝึกฝน ซึ่งใช้หลักการเสริมแรง และหลักการเชื่อมโยงทำให้เกิดการเลียนแบบ นอกจากนั้น เซียร์ แม็กคอบบี้ และเลวิน กล่าวว่า การที่จะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการเลียนแบบบิดา ถ้าบิดาได้เลี้ยงดูเด็กตลอดเวลาจะทำให้เด็กมีโอกาสรู้และลอกเลียนแบบบิดามาเป็นแรงเสริมของตนเอง ถ้าหากบิดาไม่ได้เลี้ยงดูเด็กก็จะทำให้เด็กไม่มีพฤติกรรมเหล่านั้นมากระตุ้น

ทฤษฎีระบบสังคม

พาร์สัน (พงษ์สุตา รัตนมาสมงคล. 2533: 32 ; อ้างอิงมาจาก Parson. 1960 : 45 - 47) กล่าวว่า บิดาเป็นบุคคลในครอบครัวที่ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในตำแหน่งผู้ตัดสินใจต่าง ๆ ของครอบครัว รับผิดชอบต่อความต้องการของชุมชน เช่น บทบาททางเศรษฐกิจ สังคม กฎระเบียบต่าง ๆ ซึ่งบทบาทของบิดานี้เป็นพฤติกรรมแบบใช้เป็นเครื่องมือ (Instrumental Role) โดยพฤติกรรมของบิดาเป็นกลไกสำคัญทำให้มารดาแสดงพฤติกรรมต่อบุตรในด้านดีหรือไม่ ซึ่งบทบาทของมารดาจะคำนึงถึงความต้องการโดยทันทีทันใดของบุตร ต้องใช้ความอ่อนโยนเลี้ยงดูบุตร ทำให้มารดาได้รับความไว้วางใจและเหมาะสมที่สุดในการแสดงพฤติกรรมแบบการแสดงออก (Expressive Role) และยังเป็นตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร นอกจากนี้ จอห์นสัน (Hetherington and Parke. 1975 : 367 ; citing Johnson. 1963) ได้เน้นถึงบิดาในทฤษฎีของพาร์สันว่า มารดาเป็นบุคคลแรกที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์กับทั้งบุตรชายและบุตรหญิง แต่บิดาจะปฏิบัติต่อบุตรชายและบุตรหญิงแตกต่างกัน โดยเน้นพฤติกรรมแบบใช้เป็นเครื่องมือในบุตรชายและพฤติกรรมแบบการแสดงออกในบุตรหญิง การกระทำตามอย่างบิดาจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ของบทบาททั้งสอง ซึ่งมีความสำคัญต่อพัฒนาการด้านบทบาททางเพศในบุตรชายและบุตรหญิง

จากทฤษฎีที่ได้กล่าวมาสรุปได้ ทั้งบิดาและมารดาเป็นผู้มีอิทธิพลและวางแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร ทำให้บุตรมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ ซึ่งบิดาและมารดาต้องรับรู้ถึงบทบาทของตนเองที่พึงปฏิบัติต่อบุตรเป็นอย่างดีไม่ว่าจะเป็นด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านสันตนาการ

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา มารดากับค่านิยมในการพึ่งตนเอง

เอกสารงานวิจัยต่างประเทศ

เอเยอร์ และเบอร์นรูเทอร์ (ฟิรพงส์ สิริวัฒนางกูร. 2520 :13 อ้างอิงมาจาก Ayer and Bernrueter , 1937 : 163) ที่ได้ศึกษานุคลิกภาพของเด็กอันเนื่องจากวินัยที่ได้รับจากพ่อแม่ต่างกัน พบว่า เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูดี มีลักษณะบุคลิกภาพห่างจากความเป็นจริง ต้องการพึ่งผู้ใหญ่ในด้านความรัก และเอาใจใส่อย่างผิดปกติ และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ยาก ส่วนเด็กที่พ่อแม่ฝึกให้รู้จักพึ่งตนเอง โดยให้เด็กรู้จักใช้ความคิดและตัดสินใจด้วยตัวเองจะสามารถปรับตัวและกล้าเผชิญความจริงได้ดีกว่า และต้องการพึ่งผู้ใหญ่น้อยกว่าซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เพค และฮาวิกเฮิร์ส (Peck and Havighurst. 1963 : 12) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่นที่มาจากครอบครัวที่มีบรรยากาศแบบประชาธิปไตย และแบบใช้อำนาจเด็ดขาดของพ่อแม่ พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวประชาธิปไตยมีความเป็นอิสระจากตนเองและรับผิดชอบมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวแบบอิตาเลียน เช่นเดียวกันกับ บล็อก และเอ็มเมอร์ช (ใจทิพย์ พวงทอง. 2540 :41 อ้างอิงมาจาก Sronfe , Cooper and Dehart. 1992 : 458 - 459 ; Citing Blook. 1971 , Emmerich. 1977) พบว่าบทบาทของบิดามารดาโดยเฉพาะการขู่เข็ญและควบคุมจะมีผลยับยั้งพฤติกรรมของเด็ก และเด็กจะมีลักษณะขี้อาย ประหม่า และต้องพึ่งพาผู้อื่น

เกี่ยวกับการที่บิดามารดาเปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้นั้น เชียร์และคณะ (ใจทิพย์ พวงทอง. 2540 :39 อ้างอิงมาจาก Sears , Macoby and Lavin. 1957) พบว่า การอบรมเลี้ยงดูลักษณะให้เด็กแสดงความคิดเห็นจะทำให้เด็กไม่พึ่งพาผู้อื่นทั้งในด้านความคิดและการแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตนเอง เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 661) ได้ศึกษาวิจัยการพัฒนาของเด็ก พบว่า ผลของการอบรมเลี้ยงดูเด็กโดยวิธีประชาธิปไตย กล่าวคือ ให้ความรัก ความสนใจ และเห็นความสำคัญของเด็ก จะทำให้เด็กมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีอารมณ์มั่นคง มีความคิดริเริ่ม สามารถพึ่งตนเอง สามารถเผชิญชีวิตด้วยความมั่นใจส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบอิตาเลียน จะทำให้เด็กขาดความใกล้ชิดกับพ่อแม่ ขาดความรู้สึกรอบอุ่น ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในครอบครัว จากการศึกษาของ มุสเสน และคณะ (ฟิรพงส์ สิริวัฒนางกูร. 2520 : 13 ;อ้างจาก Mussen , Conger and Kagan , 1969 : 375 - 627) พบ

ว่าเด็กจะมีพัฒนาการในการพึ่งตนเองได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่และลูก กล่าวคือ ถ้าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นแบบพ่อแม่ใช้อำนาจสิทธิขาด (Authoritarian Parents) ปกครองลูกโดยวิธีบังคับ ควบคุม ถืออำนาจ และห้ามปราม ไม่เปิดโอกาสให้ลูกรู้จักพึ่งตนเอง ไม่ให้อิสระเสรีแก่เด็ก กับพ่อแม่อีกแบบหนึ่งที่อบรมเลี้ยงดูลูกโดยวิธีปล่อยปละละเลย (Laissez - Faire Parents) ยอมทำตามลูกทุกอย่าง เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่ 2 แบบนี้ ย่อมไม่สามารถจะรับผิดชอบและเป็นตัวของตัวเองได้เลย ตรงกันข้ามสำหรับพ่อแม่ที่เสริมสร้างความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ให้ลูก โดยวิธีการฝึกให้รู้จักพึ่งตัวเองตามอายุที่เพิ่มขึ้น คอยแนะนำและช่วยเหลือในการตัดสินใจของลูก ปกครองลูกด้วยเหตุผล พ่อแม่ลักษณะเช่นนี้ ย่อมสามารถที่จะปลูกฝังทั้งด้านความรู้สึกรับผิดชอบ และการพึ่งตนเองให้บังเกิดขึ้นกับลูกได้ และการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และบรรยากาศภายในครอบครัว นับว่ามีความสำคัญต่อการสร้างบุคลิกภาพของเด็กมาก มุสเสนและคณะ ได้ศึกษาถึงผลการอบรมเลี้ยงดูกับบรรยากาศในครอบครัวอีกพบว่า เด็กที่มาจากบ้านและสิ่งแวดล้อมแบบประชาธิปไตยจะเป็นคนมีลักษณะคล่องแคล่ว กล้าแสดงออก มีความกระตือรือร้นและมีความคิดสร้างสรรค์

ส่วนแมคโคบี และมาร์ติน (ใจทิพย์ พวงทอง, 2540 :41 :อ้างอิงมาจาก Macoby and Martin, 1983) พบว่าการอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาตั้งกฎเกณฑ์ให้เด็กปฏิบัติตาม แต่สนับสนุนให้เด็กแสดงความคิดเห็นได้และอธิบายเหตุผลในการให้เด็กปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติสิ่งใด ซึ่งเป็นลักษณะการอบรมเลี้ยงดูแบบเผด็จการกึ่งประชาธิปไตย หรือใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล (Authoritative Parenting) จะทำให้เด็กมีลักษณะไม่พึ่งพาผู้อื่น เชื้อมั่นในตนเอง ควบคุมตนเองได้ เป็นมิตร และให้ความร่วมมือกับผู้อื่น

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ สเตนเบิร์กและคณะ (Steinberg and Others, 1991 :19-36) ได้ทดลองจากความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการใช้อำนาจอย่างมีเหตุผลของบิดามารดา (Authoritative Parenting) กับการปรับตัวของวัยรุ่น โดยเกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้แบ่งเป็นด้านฐานะเศรษฐกิจกับสังคมและด้านเชื้อชาติที่แตกต่างกัน ที่ได้มาจากโรงเรียนระดับไฮสคูลประมาณ 10,000 โรงเรียน โดยวัดจากนักเรียนในเรื่องเบื้องหลังของสภาพครอบครัว , นิติพฤติกรรมของบิดามารดา และการปรับตัว 4 แบบ คือ การแสดงออกในโรงเรียน , การพึ่งตนเอง , ความเศร้าซึม และความเหลวไหลไม่รับผิดชอบ จาก 16 สภาพสิ่งแวดล้อม และผลการวิเคราะห์ถูกนำมาจากคะแนนการปรับตัวระหว่างกลุ่มที่ถูกใช้อำนาจอย่างมีเหตุผลกับกลุ่มที่ไม่ถูกใช้อำนาจอย่างมีเหตุผล ซึ่งผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าการใช้อำนาจอย่างมีเหตุผลของบิดามารดามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวของวัยรุ่นเหนือกว่าปัจจัยทางฐานะเศรษฐกิจสังคม , เชื้อชาติ , โครงสร้างของครอบครัว

ต่อมา บราวน์ และคณะ (Brown and Others . 1993 : 467 - 482) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของบิดามารดาที่มีผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นที่แตกต่างจากอิทธิพลของกลุ่มเพื่อน ซึ่งข้อมูลมาจากกลุ่มตัวอย่างเป็นวัยรุ่นระดับไฮสคูลอายุระหว่าง 14 - 19 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบทบาทของบิดามารดา (การว่ากล่าวตักเตือน , การสนับสนุนต่อความสำเร็จ , การร่วมช่วยตัดสินใจ) มีความสำคัญต่อพฤติกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของวัยรุ่น โดยเฉพาะ ความสำเร็จด้านการศึกษาและการพึ่งตนเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะกลายไปเป็นสิ่งที่สำคัญนำไปสู่การเป็นสมาชิกในกลุ่มเพื่อนวัยรุ่นที่มีลักษณะเช่นเดียวกัน

เกี่ยวกับเฉพาะบทบาทของมารดา ลินเวอร์ และซิลเวอร์เบอร์ก (Linver and Silverberg . 1995) ได้ทดสอบพบว่าการอบรมสั่งสอนของมารดา การควบคุมทางจิตใจ และการทำให้เด็กเคารพนับถือ สามารถทำนายปัญหาพฤติกรรมทั้งหมด พฤติกรรมผิดกฎหมาย การนับถือตนเอง การพึ่งตนเอง และอาการทางจิตในเด็กวัยรุ่นอายุ 13 - 14 ปี โดยศึกษาจากคู่ของมารดากับบุตรสาว 30 คู่ และมารดากับบุตรชาย 28 คู่ ที่ตอบแบบสอบถาม แบบรายงานของมารดาต่อการอบรมสั่งสอน การควบคุมทางจิตใจ การทำให้เด็กเคารพนับถือ การวางใจหรือการก้าวถอย และความมีเหตุผลของบุตรรวมทั้งปัญหาพฤติกรรม แสดงให้เห็นว่าบทบาทของมารดามีส่วนร่วมด้วยคือ การทำให้เด็กเคารพนับถือ กับการไม่ควบคุมทางจิตใจ เป็นตัวทำนายที่ดีที่สุดต่อการนับถือในตนเองสูงกว่า อาการทางจิตน้อยกว่า และการพึ่งตนเอง ของเด็กวัยรุ่นมากกว่า ทั้งนี้ระดับของการพึ่งตนเองนี้สามารถที่จะถูกทำนายได้จากบทบาทการอบรมสั่งสอนของมารดา เทียบเท่ากับการควบคุมทางจิตใจและการทำให้เด็กเคารพนับถือ

ส่วนบทบาทของบิดามารดาและครอบครัวในการให้ความช่วยเหลือบุตรนั้น โซเวอร์ และพาวเวอร์ (Sowers and Powers . 1995 : 209-220) ได้ทำการทดลองเพื่อดูผลจากองค์ประกอบต่างๆ ที่จะได้มาซึ่งปัจจัยต่อการเพิ่มขึ้นในการกำหนดและการตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง (Self - Determination) ของนักเรียน 3 คน อายุระหว่าง 14 - 21 ปี ที่มีข้อจำกัดด้านกายภาพ และในความสามารถต่างๆ และการเริ่มต้นทดลองประกอบไปด้วย เครื่องมือและการปฏิบัติที่ได้ดัดแปลงอย่างเหมาะสม การนำโรงเรียนมาใช้เป็นสถานที่ฝึกหัดและใช้การสอนและการช่วยเหลือบิดามารดา รวมทั้งการช่วยเหลือจากทางบ้านเพิ่มเข้ามา ผลปรากฏว่าการมีส่วนร่วมและความสามารถพึ่งตนเองได้ของนักเรียนได้เพิ่มขึ้นมาอย่างรวดเร็วซึ่งสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นนี้อาจนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของข้อแก้ปัญหามาเพื่อเตรียมการหาหนทางให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ทั้งด้านการศึกษา ทักษะการอยู่ร่วมกัน และการสอนด้านกิจกรรม

เช่นเดียวกัน เทย์เลอร์ (Taylor Ronald D . 1996 : 687-695) พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการช่วยเหลือสนับสนุนของคนในครอบครัว (Kinship Support) การจัดการดูแลครอบครัว

ครัวและการปรับตัวของวัยรุ่น ได้ทดสอบจากวัยรุ่นอเมริกันผิวดำอายุระหว่าง 14 - 19 ปี ผลปรากฏว่าการช่วยเหลือของคนในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการพึ่งตนเองและระดับการเรียนรู้ แต่มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วมต่อปัญหาพฤติกรรมของวัยรุ่น ส่วนการช่วยเหลือของในครอบครัวต่ำจะมีส่วนร่วมต่อสภาวะจิตใจของวัยรุ่นให้เกิดความทุกข์ความลำบากใจ

เอกสารภายในประเทศ

วันเพ็ญ อายุการ (2512 : 90) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกภาพการเก็บตัวและการแสดงตัวกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กวัยรุ่นในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดธนบุรี ที่พบว่าการอบรมเลี้ยงดูแบบยับยั้งการพึ่งตนเองจะทำให้เด็กไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง ขาดความเชื่อมั่นและขาดความริเริ่มสร้างสรรค์

มรุส วีระกำแหง (2515 : 115) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูกของแม่คนไทยและแม่จีน โดยให้แบบสอบถามเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้พึ่งตนเองและแบบยับยั้งการพึ่งตนเอง พบว่า แม่ไทยมีการฝึกลูกให้พึ่งตนเองมากกว่าแม่จีน แต่ในด้านการยับยั้งการพึ่งตนเองนั้น ไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังพบว่าแม่จีนที่อายุน้อย ฝึกลูกให้พึ่งตนเองมากกว่าแม่จีนที่อายุมาก ส่วนด้านการยับยั้งการพึ่งตนเองนั้น แม่จีนที่มีอายุมากกว่ายับยั้งการพึ่งตนเองสูงกว่าแม่จีนที่อายุน้อย สำหรับแม่ไทย ไม่พบความแตกต่าง

มาลา วิรุณานนท์ (2516 : 143 - 150) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแบบการรับรู้และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็กกับการอบรมเลี้ยงดูแบบยับยั้งการพึ่งตนเองและแบบการฝึกให้พึ่งตนเอง โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และแม่ของเด็กดังกล่าวจำนวนกลุ่มละ 79 คนเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในนครหลวงฯ กับกลุ่มที่อยู่ต่างจังหวัด ผลจากการศึกษาพบว่าแม่ที่มีทัศนคติต่อบทบาทของตัวเองว่าควรฝึกให้ลูกพึ่งตนเองให้มากจะมีทัศนคติว่าควรยับยั้งการพึ่งตนเองของลูกให้มากควบคู่ไปด้วย ยิ่งกว่านั้นยังพบว่าทัศนคติของแม่ต่อบทบาทในการฝึกให้พึ่งตนเองและการยับยั้งการพึ่งตนเองสัมพันธ์กับการรับรู้แบบจำแนกประเภทและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของลูก โดยเฉพาะแม่ในนครหลวงมีทัศนคติต่อบทบาทของตนว่าควรฝึกให้ลูกพึ่งตนเองมากกว่าแม่ในต่างจังหวัดและแม่ของเด็กหญิงตั้งมาตรฐานสังคมในการฝึกลูกให้พึ่งตนเองมากกว่าแม่ในต่างจังหวัด และแม่ของเด็กหญิงตั้งมาตรฐานสังคมในการฝึกลูกให้พึ่งตนเองมากกว่าแม่ของเด็กชาย และในทางกลับกัน ภายในกลุ่มต่างจังหวัด แม่ของเด็กหญิงตั้งมาตรฐานสังคมน้อยกว่าแม่ของเด็กชาย ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดแม่ของเด็กหญิงมีทัศนคติต่อบทบาทของตนว่าควรยับยั้งการพึ่งตนเองของลูกมากกว่าแม่ของเด็กชายทั้งในพฤติกรรมจริงและมาตรฐานสังคม และแม่ของลูกหัวปี จะฝึกให้ลูกพึ่งตนเองน้อยกว่าลูกคนรอง ๆ

เกี่ยวกับบทบาทของบิดามารดา วราภรณ์ รักวิจัย (ใจทิพย์ พวงทอง. 2540 :38 อ้างอิงมาจาก วราภรณ์ รักวิจัย. 2529 : 9 - 1) ได้สรุปว่าถ้าบิดามารดาสร้างบรรยากาศภายในบ้านให้ ความสัมพันธ์เป็นไปด้วยความรักความอบอุ่น และเป็นประชาธิปไตย บุตรจะเป็นคนเปิดเผย เป็นตัวของตัวเอง มีเหตุผล มีความรับผิดชอบ เชื้อมั่นในตนเอง ให้ความร่วมมือกับผู้อื่นได้ดี มีความมั่นคงทางอารมณ์ ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบดุดมมากเกินไป หรือให้ความคุ้มครองว่าจะ ทำให้เด็กมีลักษณะเอาแต่ใจตนเอง ขาดความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเอง ต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้

ส่วนงานวิจัยที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดาและของมารดา ที่แบ่งเป็น 5 ด้าน ตามแนวคิดของ เอเวอร์โซล กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรนั้น ผู้วิจัยยังไม่พบว่ามีผู้ใดได้ศึกษาเรื่องนี้โดยตรง แต่มีงานวิจัยของ พงษ์สุตา รัตนมาสมงคล (2533 : 163-168) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดาตามแนวคิดของ เอเวอร์โซล กับการปรับตัวของบุตรวัยรุ่น พบว่ามีความสัมพันธ์กันทั้งในกลุ่มบุตรเพศชายและกลุ่มบุตรเพศหญิง นอกจากนี้ยังพบว่าบุตรเพศหญิงมีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองทางด้านการปรับตัวเอง (Self-Adjustment) มีแนวโน้มสูงกว่าบุตรเพศชายแต่ทางด้านการปรับตัวทางสังคม (Social -Adjustment) นั้นมีแนวโน้มต่ำกว่าบุตรเพศชาย และมีงานวิจัยของ เพียว ผลิต (2539: 142-151) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดาและของมารดา ที่แบ่งเป็น 5 ด้าน ตามแนวคิดของ เอเวอร์โซล กับ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง (Self- Esteem) ของวัยรุ่น พบว่าบทบาทของบิดาและของมารดาในแต่ละด้านส่วนใหญ่ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตรวัยรุ่น อย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นบทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวที่ไม่พบความสัมพันธ์ในกลุ่มบุตรวัยรุ่นเพศชายและบทบาทของมารดา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวที่ไม่พบความสัมพันธ์ในบุตรวัยรุ่นทุกกลุ่มและพบว่าบทบาทของบิดาและของมารดาสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตรวัยรุ่นทุกกลุ่มยกเว้นในกลุ่มบุตรวัยรุ่นเพศชายนั้นบทบาทของบิดาไม่สามารถทำนายได้

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านมีความสัมพันธ์กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้นและกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับ
ค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงแตกต่างกัน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับ
ค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางแตกต่างกัน

4. ตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้านมีความสำคัญในการทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นระดับมัธยมศึกษาทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มเฉพาะเพศชาย
กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

5. วัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน

6. วัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ประกอบด้วยขั้นตอนดำเนินการที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ เด็กนักเรียนวัยรุ่น ชาย - หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2540 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 7 ซึ่งมีทั้งหมด 243 โรงเรียน จำนวนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 53,572 คน และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 23,547 คน รวม จำนวนนักเรียนทั้ง 2 ระดับ 77,119 คน (หน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 7. 2540 : 3)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ เด็กนักเรียน ชาย - หญิง ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างประชากร ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ความเชื่อมั่น 95 % ซึ่งเทียบจากตารางหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Size Table) แล้วจะต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละระดับชั้นเรียน อย่างน้อยชั้นละ 400 คน รวมเป็นจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด อย่างน้อย 800 คน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ .2531: 96; อ้างอิงมาจาก Yamane Taro .1967 :886-887)

วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ดำเนินการดังนี้

1. สำรวจจำนวนและรายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดรับนักเรียนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 7

โดยแบ่งออกเป็น 8 จังหวัด คือ จังหวัดกำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิจิตร พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์

2. สุ่มเลือกโรงเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือใช้วิธีจับสลากจากจำนวนรายชื่อโรงเรียนที่ให้ความร่วมมือในแต่ละจังหวัด จังหวัดละ 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวชิรปราการพิทยาคม โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก โรงเรียนไพศาลพิทยา โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม โรงเรียนจ่านกร้อง โรงเรียนนิคมศิลป์อนุสรณ์ โรงเรียนอุคมครุณี และโรงเรียนอุตรดิตถ์ รวม 8 โรงเรียน

3. สุ่มเลือกห้องเรียนด้วยวิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยสุ่มห้องเรียนของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของแต่ละโรงเรียนที่สุ่มเลือกไว้แล้ว ในข้อ 2 มาชั้นละ 2 ห้องเรียน

4. เลือกนักเรียนชาย-หญิง ในแต่ละห้องเรียนเฉพาะนักเรียนที่อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดา รวม 40 คน โดยวิธีดังกล่าวจะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดรวม 8 โรงเรียนเท่ากับ 1,280 คน และหลังจากตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้พบว่าข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้มีจำนวนทั้งหมด 1,074 คน ดังแสดงในตาราง 1

๘ ตาราง 1 จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามโรงเรียน ระดับชั้นเรียน และเพศ

ระดับชั้นเรียน โรงเรียน และเพศของวัยรุ่น	มัธยมศึกษาปีที่ 2			มัธยมศึกษาปีที่ 5			รวมกลุ่มตัวอย่าง		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
โรงเรียนวชิรปราการพิทยาคม	28	30	58	35	33	68	63	63	126
โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก	27	32	59	34	36	70	61	68	129
โรงเรียนไพศาลพิทยา	33	38	71	34	35	69	67	73	140
โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม	31	34	65	32	33	65	63	67	130
โรงเรียนจ่านกร้อง	33	37	70	34	34	68	67	71	138
โรงเรียนนิคมศิลป์อนุสรณ์	32	35	67	30	33	63	62	68	130
โรงเรียนอุคมครุณี	0	69	69	0	72	72	0	141	141
โรงเรียนอุตรดิตถ์	33	37	70	35	35	70	68	72	140
รวม	217	312	529	234	311	545	451	623	1074

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษากันคว้า

เป็นแบบสอบถาม 1 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1. แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน

เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และโรงเรียน

ตอนที่ 2. แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา

เป็นแบบสอบถามถึงบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาที่มีต่อบุตร ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาของ เพียวัว ผลภาค (2539:173-178) และแบบวัดทัศนคติของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดาของ พงษ์สุตา รัตนมาศมงคล (2533:190-198)

แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อความที่มีความหมายทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออกของบิดาและมารดาที่ปฏิบัติต่อครอบครัวและบุตร ประกอบด้วยบทบาท 5 ด้าน จำนวน 45 ข้อ ได้แก่

1. ด้านการเลี้ยงดูบุตร จำนวน 9 ข้อ ตั้งแต่ ข้อ 1 - 9
2. ด้านเป็นตัวแทนทางสังคม จำนวน 9 ข้อ ตั้งแต่ ข้อ 10 - 18
3. ด้านการแก้ปัญหา จำนวน 9 ข้อ ตั้งแต่ ข้อ 19 - 27
4. ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว จำนวน 9 ข้อ ตั้งแต่ ข้อ 28 - 36
5. ด้านสันตนาการ จำนวน 9 ข้อ ตั้งแต่ ข้อ 37 - 45

★ ดังตัวอย่าง

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0 เป็นผู้ดูแลเอาใจใส่ด้านการรับประทานอาหารของข้าพเจ้าอย่างใกล้ชิด (ด้านการเลี้ยงดูบุตร)				
00 เป็นคนสุภาพพูดจาไพเราะมีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนบ้าน (ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม)				
000 จะช่วยแนะนำให้ข้าพเจ้าสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ (ด้านการแก้ปัญหา)				

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0000 ให้ความสำคัญและคำนึงถึงความประหยัด ในครอบครัว เช่นเลือกซื้อสินค้าที่จำเป็น และมีประโยชน์ บิดา (ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว) มารดา				
00000 เป็นผู้นำลูก ๆ ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็น ประโยชน์และสนุกเมื่อมีเวลาว่าง บิดา (ด้านสันตนาการ) มารดา				

วิธีตอบ

ให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าพฤติกรรมหรือหน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าว บิดาของนักเรียนกระทำหรือปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด เลือกคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง ตาม การรับรู้ของนักเรียนมากที่สุด จากจริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย จริงน้อยที่สุด โดยขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ จากนั้นกลับมาพิจารณาใหม่ว่า มารดาของ นักเรียนได้กระทำหรือปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ในข้อเดียวกันนี้เลือกคำตอบจากจริงมากที่สุด จริง มาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด เช่นเดียวกัน ซึ่งพฤติกรรมหรือหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งบิดาและมารดา อาจกระทำอยู่ในระดับเดียวกัน หรือต่างกัน ห้ามนักเรียนนำมาเปรียบเทียบกัน

เกณฑ์การให้คะแนน กำหนดไว้ ดังนี้คือ

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อย	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามวัดค่านิยมในการพึ่งตนเอง

เป็นแบบสอบถามซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้าน เศรษฐกิจ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตามแนวคิดองค์ประกอบของค่านิยมในการพึ่งตนเอง จากแผนพัฒนาการศึกษา 2531 ของกรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2529:2) โดยผู้วิจัย

สร้างขึ้นด้วยการดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามวัดค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ของ สมพงษ์ พานิชสกุล (2533)

แบบสอบถามนี้เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วยข้อความที่มีความหมายทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออกถึงการมีค่านิยมในการพึ่งตนเองของผู้ตอบที่ปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบด้วย องค์กรประกอบ 3 ด้าน จำนวน 45 ข้อได้แก่

1. ด้านการศึกษา จำนวน 13 ข้อ ตั้งแต่ ข้อ 1 - 13
2. ด้านเศรษฐกิจ จำนวน 13 ข้อ ตั้งแต่ ข้อ 14 - 26
3. ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น จำนวน 13 ข้อ ตั้งแต่ ข้อ 27 - 39

✱ ดังตัวอย่าง

	ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
0	ข้าพเจ้า ทำการบ้านด้วยตนเองโดยไม่เคย ลอกการบ้านเพื่อนเลย (ด้านการศึกษา)				
00	ข้าพเจ้าสะสมเงินส่วนหนึ่งไว้เป็นค่าใช้จ่าย ส่วนตัวโดยไม่ต้องขอจากผู้ปกครอง (ด้านเศรษฐกิจ)				
000	ข้าพเจ้าใช้ความสามารถของคนอย่างเต็มที่ ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น (ด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่น)				

วิธีตอบ

✱

ให้นักเรียนอ่านข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อแล้วพิจารณาว่า ข้อความแต่ละข้อความนั้นมีความเป็นจริงที่เกี่ยวกับพฤติกรรมด้านการคิดเห็นและการกระทำของนักเรียนมากน้อยเพียงใด โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย จริงน้อยที่สุด เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ

เกณฑ์การให้คะแนน กำหนดไว้ 2 กรณีคือ

กรณีที่ 1 ข้อคำถามที่มีความหมายด้านบวก การให้คะแนนเป็นดังนี้

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	4	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อย	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

กรณีที่ 2 ข้อคำถามที่มีความหมายด้านลบ การให้คะแนนเป็นดังนี้

ถ้าตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงมาก	ให้	2	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อย	ให้	3	คะแนน
ถ้าตอบ	จริงน้อยที่สุด	ให้	4	คะแนน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง คัดแปลง และปรับปรุงเครื่องมือ ตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาเป็นแนวทางในการ คัดแปลงและปรับปรุงข้อคำถามในแบบสอบถาม บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และ แบบสอบถามค่านิยมในการพึ่งตนเอง ซึ่งเคยมีผู้วิจัยท่านอื่นได้สร้างไว้แล้ว จากแบบวัดทัศนคติ ของบิดาต่อบทบาทการเป็นบิดาของ พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล (2533 :190-198) จากแบบสอบถาม บทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาของ เพียว ผลิตภาค (2539:173-178) และจากแบบสอบถามวัดค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ของ สมพงษ์ พานิชสกุล (2533 :89-93) ให้ เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างและงานวิจัย

2. นำแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และแบบสอบถามค่านิยมในการพึ่งตนเองที่ปรับปรุงแล้วนี้ไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยวิธีดังนี้

2.1 หาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ความชัดเจน ความเหมาะสมของข้อวัดและภาษา จากนั้นนำคำแนะนำไปปรับปรุงแก้ไข

2.2 หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) หลังจากปรับปรุงแก้ไขแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสอบถามดังกล่าวไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 7 จำนวน 50 คน และวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกด้วยวิธีการแจกแจง ที (t - test) โดยแบ่งกลุ่ม

คะแนนสูง - ค่า ใช้สัดส่วน 25 % ข้อใดมีค่าต่ำกว่า 1.75 ผู้วิจัยจะนำข้อคำถามนั้นมาปรับเปลี่ยน
ข้อความให้เหมาะสม แล้วนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.3 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีวิเคราะห์ความคงที่ภายใน (Internal Consistency) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) และหลังจากนำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างแล้ว ได้นำคำตอบมาหาค่าความเชื่อมั่นอีกครั้งด้วยวิธีการเดียวกันได้ผลวิเคราะห์ความเชื่อมั่นดังนี้

๒/๐๗
๕ ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน และค่านิยมในการพึ่งตนเอง

แบบสอบถาม	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	
	ทดลองใช้ (N = 50)	ใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (N = 1,074)
บทบาทของบิดา	.9374	.9563
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.8583	.8775
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.8341	.8516
ด้านการแก้ปัญหา	.8425	.8520
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.8395	.8736
ด้านสันตนาการ	.8213	.8678
บทบาทของมารดา	.9244	.9388
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.8247	.8568
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.7424	.7854
ด้านการแก้ปัญหา	.7726	.8049
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.7360	.7891
ด้านสันตนาการ	.8113	.8471
ค่านิยมในการพึ่งตนเอง	.8353	.8518

การรวบรวมข้อมูล

มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ติดต่อขอความร่วมมือจากโรงเรียนในเขตการศึกษา 7 ที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้
2. ดำเนินการให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของแต่ละโรงเรียนตอบแบบสอบถามและแบบสอวัด รวมทั้งสิ้นคนละ 1 ชุด ชุดละ 3 ตอน
3. นำแบบสอบถามและแบบสอวัดที่มีความสมบูรณ์ของข้อมูล มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปรปรวน ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเอง จากกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศและวัย
2. วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยที่จำแนกตามตัวแปรเพศและวัย โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation และทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยใช้สถิติทดสอบ t -test
3. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียน ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้การหาค่า Z จากสถิติ Fisher's z Transformation of r
4. ลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดามารดาแต่ละด้านในการทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)
5. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียน ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติทดสอบ t -test

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการแปลผล และความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลได้ตรงกัน จึงได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

N	แทน	จำนวนนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
r	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา t- distribution
Z	แทน	ค่าสถิติเปรียบเทียบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของสองกลุ่ม
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ
R^2	แทน	สัมประสิทธิ์ของการทำนาย
F	แทน	ค่าสถิติ F- test ทดสอบสัมประสิทธิ์ของการทำนาย
B	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนดิบ
Beta	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน
SE B	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ถดถอย

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูลได้เสนอเป็นลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา

ตอนที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองตามตัวแปรเพศและวัย

ตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่
ละด้านในการทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศ
ชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่น
เพศชายกับเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

ตอนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างแสดงด้วยข้อมูลในตาราง

ตาราง 3 จำนวนวัยรุ่นจำแนกตามเพศและวัย

กลุ่มตัวอย่าง	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
นักเรียนวัยรุ่นตอนต้น (ม.2) (อายุ $\bar{X} = 13.66$)	217	312	529 (49.3 %)
นักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง (ม.5) (อายุ $\bar{X} = 16.78$)	234	311	545 (50.7%)
รวม (N)	451 (42 %)	623 (58 %)	1074 (100 %) (100%)

จากตาราง 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียนวัยรุ่นมีจำนวนทั้งหมด 1,074
คน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่าเป็นวัยรุ่นเพศชาย 451 คน เป็นวัยรุ่นเพศหญิง 623 คน
เมื่อจำแนกตามวัยพบว่าเป็นวัยรุ่นตอนต้น 529 คน โดยมีอายุระหว่าง 12 - 15 ปี ซึ่งแบ่งเป็นวัย
รุ่นตอนต้นเพศชาย 217 คน วัยรุ่นตอนต้นเพศหญิง 312 คน และเป็นวัยรุ่นตอนกลางจำนวน
545 คน โดยมีอายุระหว่าง 15 - 18 ปี ซึ่งแบ่งเป็นวัยรุ่นตอนกลางเพศชาย 234 คน วัยรุ่น
ตอนกลางเพศหญิง 311 คน

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ย* และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มรวม

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.
บทบาทของบิดา	3.00	.55
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.01	.63
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.16	.59
ด้านการแก้ปัญหา	2.99	.66
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.26	.64
ด้านสันตนาการ	2.57	.72
บทบาทของมารดา	3.18	.44
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.32	.52
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.26	.47
ด้านการแก้ปัญหา	3.19	.55
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.42	.47
ด้านสันตนาการ	2.70	.67
ค่านิยมในการพึ่งตนเอง	3.01	.30

* หาคด้วยจำนวนข้อแล้ว

จากตาราง 4 พบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และค่านิยมในการพึ่งตนเอง มีคะแนนเฉลี่ย 3.00, 3.18, 3.01 ตามลำดับ

บทบาทของบิดา พบว่าด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันตนาการ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.26, 3.16, 3.01, 2.99 และ 2.57 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา พบว่า ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันตนาการ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.42, 3.32, 3.26, 3.19 และ 2.70 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง บทบาทของบิดากับ บทบาทของมารดา แล้วจะเห็นได้ว่าบทบาทของมารดา มีแนวโน้มสูงกว่า บทบาทของบิดา ทั้งบทบาทโดยรวมและทุกด้านของบทบาทย่อย

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ย* และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นเพศชาย

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.
บทบาทของบิดา	3.04	.57
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.06	.61
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.18	.60
ด้านการแก้ปัญหา	3.05	.67
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.27	.64
ด้านสันติภาพ	2.66	.72
บทบาทของมารดา	3.19	.43
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.30	.49
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.27	.47
ด้านการแก้ปัญหา	3.20	.55
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.40	.49
ด้านสันติภาพ	2.76	.66
ค่านิยมในการพึ่งตนเอง	2.99	.29

* หาค่าด้วยจำนวนข้อแล้ว

จากตาราง 5 พบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และค่านิยมในการพึ่งตนเอง มีคะแนนเฉลี่ย 3.04, 3.19, 2.99 ตามลำดับ

บทบาทของบิดา พบว่าด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันติภาพ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.27, 3.18, 3.06, 3.05 และ 2.66 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา พบว่า ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันติภาพ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.40, 3.30, 3.27, 3.20 และ 2.76 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง บทบาทของบิดากับ บทบาทของมารดา แล้วจะเห็นได้ว่าบทบาทของมารดา มีแนวโน้มสูงกว่า บทบาทของบิดา ทั้งบทบาทโดยรวมและทุกด้านของบทบาทย่อย

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ย* และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและ
แต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นเพศหญิง

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.
บทบาทของบิดา	2.96	.53
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	2.96	.64
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.13	.57
ด้านการแก้ปัญหา	2.94	.64
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.25	.63
ด้านสันตินาการ	2.51	.71
บทบาทของมารดา	3.17	.43
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.32	.54
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.25	.46
ด้านการแก้ปัญหา	3.18	.55
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.42	.46
ด้านสันตินาการ	2.66	.67
ค่านิยมในการพึ่งตนเอง	3.02	.30

*หารด้วยจำนวนข้อแล้ว

จากตาราง 6 พบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และค่านิยมในการพึ่งตนเองมี
คะแนนเฉลี่ย 2.96, 3.17, 3.02 ตามลำดับ

บทบาทของบิดา พบว่าด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันตินาการ
โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.25, 3.13, 2.96, 2.94 และ 2.51 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา พบว่า ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา
คือด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันตินาการ
โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.42, 3.32, 3.25, 3.18 และ 2.66 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง บทบาทของบิดากับ บทบาทของมารดาแล้วจะเห็นได้ว่าบทบาท
ของมารดา มีแนวโน้มสูงกว่า บทบาทของบิดา ทั้งบทบาทโดยรวมและทุกด้านของบทบาทย่อย

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ย* และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.
บทบาทของบิดา	3.07	.50
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.05	.61
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.20	.54
ด้านการแก้ปัญหา	3.10	.60
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.30	.55
ด้านสันติภาพ	2.69	.71
บทบาทของมารดา	3.22	.42
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.33	.52
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.30	.45
ด้านการแก้ปัญหา	3.26	.52
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.44	.45
ด้านสันติภาพ	2.77	.67
ค่านิยมในการพึ่งตนเอง	3.00	.31

*หารด้วยจำนวนข้อแล้ว

จากตาราง 7 พบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และค่านิยมในการพึ่งตนเอง มีคะแนนเฉลี่ย 3.07, 3.22, 3.00 ตามลำดับ

บทบาทของบิดา พบว่าด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการเลี้ยงดูบุตร และด้านสันติภาพ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.30, 3.20, 3.10, 3.05 และ 2.69 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา พบว่า ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันติภาพ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.44, 3.33, 3.30, 3.26 และ 2.70 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง บทบาทของบิดากับ บทบาทของมารดา แล้วจะเห็นได้ว่าบทบาทของมารดา มีแนวโน้มสูงกว่า บทบาทของบิดา ทั้งบทบาทโดยรวมและทุกด้านของบทบาทย่อย

ตาราง 8 ค่าเฉลี่ย* และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน และค่านิยมในการพึ่งตนเองในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง

ตัวแปรที่ศึกษา	$\bar{X}$	S.D.
บทบาทของบิดา	2.92	.58
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	2.96	.65
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.11	.62
ด้านการแก้ปัญหา	2.88	.69
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.21	.70
ด้านสันติภาพ	2.46	.71
บทบาทของมารดา	3.13	.44
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.30	.51
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	3.22	.48
ด้านการแก้ปัญหา	3.11	.57
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.39	.49
ด้านสันติภาพ	2.63	.65
ค่านิยมในการพึ่งตนเอง	3.02	.28

*หารด้วยจำนวนข้อแล้ว

จากตาราง 8 พบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และค่านิยมในการพึ่งตนเอง มีคะแนนเฉลี่ย 2.92, 3.13, 3.02 ตามลำดับ

บทบาทของบิดา พบว่าด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันติภาพ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.21, 3.11, 2.96, 2.88 และ 2.46 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา พบว่า ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันติภาพ โดยมีคะแนนเฉลี่ย 3.39, 3.30, 3.22, 3.11 และ 2.63 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง บทบาทของบิดากับ บทบาทของมารดา แล้วจะเห็นได้ว่าบทบาทของมารดา มีแนวโน้มสูงกว่า บทบาทของบิดา ทั้งบทบาทโดยรวมและทุกด้านของบทบาทย่อย

ตอนที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 1 ที่ว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ตาราง 9 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มรวม

ตัวแปร	ค่านิยมในการพึ่งตนเอง
บทบาทของบิดา	.2568***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2186***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.2762***
ด้านการแก้ปัญหา	.1922***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1729***
ด้านสันตินาการ	.2347***
บทบาทของมารดา	.3126***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2691***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3012***
ด้านการแก้ปัญหา	.2169***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2201***
ด้านสันตินาการ	.2593***

***P < .001

จากตาราง 9 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มรวมพบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 โดย r เท่ากับ .2568 , .3126 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการเป็น
 ตัวแบบทางสังคม โดย r เท่ากับ .2762 รองลงมาคือ ด้านสันติภาพ การเลี้ยงดูบุตร
 ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัวตามลำดับ โดย r เท่ากับ .2347 , .2186 , .1922
 และ .1729 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการ
 เป็นตัวแบบทางสังคม โดย r เท่ากับ .3012 รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านสันติภาพ
 ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านการแก้ปัญหาตามลำดับ โดย r เท่ากับ .2691 , .2593 , .2201
 และ .2169 ตามลำดับ

ตาราง 10 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นนุเพศชาย

ตัวแปร	ค่านิยมในการพึ่งตนเอง
บทบาทของบิดา	.2227***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.1669***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.2329***
ด้านการแก้ปัญหา	.1850***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1456***
ด้านสันตินาการ	.2394***
บทบาทของมารดา	.3092***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2528***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3026***
ด้านการแก้ปัญหา	.1928***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2134***
ด้านสันตินาการ	.2950***

***P < .001

จากตาราง 10 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นนุเพศชาย พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 โดย r เท่ากับ .2227 และ .3092 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน พบว่า

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านสันตินาการ โดย r เท่ากับ .2394 รองลงมาคือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการเลี้ยงดูบุตร และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ โดย r เท่ากับ .2329, .1850, .1669 และ .1456 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม โดย r เท่ากับ .3026 รองลงมาคือ ด้านสันตินาการ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านการแก้ปัญหา ตามลำดับ โดย r เท่ากับ .2950, .2528, .2134 และ .1928 ตามลำดับ

ตาราง 11 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นนุเทศหญิง

ตัวแปร	ค่านิยมในการพึ่งตนเอง
บทบาทของบิดา	.2913***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2617***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3127***
ด้านการแก้ปัญหา	.2069***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1942***
ด้านสันตินาการ	.2417***
บทบาทของมารดา	.3177***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2793***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3029***
ด้านการแก้ปัญหา	.2367***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2241***
ด้านสันตินาการ	.2420***

***P < .001

จากตาราง 11 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นนุเทศหญิง พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเอง ของวัยรุ่นนุเทศอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 โดย r เท่ากับ .2913 และ .3177 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน พบว่า

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการ เป็นตัวแทนทางสังคม โดย r เท่ากับ .3127 รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านสันตินาการ ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ โดย r เท่ากับ .2617, .2417, .2069 และ .1942 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการ เป็นตัวแทนทางสังคม โดย r เท่ากับ .3029 รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านสันตินาการ ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ โดย r เท่ากับ .2793, .2420, .2367 และ .2241 ตามลำดับ

ตาราง 12 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น

ตัวแปร	ค่านิยมในการพึ่งตนเอง
บทบาทของบิดา	.3450***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2867***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3688***
ด้านการแก้ปัญหา	.2486***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2260***
ด้านสันตินาการ	.3065***
บทบาทของมารดา	.3677***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3176***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3413***
ด้านการแก้ปัญหา	.2744***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2337***
ด้านสันตินาการ	.3086***

***P < .001

จากตาราง 12 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเอง ของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 โดย r เท่ากับ .3450 และ .3677 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน พบว่า

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการ เป็นตัวแทนทางสังคม โดย r เท่ากับ .3688 รองลงมาคือ ด้านสันตินาการ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ โดย r เท่ากับ .3065, .2867, .2486 และ .2260 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการ เป็นตัวแทนทางสังคม โดย r เท่ากับ .3413 รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านสันตินาการ ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ โดย r เท่ากับ .3176, .3086, .2744 และ .2337 ตามลำดับ

ตาราง 13 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง

ตัวแปร	ค่านิยมในการพึ่งตนเอง
บทบาทของบิดา	.1906***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.1577***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.1996***
ด้านการแก้ปัญหา	.1576***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1368**
ด้านสันตนาการ	.1733***
บทบาทของมารดา	.2672***
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2188***
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.2699***
ด้านการแก้ปัญหา	.1748***
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2122***
ด้านสันตนาการ	.2152***

P<.01 *P < .001

จากตาราง 13 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเอง ของวัยรุ่นอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ .001 โดย r เท่ากับ .1906 และ .2672 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน พบว่า

บทบาทของบิดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการ เป็นตัวแทนทางสังคม โดย r เท่ากับ .1966 รองลงมาคือ ด้านสันตนาการ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ตามลำดับ โดย r เท่ากับ .1733 ,.1577 ,.1576 และ .1368 ตามลำดับ

บทบาทของมารดา ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดกับค่านิยมในการพึ่งตนเองคือ ด้านการ เป็นตัวแทนทางสังคม โดย r เท่ากับ .3413 รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านสันตนาการ ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านการแก้ปัญหาตามลำดับ โดย r เท่ากับ .2188 ,.2152 ,.2122 และ .1748 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเอง ตามตัวแปรเพศและวัย

3.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงเพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง

ตาราง 14 เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง

ตัวแปร	ค่านิยมในการพึ่งตนเอง		Z
	ชาย (r)	หญิง (r)	
บทบาทของบิดา	.2227	.2913	-1.2095
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.1669	.2617	-1.5966
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.2329	.3127	-1.4030
ด้านการแก้ปัญหา	.1850	.2069	- .4193
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.1456	.1942	- .7580
ด้านสันติภาพ	.2394	.2417	- .0806
บทบาทของมารดา	.3092	.3177	- .1774
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2528	.2793	- .4354
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3026	.3029	.0000
ด้านการแก้ปัญหา	.1928	.2367	- .7580
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2134	.2241	- .1774
ด้านสันติภาพ	.2950	.2420	.8708

จากตาราง 14 พบว่าค่าความสัมพันธ์ที่พบในกลุ่มเพศหญิงมีแนวโน้มสูงกว่ากลุ่มเพศชายเล็กน้อยทุกค่า ยกเว้นค่าความสัมพันธ์ด้านสันติภาพของมารดาที่พบว่าในเพศชายมีค่าสูงกว่าในเพศหญิงและเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) พบว่าไม่มีนัยสำคัญ

สรุปคือค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองที่พบในเพศชายไม่แตกต่างจากที่พบในวัยรุ่นเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเอง ระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ 3 เปรียบเทียบความแตกต่างในความสัมพันธ์ ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

ตาราง 15 เปรียบเทียบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

ตัวแปร	ค่านิยมในการพึ่งตนเอง		Z
	วัยรุ่นตอนต้น (r)	วัยรุ่นตอนกลาง (r)	
บทบาทของบิดา	.3450	.1906	2.6468**
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.2867	.1577	2.2547*
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3688	.1996	3.0226**
ด้านการแก้ปัญหา	.2486	.1576	1.5338
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2260	.1368	1.5195
ด้านสันติภาพ	.3065	.1733	2.3527*
บทบาทของมารดา	.3677	.2672	1.8136
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.3176	.2188	1.7645
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.3413	.2699	1.3561
ด้านการแก้ปัญหา	.2744	.1748	1.7155
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.2337	.2122	.3431
ด้านสันติภาพ	.3086	.2152	1.5848

*P < .05 **P < .01

จากตาราง 15 พบว่าค่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองที่พบในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นมีแนวโน้มสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลางทุกค่าและเมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) พบว่ามีค่าความสัมพันธ์ในบทบาทของบิดาโดยรวมนั้น วัยรุ่นตอนต้นมีค่าสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดย Z เท่ากับ 2.6468 และด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของบิดาซึ่งวัยรุ่นตอนต้นมีค่าสูงกว่าวัยรุ่นตอนกลาง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดย Z เท่ากับ 3.0226 รองลงมาคือด้านสันตนาการ วัยรุ่นตอนต้นมีค่าสูงกว่าและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดย Z เท่ากับ 2.3527 และด้านการเลี้ยงดูบุตร วัยรุ่นตอนต้นมีค่าสูงกว่าและมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดย Z เท่ากับ 2.2547 นอกจากนั้นไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนที่เป็นบทบาทของบิดาในด้านที่เหลือและบทบาทของมารดาโดยรวมและในแต่ละด้าน

ตอนที่ 4 การจัดลำดับความสำคัญของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน ในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 4 ที่ว่า ตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้านมีลำดับความสำคัญในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางแตกต่างกัน

4.1 ผลการวิเคราะห์ในวัยรุ่นกลุ่มรวม แสดงในตาราง 16

ตาราง 16 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มรวม โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SE B	Beta	t
บทบาทของบิดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	-.009899	.027549	-.020963	-.359
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.105768	.030654	.208177	3.450***
ด้านการแก้ปัญหา	-.012076	.025995	-.026533	-.465
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.013927	.023246	-.029687	-.599
ด้านสันทนการ	.001816	.027555	.004388	.066
บทบาทของมารดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.053772	.030168	.093466	1.782
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.048618	.033746	.076272	1.441
ด้านการแก้ปัญหา	-.023848	.027685	-.043941	-.861
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.047692	.025559	.076008	1.866
ด้านสันทนการ	.047452	.028604	.106623	1.659
(Constant)	2.233229	.073615		30.337***
R = .35592	R ² = .12668	F = 15.41973***		

***P < .001

จากตาราง 16 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา เป็นตัวทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มรวม เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรด้านใดบ้างสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มรวมได้ จากการใช้คำสั่งย่อย ENTER เพื่อดูภาพรวมของตัวแปรทั้งหมดที่ถูกเลือกมาใช้ในการทำนาย โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดามีเพียงด้านเดียวที่สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม สามารถทำนายได้สูงสุด (Beta = .208177) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

บทบาทของมารดาไม่พบว่ามียบทบาทด้านใดสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชุดตัวแปรย่อยของบทบาทของบิดาและมารดาโดยรวมสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่านิยมในการพึ่งตนเอง (R^2) ได้ร้อยละ 12.69 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4.2 ผลการวิเคราะห์ในวัยรุ่นเพศชาย แสดงในตาราง 17

ตาราง 17 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นเพศชาย โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SE B	Beta	t
บทบาทของบิดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	-.044494	.046726	-.093119	-.952
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.049737	.051940	.101312	.958
ด้านการแก้ปัญหา	.048392	.044103	.110370	1.097
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.022572	.041510	-.049120	-.544
ด้านสันตนาการ	-.006718	.048480	-.016494	-.139
บทบาทของมารดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.050909	.052103	.084495	.977
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.107051	.055602	.170411	1.925
ด้านการแก้ปัญหา	-.105218	.045513	-.196395	-2.312*
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.050791	.040080	.084888	1.267
ด้านสันตนาการ	.091716	.048464	.205111	1.892
(Constant)	2.310385	.111155		20.785***
R = .36202	$R^2 = .13106$		F = 6.63636***	

*P < .05 ***P < .001

จากตาราง 17 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา เป็นตัวทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มเพศชาย เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรด้านใดบ้างสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มเพศชายได้ จากการใช้คำสั่งย่อย ENTER เพื่อดูภาพรวมของตัวแปรทั้งหมดที่ถูกเลือกมาใช้ในการทำนาย โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดาไม่พบว่ามียบทบาทด้านใดสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทบาทของมารดาามีเพียงด้านเดียวที่สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ บทบาทของมาราด้านการแก้ปัญหาที่สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (Beta = -.196395)

ชุดตัวแปรย่อยของบทบาทของบิดาและมารดาโดยรวมสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่านิยมในการพึ่งตนเอง (R^2) ได้ร้อยละ 13.11 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4.3 ผลการวิเคราะห์ในวัยรุ่นเพศหญิง แสดงในตาราง 18

ตาราง 18 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นเพศหญิง โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SE B	Beta	t
บทบาทของบิดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.016188	.034887	.034445	.464
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.127078	.038680	.243949	3.285**
ด้านการแก้ปัญหา	-.033523	.032330	-.071254	-1.037
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.009809	.028303	-.020632	-.347
ด้านสันติชนการ	.010246	.033697	.024326	.304
บทบาทของมารดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.048951	.037713	.087801	1.298
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.022060	.043188	.034296	.511
ด้านการแก้ปัญหา	.020944	.035052	.038288	.598
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.044410	.033800	.068366	1.314
ด้านสันติชนการ	.022057	.035769	.049591	.617
(Constant)	2.170558	.098747		21.981***
R = .37909	$R^2 = .14371$		F = 10.27091***	

P<.01 *P<.001

จากตาราง 18 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา เป็นตัวทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มเพศหญิง เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรด้านใดบ้างสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มเพศหญิงได้จากการใช้คำสั่งย่อย ENTER เพื่อดูภาพรวมของตัวแปรทั้งหมดที่ถูกเลือกมาใช้ในการทำนาย โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดามีเพียงด้านเดียวที่สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม สามารถทำนายได้สูงสุด ($Beta = .243949$) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทบาทของมารดาไม่พบว่ามีบทบาทด้านใดสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชุดตัวแปรย่อยของบทบาทของบิดาและมารดาโดยรวมสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่านิยมในการพึ่งตนเอง (R^2) ได้ร้อยละ 14.37 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4.4 ผลการวิเคราะห์ในวัยรุ่นตอนต้น แสดงในตาราง 19

ตาราง 19 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SE B	Beta	t
บทบาทของบิดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	-.029088	.040487	-.056666	-.718
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.177481	.044397	.308691	3.998***
ด้านการแก้ปัญหา	-.031433	.037604	-.060308	-.836
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.018829	.034081	-.033590	-.552
ด้านสันติภาพ	.036155	.040108	.082810	.901
บทบาทของมารดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.086134	.044764	.144925	1.924
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.008274	.051429	.011980	.161
ด้านการแก้ปัญหา	.019803	.041436	.032870	.478
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.026151	.036741	.038255	.712
ด้านสันติภาพ	.025866	.041484	.055993	.624
(Constant)	2.045962	.112341		18.212***
R = .43097	$R^2 = .18573$		F = 11.81563***	

P < .01 *P < .001

จากตาราง 19 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา เป็นตัวทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้น เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรด้านใดบ้างสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนต้นได้ จากการใช้คำสั่งย่อย ENTER เพื่อดูภาพรวมของตัวแปรทั้งหมดที่ถูกเลือกมาใช้ในการทำนาย โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดามีเพียงด้านเดียวที่สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม สามารถทำนายได้สูงสุด (Beta = .308691) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

บทบาทของมารดาไม่พบว่ามีบทบาทด้านใดสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชุดตัวแปรย่อยของบทบาทของบิดาและมารดาโดยรวมสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่านิยมในการพึ่งตนเอง (R^2) ได้ร้อยละ 18.57 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4.5 ผลการวิเคราะห์ในวัยรุ่นตอนกลาง แสดงในตาราง 20

ตาราง 20 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้คะแนนรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาเป็นตัวทำนาย

ตัวทำนาย	B	SE B	Beta	t
บทบาทของบิดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.002305	.037602	.005280	.061
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.035723	.042627	.078527	.838
ด้านการแก้ปัญหา	.029994	.036935	.072730	.812
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	-.012192	.032982	-.030115	-.370
ด้านสันตนาการ	-.024346	.038046	-.060861	-.640
บทบาทของมารดา				
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.018915	.040817	.034063	.463
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	.070203	.045196	.115356	1.903
ด้านการแก้ปัญหา	-.062955	.037742	-.126170	-1.668
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	.072284	.036495	.125143	1.984*
ด้านสันตนาการ	.060494	.039702	.110055	1.524
(Constant)	2.368262	.097514		24.286***
R = .30760	$R^2 = .09462$		F = 5.58051***	

*P < .05 ***P < .001

จากตาราง 20 เมื่อกำหนดให้ตัวแปรรายด้านของตัวแปรบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา เป็นตัวทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรด้านใดบ้างสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นตอนกลางได้ จากการใช้คำสั่งย่อย ENTER เพื่อดูภาพรวมของตัวแปรทั้งหมดที่ถูกเลือกมาใช้ในการทำนาย โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) ปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดาไม่พบว่ามีบทบาทด้านใดสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทบาทของมารดามี เพียงด้านเดียวที่สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว (Beta = .125143) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชุดตัวแปรย่อยของบทบาทของบิดาและมารดาโดยรวมสามารถอธิบายความแปรปรวนของค่านิยมในการพึ่งตนเอง (R^2) ได้ร้อยละ 18.57 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

4.6 ผลสรุปย่อการวิเคราะห์การทำนายในวัยรุ่นทุกกลุ่มหลังจากแสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มต่างๆทั้ง 5 กลุ่มโดยใช้ตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในด้านต่างๆเป็นตัวทำนายโดยแสดงในตาราง 21

ตาราง 21 ผลสรุปอันดับความสามารถในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นของตัวแปรบทบาทของบิดา 5 ด้าน บทบาทของมารดา 5 ด้าน ใน 5 กลุ่ม โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta)

กลุ่มนักเรียน วัยรุ่น	บทบาทของบิดา					บทบาทของมารดา				
	ด้าน	ด้าน	ด้าน	ด้าน	ด้าน	ด้าน	ด้าน	ด้าน	ด้าน	ด้าน
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. รวม		①***				③ [^]			④ [^]	② [^]
2. เพศชาย							③ [^]	-①*		② [^]
3. เพศหญิง		①**								
4. ตอนต้น		①***				② [^]				
5. ตอนกลาง							② [^]	-③ [^]	①*	

***P<.001 **P<.01 *P<.05 [^]P<.10

- เมื่อ ด้าน 1 คือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร
 ด้าน 2 คือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม
 ด้าน 3 คือ ด้านการแก้ปัญหา
 ด้าน 4 คือ ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว
 ด้าน 5 คือ ด้านสันตินาการ

จากตาราง 21 พบว่าในแต่ละกลุ่มทั้งกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยจะมีบทบาทเพียงด้านเดียวที่สามารถในการทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยในวัยรุ่นกลุ่มรวม พบว่าบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมที่สามารถทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย พบว่าบทบาทของมาราด้านการแก้ปัญหาที่สามารถทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองได้ในทิศทางตรงข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง พบว่าบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมที่สามารถทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองได้ในอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น พบว่าบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมที่สามารถทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองได้ในอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง พบว่าบทบาทของมาราด้านการหาเลี้ยงครอบครัวที่สามารถทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองได้ในอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

แต่เมื่อลดระดับนัยสำคัญทางสถิติโดยพิจารณาที่ระดับ .10 เพื่อพิจารณาอันดับความสามารถในการทำนาค่านิยมของบทบาทของบิดามาราด้านต่างๆเพิ่มเติมขึ้นมาอีก พบว่า ในวัยรุ่นกลุ่มรวม มีบทบาทของมาราด้านสันตินาการ ด้านการเลี้ยงดูบุตร และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ที่สามารถทำนาค่านิยมได้รองลงมาตามลำดับ ในกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย มีบทบาทของมาราด้านสันตินาการ และด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ที่สามารถทำนาค่านิยมได้รองลงมาตามลำดับ แต่ในกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิงไม่พบว่าบทบาทของบิดาหรือบทบาทของมาราด้านใดสามารถทำนาค่านิยมได้อีก ส่วนในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นมีบทบาทของมาราด้านการเลี้ยงดูบุตรที่สามารถทำนาค่านิยมได้รองลงมา และในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางมีบทบาทของมาราด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมที่สามารถทำนาค่านิยมได้รองลงมา และมีบทบาทของมาราด้านการแก้ปัญหา ที่สามารถทำนาค่านิยมได้ในทิศทางตรงกันข้าม

สรุปในภาพรวมพบว่าบทบาทของบิดาที่มีความสำคัญในการทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเอง มีเพียงด้านเดียว คือ บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ส่วนบทบาทของมาราด้านนั้นจะมีทุกด้านแต่มีความสำคัญแตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าจะทำนาค่านิยมในกลุ่มใด ยกเว้นในกลุ่มเพศหญิงเพียงกลุ่มเดียวที่พบว่าบทบาทของบิดาเท่านั้นที่มีความสำคัญแต่บทบาทของมารดาไม่มีความสำคัญเลย

ตอนที่ 5 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

5.1 ผลการวิเคราะห์ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ 5 ที่ว่าวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน

ตาราง 22 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง

กลุ่ม	จำนวน	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	t
เพศชาย	451	2.996	.296	1.53
เพศหญิง	623	3.025	.301	

จากตาราง 22 พบว่าวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิงมีค่านิยมในการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

5.2 ผลการวิเคราะห์ระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ 6 ที่ว่าวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน

ตาราง 23 เปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง

กลุ่ม	จำนวน	คะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	t
วัยรุ่นตอนต้น	529	3.0045	.313	.94
วัยรุ่นตอนกลาง	545	3.0215	.285	

จากตาราง 23 พบว่าวัยรุ่นตอนต้นและวัยรุ่นตอนกลางมีค่านิยมในการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
2. เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองตามตัวแปรเพศและวัย
3. เพื่อศึกษาลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้าน ในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
4. เพื่อเปรียบเทียบค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลาง

สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง ✓
2. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิงแตกต่างกัน ✓
3. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลางแตกต่างกัน
4. ตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยแต่ละด้านมีลำดับความสำคัญในการในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง แตกต่างกัน
5. นักเรียนวัยรุ่นเพศชายกับนักเรียนวัยรุ่นเพศหญิงมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน ✓
6. นักเรียนวัยรุ่นตอนต้นกับนักเรียนวัยรุ่นตอนกลางมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร ได้แก่ เด็กนักเรียนวัยรุ่น ชาย - หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2540 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 7 ซึ่งมีทั้งหมด 243 โรงเรียน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กนักเรียนวัยรุ่น ชาย - หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2540 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 7 มี 8 จังหวัดคือ จังหวัดกำแพงเพชร ตาก นครสวรรค์ พิษณุโลก พิจิตร เพชรบูรณ์ สุโขทัย และอุตรดิตถ์ สุ่มเลือกโรงเรียนจังหวัดละ 1 โรงเรียน จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้ 8 โรงเรียนคือ โรงเรียนวชิรปราการวิทยาคม โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ตาก โรงเรียนไพศาลพิทยาศาสตร์ โรงเรียนจ่านกร้อง โรงเรียนพิจิตรพิทยาคม โรงเรียนนิคมศิลปอนุสรณ์ โรงเรียนอุตรดิตถ์ และโรงเรียนอุตรดิตถ์ ได้จำนวนนักเรียนทั้งหมด 1,074 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้
ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน เป็นข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน โรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบวัดทัศนคติของบิดาคือบทบาทการเป็นบิดาของ พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล (2533 : 190 - 198) ประกอบด้วยข้อคำถามซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออก หรือหน้าที่ของบิดาและมารดาที่ปฏิบัติต่อครอบครัวและบุตร ประกอบด้วยบทบาท 5 ด้าน คือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวและด้านสันติภาพการ ด้านละ 9 ข้อ รวม 45 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ดังนี้ คือ

บทบาทของบิดา ทั้งฉบับ	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.9563
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.8775
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.8516
ด้านการแก้ปัญหา	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.8520
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.8736
ด้านสันติภาพการ	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.8678

บทบาทของมารดา ทั้งฉบับ	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.9388
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.8568
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.7854
ด้านการแก้ปัญหา	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.8049
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.7891
ด้านสันตนาการ	มีค่าความเชื่อมั่น	=	.8471

ตอนที่ 3 แบบสอบถามวัดค่านิยมในการพึ่งตนเอง เป็นแบบสอบถามวัดค่านิยมในการพึ่งตนเองดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามวัดค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ของ สมพงษ์ พานิชสกุล (2533) โดยให้ครอบคลุมองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นตามแนวคิดองค์ประกอบค่านิยมในแผนพัฒนาการศึกษา 2531 ของกรมสามัญศึกษา (กรมสามัญศึกษา 2529 : 2) โดยแต่ละด้านมีจำนวน 13 ข้อ รวม 3 ด้าน เท่ากับ 39 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) พบว่าค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .8518

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อนำหนังสือราชการถึงผู้บริหารโรงเรียน ในการขอความอนุเคราะห์ให้นักเรียนตอบแบบสอบถาม ในช่วงเดือน กุมภาพันธ์ 2541 ซึ่งในการเก็บข้อมูลนั้นทางโรงเรียนได้อำนวยความสะดวกช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยอาจารย์ประจำชั้นหรืออาจารย์แนะแนวเลือกนักเรียนชาย-หญิงในแต่ละห้องเรียน เฉพาะนักเรียนที่อาศัยอยู่กับทั้งบิดาและมารดาพร้อมทั้งชี้แจงวิธีการในการตอบให้นักเรียนเข้าใจก่อนตอบแบบสอบถาม และเก็บรวบรวมแบบสอบถามให้ หลังจากที่ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมารวมจำนวน 1,158 ฉบับจากที่ส่งไปจำนวน 1,280 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.46 และเมื่อทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้มาพบว่าข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้มีจำนวน 1,074 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83.90 ของจำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด จากนั้นจึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ส่งรหัสในรายการเพื่อนำเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/ PC+ (Statistical Package for the Social Science) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

1. วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation และทดสอบความมีนัยสำคัญของ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สถิติทีทดสอบ (t - test)

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง วัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติ Fisher's z Transformation of r

3. จัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้าน ในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

4. เปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึ่งตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลาง โดยใช้สถิติทีทดสอบ (t - test)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

สรุปผลการวิจัยตามความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง มีดังนี้

1.1 บทบาทของบิดาโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่าบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันติทางการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (r อยู่ระหว่าง .1368 และ .3688)

1.2 บทบาทของมารดาโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่าบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันติภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม (r อยู่ระหว่าง .1748 และ .3677)

2. เปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเองตามตัวแปรเพศและวัย

2.1 ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง ในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเอง

2.2 พบความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดาโดยรวม บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม และด้านสันติภาพกับค่านิยมในการพึ่งตนเอง โดยวัยรุ่นตอนต้นมีค่าความสัมพันธ์ดังกล่าวมากกว่าวัยรุ่นตอนกลาง ส่วนบทบาทของบิดาด้านอื่นและบทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านไม่พบความแตกต่าง

3. ลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้าน ในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง เป็นดังนี้

3.1 กลุ่มรวม พบว่า บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมมีความสำคัญในการทำนายมากที่สุด ($P < .001$) รองลงมาคือ บทบาทของมาราด้านสันติภาพ ด้านการเลี้ยงดูบุตร และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว (ทั้งหมด $P < .10$) ตามลำดับ

3.2 กลุ่มวัยรุ่นเพศชาย พบว่า บทบาทของมาราด้านการแก้ปัญหาที่มีความสำคัญในการทำนายมากที่สุด ($P < .05$) โดยสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองได้ในทิศทางตรงข้าม (Beta มีค่าเป็นลบ) รองลงมาคือบทบาทของมาราด้านสันติภาพและด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม (ทั้งหมด $P < .10$) ตามลำดับ

3.3 กลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง พบว่า บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมมีความสำคัญในการทำนายมากที่สุด ($P < .01$) และไม่มีบทบาทของบิดาหรือของมาราด้านใดที่มีความสำคัญในการทำนาย

3.4 กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น พบว่า บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมมีความสำคัญในการทำนายมากที่สุด ($P < .001$) รองลงมาคือบทบาทของมาราด้านการเลี้ยงดูบุตร ($P < .10$)

3.5 กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง พบว่า บทบาทของมารดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีความสำคัญในการทำนายนมากที่สุด ($P < .05$) รองลงมาคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ($P < .10$) และด้านการแก้ปัญหา (ทำนายนในทิศทางตรงข้าม และ $P < .10$) ตามลำดับ

4. การเปรียบเทียบความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลาง

4.1 วัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิง มีค่านิยมในการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน

4.2 วัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นตอนกลาง มีค่านิยมในการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน

อภิปรายผล

การศึกษานี้พบบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นมีข้อค้นพบและอภิปรายผล ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น พบว่ามีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองทั้งในนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มรวมและนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อ 1 แสดงให้เห็นว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา มีความสำคัญต่อค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนิพนธ์ คันธเสวี (ม.ป.ป. : 9) เกี่ยวกับเรื่องค่านิยมที่สรุปได้ว่า บทบาทของบิดามารดา มีความสำคัญต่อการปลูกฝังค่านิยม เนื่องจากบิดามารดาเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับบุตรตั้งแต่บุตรอายุยังน้อยจนกระทั่งเติบโตเป็นวัยรุ่น เพราะค่านิยมเกิดจากการเรียนรู้ การเลียนแบบ ดังนั้นการปลูกฝังค่านิยมย่อมกระทำได้โดยการอบรมสั่งสอนทั้งด้วยเหตุผลและบังคับเพื่อให้ยอมรับมองเห็นคุณค่าของสิ่งนั้น ๆ ซึ่งเริ่มตั้งแต่อายุเยาว์เท่าไรยิ่งดี ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (เพียว ผลภาค. 2539 : 46 อ้างอิงมาจาก Erickson, 1959 : 65 - 74) ที่กล่าวว่าครอบครัวเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญจะเน้นแหล่งชี้แนะสิ่งต่าง ๆ ในสังคมให้แก่เด็ก โดยเฉพาะบิดาและมารดาที่มีบทบาทร่วมกันปลูกฝัง ส่งเสริมให้บุตรเป็นไปตามพัฒนาการของเด็ก โดยการสอนให้รู้จักตัดสินใจ รับผิดชอบ และพึ่งพาตนเองให้อยู่ในสังคมได้ดีต่อไป

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าทั้งบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ต่างมีความสำคัญต่อค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นผู้ซึ่งเป็นบุตร ทั้งบิดาและมารดาเป็นผู้มีอิทธิพลในการวางแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร โดยเฉพาะการให้บุตรของตนสามารถดูแลพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการเป็นผู้ใหญ่ที่ดีของสังคมในอนาคต

เมื่อวิเคราะห์บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน ผลการศึกษาพบว่า

1.1 บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม แสดงถึงบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรเป็นบทบาทที่สำคัญที่บิดาและมารดาจะต้องร่วมกันอบรมเลี้ยงดูบุตร ช่วยพัฒนาจิตใจของบุตรให้เกิดความรักความเข้าใจ ก่อให้เกิดความอบอุ่น เป็นกำลังใจที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จ รู้จักการแสดงออกหรือข้อคิดเห็นของเขาอย่างเสรี คิดริเริ่ม สามารถที่จะจัดการกับตนเองและสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ และเด็กเหล่านี้จะเจริญเติบโตขึ้นเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ (วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ . 2536 : 169 ; อ้างอิงมาจาก ศรีเรือน แก้วกังวาล. 2530) และจากการศึกษาของทองหล่อ สุวรรณภาพ (2522 : บทคัดย่อ) ได้สรุปไว้ว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของเด็กได้แก่ ความรักของบิดา ความรักของมารดา การเลี้ยงดูของบิดา การเลี้ยงดูของมารดา วินัยของบิดาที่ใช้เพื่อให้บุตรเชื่อฟังคำสั่งสอน และความรักใคร่ปรองดองระหว่างบิดามารดา เช่นเดียวกับ เพียวว์ ผลาค (2539 : 45) ได้มองเห็นถึงความสำคัญของบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาว่าวัยรุ่นควรได้รับความเอาใจใส่จากบิดามารดา ซึ่งจะช่วยนำวัยรุ่นไปสู่พัฒนาการครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา สังคม และจริยธรรม สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างดี และสามารถพัฒนาตัวเองให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีศักยภาพ มีความรู้สึกรักมีคุณค่าในตนเอง และ เป็นที่ยอมรับในสังคม

1.2 บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ศึกษาบุคลิกภาพส่วนมากของเด็กเกิดจากการเรียนรู้และจากสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมให้เหมือนพฤติกรรมของบุคคลอื่นก็คือการเลียนแบบจากตัวแบบ และบุคคลที่จะเป็นตัวแบบที่ดีสำหรับบุตรก็คือบิดาและมารดา (อัจฉรา สุขารมณ. 2534 ; นวลละออ สุภาพล. 2527 : 56 - 58) เนื่องจากสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลอย่างมากในการสร้างค่านิยมให้กับบุคคลในสังคม บิดามารดาจะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร โดยประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีตามค่านิยมที่ตนอบรมสั่งสอน จึงจะทำให้การปลูกฝังเสริมสร้างค่านิยมเกิดผลขึ้นมาได้อย่างแท้จริง (เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. 2527 : 8 - 9) สรุปได้ว่าบทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมของบิดามารดา จะส่งผลให้วัยรุ่นมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีพฤติกรรมที่อยู่ในมาตรฐานของสังคม รู้จักค่านิยม ปทัสถาน วัฒนธรรมและบุคลิกภาพที่ดีจนสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ และมีผลต่อการเป็นบุคคลที่มีคุณภาพ (นิยม บุญมี ม.ป.ป. : 22 อ้างอิงมาจาก Horton and Hunt.)

1.3 บทบาทด้านการแก้ปัญหาของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยมากบิดาเป็นบุคคลซึ่งอยู่ในตำแหน่งผู้แก้ปัญหาต่างๆ ในครอบครัวเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรการช่วยเหลือบุตรในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ รวมไปถึงปัญหาขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัวโดยมารดาจะเป็นที่ปรึกษาของบิดา (Benson, 1985 : 26 - 28 ; Robischon and Scott, 1969 : 5) และสำหรับบิดามารดาที่มีความสำคัญที่เสริมสร้างความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ให้บุตร โดยให้บุตรรู้จักพึ่งตนเองตามอายุที่เพิ่มขึ้น คอยแนะนำและช่วยเหลือในการตัดสินใจของบุตร ปกครองด้วยเหตุผล บิดามารดาลักษณะเช่นนี้ย่อมสามารถที่จะปลูกฝังทั้งด้านความรู้สึกรับผิดชอบและการพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นกับบุตรได้ (พีรพงศ์ สิริวัฒนางกูร, 2520 : 13 ; อ้างอิงจาก Mussen, Conger and Kagan, 1969 : 375 - 627) และจากการศึกษาของ บราวน์ และคณะ (Brown and Others : 1993, 467 - 482) ได้ศึกษาอิทธิพลของบิดามารดาพบว่า การดักเตือน การสนับสนุน การช่วยเหลือตัดสินใจให้กับบุตร มีความสำคัญต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น โดยเฉพาะความสำเร็จด้านการศึกษาและการพึ่งตนเอง ดังนั้นบิดามารดาควรช่วยเหลือบุตรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ แต่การที่จะไปแก้ปัญหาให้บุตรโดยตรงนั้นก็ควรจะส่งเสริมให้บุตรรู้จักแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง แต่ควรให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ ให้ความเข้าใจรับฟัง และช่วยเหลือบุตรในโอกาสที่เหมาะสมอย่างมีเหตุผล

1.4 บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม โดยส่วนใหญ่แล้วบิดาจะเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว บิดาจะเป็นผู้สนองความต้องการของมารดาและบุตรในด้านวัตถุสิ่งของ และกำลังทรัพย์ บิดาจะมีความคับข้องใจเมื่อพบว่ารายได้ของเขาไม่เพียงพอกับรายจ่ายของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับบุตร (Bell, 1967 : 404 ; citing Winch, 1952) และในปัจจุบันที่ภาวะสังคมเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปโดยที่มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัวซึ่งการที่บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดาและมารดามีมากน้อยแตกต่างกันย่อมจะส่งผลถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับครอบครัว คือ รายได้ อาหาร ทรัพย์สิน การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ สุขภาพ อนามัยใจและกาย และอื่น ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อบุตรและครอบครัวโดยตรง (นิยม บุญมี, ม.ป.ป. : 23) และยังแสดงถึงความรับผิดชอบของบิดามารดาที่ให้ความสำคัญต่อการหารายได้ของครอบครัว ความสนใจในโปรแกรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เกิดความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจของครอบครัว สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้โดยรวมเป็นสิ่งแวดล้อมที่จะปลูกฝังให้บุตรมีพฤติกรรมค่านิยมที่มีขึ้นได้ หากบิดาและมารดามีความรับผิดชอบและมีความพยายามให้ความสำคัญกับบทบาทดังกล่าว

1.5 บทบาทด้านสันติภาพการของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เนื่องจากโดยธรรมชาติวัยรุ่นมักจะสมาคมกับเพื่อน ๆ มากกว่าที่จะอยู่ใกล้ชิดกับบิดามารดา ถ้าต้องการให้สมาชิกในครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันการหาโอกาสพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันจะมีส่วนช่วยได้มาก (นิยม บุญมี, 2530: 20) กิจกรรมนันทนาการก่อให้เกิดโอกาสในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัว การทำกิจกรรมร่วมกันทั้งภายในบ้าน และนอกบ้านเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้วัยรุ่นพัฒนาไปสู่ทิศทางที่เหมาะสม (เสถียร บุรชัย, 2530: 20) นอกจากนี้ถ้าครอบครัวได้ร่วมกันวางแผนส่งเสริมให้บุตรรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ สนใจในการใช้เวลาว่างของบุตรพร้อมทั้งแนะนำให้บุตรรู้จักใช้เวลาว่างให้ถูกต้องเพื่อสร้างสรรค์ตัวเอง และเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน จะทำให้วัยรุ่นมีประสบการณ์ก่อให้เกิดการเรียนรู้ โดยมีผู้ใหญ่คอยช่วยเหลือแนะนำ และให้โอกาสในการตัดสินใจให้เป็นผู้รับผิดชอบ จะช่วยให้วัยรุ่นรู้จักมองการณ์ไกล และมีค่านิยมที่ถูกต้อง สร้างสรรค์สังคมเป็นอย่างดี (ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่น ๆ . 2528 : 5)

2. การเปรียบเทียบความแตกต่างของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองตามตัวแปรเพศและวัย

2.1 ในตัวแปรเพศ ผลการศึกษาปรากฏว่าไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศของความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่น แสดงว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านมีความสำคัญต่อการพัฒนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิงใกล้เคียงกัน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐานข้อ 2 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการอบรมเลี้ยงดูของสังคมไทย บิดาและมารดาเอาใจใส่ดูแลบุตร ทั้งเพศหญิงและเพศชายใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะเมื่อเด็กเติบโตเป็นวัยรุ่น ซึ่งอาจแตกต่างกันเพียงบางเรื่องเท่านั้นที่ดูแลแตกต่างกัน (นพรัตน์ สมประสงค์, 2520 : 102) และสอดคล้องกับการศึกษาของประมต เล็กสวาสดี (2517 : 103) ซึ่งพบว่าการควบคุมดูแลของบิดามารดาระหว่างบุตรเพศชายและบุตรเพศหญิงไม่แตกต่างกัน

2.2 ในตัวแปรวัย ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดาโดยรวม ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม และด้านสันติภาพการ กับค่านิยมในการพึ่งตนเอง วัยรุ่นตอนต้นมีความสัมพันธ์มากกว่าวัยรุ่นตอนกลางซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อ 3 ในขณะที่บทบาทของบิดาด้านอื่น และบทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่า บทบาทของบิดามีความสำคัญต่อการพัฒนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นตอนต้นมากกว่าวัยรุ่นตอนกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องจากในช่วงวัยรุ่นเด็กเริ่มพัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพของผู้ใหญ่ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง

(พงษ์สุตา รัตนมาสมงคล. 2533 : 47 ; อ้างอิงมาจาก Erikson. 1950) ในขณะเดียวกันความสัมพันธระหว่างบิดาและมารดากับบุตรก็เริ่มห่างหรือน้อยลง เนื่องจากวัยรุ่นเริ่มจะมีกลุ่มเพื่อนและมีสังคมนอกบ้านแทนทำให้ความสำคัญของบิดาและมารดาลดลง แต่มารดาจะมีความใกล้ชิดกับบุตรมากกว่าบิดา (รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. 2531 : 47) ซึ่งจะทำให้ความสำคัญของมารดาคือค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตร เมื่ออายุของบุตรเปลี่ยนแปลงไปจากวัยรุ่นตอนต้นไปเป็นวัยรุ่นตอนกลาง

3. การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน ในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง ปรากฏผลดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่าในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มนั้น มีบทบาทของบิดาเพียงด้านเดียวที่สามารถทำนายได้คือ บทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม โดยสามารถทำนายได้ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง และ กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น ส่วนบทบาทด้านอื่นของบิดาไม่สามารถทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกกลุ่ม แม้ว่าจะลดระดับนัยสำคัญลงมาที่ระดับต่ำกว่า ($P < .10$) เพื่อดูบทบาทด้านอื่นที่รองลงมาแล้วก็ตามก็ไม่พบว่ามีบทบาทใดของบิดาที่สามารถทำนายได้เลย

ส่วนบทบาทของมารดาในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มพบว่า บทบาทแต่ละด้านของมารดาที่สามารถทำนายได้คือ ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว สามารถทำนายได้เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง โดยมีบทบาทของมารดาด้านการแก้ปัญหา สามารถทำนายได้เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นเพศชายในทิศทางตรงข้าม (ค่า Beta เป็นลบ) ส่วนบทบาทของมารดาอื่นไม่สามารถทำนายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P < .05$) ได้ทุกกลุ่ม แต่เมื่อลดระดับนัยสำคัญลงมาที่ระดับต่ำกว่า ($P < .10$) เพื่อดูบทบาทด้านอื่นที่รองลงมา ก็ได้พบว่าบทบาทของมารดาทั้ง 5 ด้านสามารถทำนายได้เป็นบางกลุ่มแตกต่างกันไป ยกเว้น ในกลุ่มเพศหญิงที่ไม่พบว่ามีบทบาทใดของมารดาที่สามารถทำนายได้เลย

การที่บทบาทของบิดา ด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม เป็นด้านที่สำคัญที่สุด สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นได้เพียงบทบาทเดียวนั้นแต่บทบาทของมารดาในด้านเดียวกันกลับไม่สามารถทำนายในวัยรุ่นได้เลย อาจเป็นเพราะว่า บิดามีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของเด็กแตกต่างจากมารดา โฟรมม์ (Lugo and Hurshey. 1976 : 150 - 194 ; citing Fromm. 1974) ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบว่า ความรักของบิดาและความรักของมารดานั้นแตกต่างกัน มารดาเป็นผู้ให้ความรักอย่างไม่มีเงื่อนไข ไม่ว่าบุตรจะดีหรือชั่วอย่างไรก็พร้อมที่จะให้อภัยอยู่เสมอ ส่วนความรัก

ของบิดาเป็นความรักอย่างมีเงื่อนไข เด็กจะเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามที่บิดาต้องการจึงจะได้ความรักจากบิดา นั่นคือเด็กจะถูกฝึกหัดในด้านการเรียนรู้ระเบียบวินัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญสำหรับสังคม ดังนั้นการที่เด็กจะเติบโตขึ้นมาเป็นคนที่รู้จักอะไรควรอะไรไม่ควรนั้นขึ้นอยู่กับที่บิดาสั่งสอนบุตร ส่วนเด็กที่เกิดมาในครอบครัวแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีระเบียบวินัยที่บิดาเป็นผู้วางไว้และได้บอกเหตุผลด้วยว่าทำไมจึงควรเป็นเช่นนั้น เด็กจะเติบโตเป็นคนที่รู้จักเหตุผล รู้ความจำเป็นที่พึงปฏิบัติ มีความเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาที่มีได้ชอบแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นลักษณะของผู้นำ หากเป็นผู้ตามก็จะไม่ตามอย่างมกมาย และจากทฤษฎีระบบสังคม (Social System Theory) พาร์สัน (พงษ์สุตา รัตนมาสมงคล. 2533 : 32 ; อ้างอิงมาจาก Parson. 1960 : 45 - 47) ได้สรุปว่า บิดาเป็นบุคคลในครอบครัวที่ส่วนใหญ่แล้วจะอยู่ในตำแหน่งผู้ตัดสินใจต่าง ๆ ของครอบครัว แตกต่างจากมารดา โดยบิดาจะต้องรับผิดชอบต่อความต้องการของชุมชนใหญ่ และมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ สังคม กฎระเบียบต่าง ๆ เป็นต้น เป็นบทบาทของบิดาที่ส่งผลต่อบุตร ซึ่งเป็นพฤติกรรมแบบใช้เป็นเครื่องมือ (Instrumental Role) โดยที่มีพฤติกรรมของบิดาเป็นกลไก ส่วนพฤติกรรมในการเลี้ยงดูบุตรของมารดานั้นมักจะคำนึงถึงความต้องการโดยทันทีทันใดของบุตร เป็นพฤติกรรมแบบแสดงออก (Expressive Role) และจากการศึกษาของฮอฟแมน (Hoffman. 1981 : 359, 372 - 373) พบว่าบิดามีความแตกต่างจากมารดาในการอบรมสั่งสอนบุตร โดยบิดาจะมีความสัมพันธ์กับบุตรในด้านระเบียบวินัยมากกว่ามารดา และบิดายังเป็นผู้อบรมสั่งสอนเกี่ยวกับบรรทัดฐานทางกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ และการลงโทษเมื่อบุตรกระทำความผิด ซึ่งเป็นบรรทัดฐานที่พิจารณา โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไปยังการกระทำต่อบุคคลโดยทั่วไปมากกว่าเป็นความรู้สึกส่วนบุคคล หรือเฉพาะกลุ่มเพื่อน และยังได้สรุปบทบาทของบิดาในการส่งเสริมพัฒนาการด้านจริยธรรมของบุตรมี 4 ด้าน ไว้ดังนี้ คือ 1) คำพูดหรือการกระทำของบิดาเป็นแบบอย่างแก่บุตร 2) ระเบียบวินัยที่บิดาใช้กับบุตรก่อให้เกิดพฤติกรรมเฉพาะอย่างในบุตร 3) บิดาเป็นบุคคลที่ตอบสนองความต้องการด้านความรักในบุตรและ 4) บิดาเป็นบุคคลที่เชื่อมโยงระหว่างบุตรกับสังคม และจากการศึกษาของ แอนเดอร์สัน (Anderson. 1982 : 9) พบว่าการที่บิดาอบรมสั่งสอนกฎระเบียบต่าง ๆ ของสังคมก็เพื่อให้บุตรรู้จักค่านิยม บรรทัดฐานและวัฒนธรรมทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ ดังนั้นบิดาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้สึกของบุตรต่อสังคม เพื่อให้มีพฤติกรรมที่อยู่ในมาตรฐานของสังคมและสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่ยอมรับ โดยการกำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ สำหรับบุตร การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและเป็นแบบอย่างทางด้านระเบียบวินัย ดังนั้นบิดาจะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและถ่ายทอดแบบฉบับที่ดีให้แก่บุตร โดยทำตัวอย่างให้เห็นอย่างสม่ำเสมอต้นเสมอปลาย

ส่วนบทบาทของมารดาในการหาเลี้ยงครอบครัวที่จะสามารถทำนายเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง แต่บทบาทของบิดาไม่สามารถทำนายได้นั้น อาจจะมีผลมาจากการที่มารดาเป็นตัวอย่างที่แสดงถึงความสามารถของมารดา ในการทำงานหารายได้ การใช้จ่าย ความประหยัภายในครอบครัว ซึ่งบุตรในวัยรุ่นตอนกลางกลุ่มนี้สามารถมองเห็นและเข้าใจถึงความสำคัญและยึดถือเป็นแบบอย่างได้เป็นพิเศษมากกว่าบิดาซึ่งโดยปกติบิดาก็จะมีหน้าที่ในการหาเลี้ยงครอบครัวอยู่แล้ว เนื่องจากวัยรุ่นตอนกลางมีความคิดอ่านเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นสามารถมองเห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะอย่างที่ดีเด่นได้ชัดเจน รู้จักที่จะพิจารณาบุคคลหลาย ๆ ประเภท และเลือกสรรเฉพาะคุณลักษณะเฉพาะอย่างที่ดีเด่นของหลาย ๆ คนมารวมเป็นแบบฉบับของตน (นิภา นิรยายน .2530 :145) ก่อให้บุตรเกิดความภูมิใจในตัวเองมารดาและส่งผลในค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตร และอีกส่วนหนึ่งก็อาจเป็นผลมาจากการมีความใกล้ชิดกับบุตรมากกว่าบิดา (Lugo and Hueshey. 1976 : 150 - 194 ; citing Fromm. 1974) ทำให้บุตรได้เห็นการประพฤติ การปฏิบัติ มีโอกาสได้รับการปลูกฝังค่านิยม แนวความคิดต่าง ๆ ในบทบาทของมารดานี้ได้ดีกว่าบิดาในบทบาทเดียวกันจึงทำให้บทบาทของมารดา ยังคงมีความสำคัญกับบุตรอยู่ต่อไป เมื่อบุตรมีอายุมากขึ้นในช่วงวัยรุ่นตอนกลางในขณะที่บทบาทของบิดาลดความสำคัญลงไป ซึ่งมีความสอดคล้องเช่นเดียวกับงานวิจัยของ เพยวี่ ผลภาค (เพยวี่ ผลภาค. 2539:139-140) ที่พบว่าบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีความสามารถในการทำนายในกลุ่มบุตรวัยรุ่นตอนกลางได้ แต่บทบาทของบิดาทุกด้านไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตรวัยรุ่นตอนกลางได้เลย

กรณีบทบาทของมารดาในด้านการแก้ปัญหาที่สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเอง เป็นลบ หรือในทิศทางตรงข้ามกับกลุ่มวัยรุ่นเพศชายนั้น แสดงให้เห็นว่าการแก้ปัญหาหรือการช่วยเหลือบุตรในด้านต่าง ๆ นั้นทำให้บุตรพึ่งพาตนเองได้ลดลง การที่ผลเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะในวัยรุ่นเพศชาย มีความใกล้ชิดกับมารดามากกว่าบิดา (เพยวี่ ผลภาค. 2539 :148 ; อ้างอิงมาจาก สุโท เจริญสุข. 2520 :28) ในขณะเดียวกัน บทบาทของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรของมารดานั้นมักจะคำนึงถึงความต้องการ โดยทันทีทันใดของบุตร พร้อมทั้งจะช่วยเหลือตอบสนองความต้องการ (พงษ์สุตา รัตนมาศมงคล. 2533 : 32 ; อ้างอิงมาจาก Parson. 1960 : 45 - 47) ซึ่งหากมารดาไม่เปิดโอกาสให้บุตรเรียนรู้ที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองจะทำให้บุตรพึ่งตนเองได้ลดลง ต้องไปพึ่งพาอาศัยผู้อื่น (มาลา วิรุณานนท์. 2515 :12 ; อ้างอิงมาจาก McCandless. 1963 : 326 - 329) ซึ่งสอดคล้องกับผลที่พบว่า การเลี้ยงดูแบบถนอมปกป้องมากเกินไปจะทำให้บุตรขาดความเชื่อมั่นในตนเองต้องคอยพึ่งพาผู้อื่นอยู่เสมอไม่สามารถแก้ไขปัญหาคด้วยตนเองได้ (ใจทิพย์ พวงทอง. 2540 : 38 ; อ้างอิงมาจาก วราภรณ์ รักวิจัย. 2529 : 9)

เมื่อเปรียบเทียบความสำคัญระหว่างบทบาทของบิดากับบทบาทของมารดาที่สามารถนำมาทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่ามีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับ เพศ และวัย ของกลุ่ม กล่าวคือ

ระหว่างกลุ่มเพศชาย กับกลุ่มเพศหญิง พบว่าในขณะที่บทบาทของบิดาสามารถทำนายได้ในเพศหญิงแต่ไม่สามารถทำนายได้ในเพศชาย บทบาทของมารดาสามารถทำนายได้ในเพศชายแต่ไม่สามารถทำนายได้ในเพศหญิง ซึ่งในส่วนของบทบาทบิดานั้นสอดคล้องกับการศึกษาของ จรรยา สุวรรณทัต (จรรยา สุวรรณทัต. 2534) ในเรื่องการตัดสินใจของผู้หญิง โดยพบว่าผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและการทำงานนั้น บิดามีส่วนสำคัญยิ่งในการอบรมสั่งสอนบุตรแต่เยาว์วัยทั้งด้านการศึกษาเล่าเรียน ด้านการตัดสินใจที่มีหลักเกณฑ์ ตลอดจนด้านการสร้างจิตสำนึกที่ดำรงทางศีลธรรมและคุณธรรม และมีความสอดคล้องกับงาน วิจัยของ พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล (พงษ์สุดา รัตนมาสมงคล. 2533 : 168) ในความเป็นไปได้ที่ว่าบทบาทของบิดามีความสำคัญต่อบุตรวัยรุ่นเพศหญิงมากกว่าบุตรวัยรุ่นเพศชายในด้านของการปรับตัวเองที่มีลักษณะความเป็นตัวของตัวเองหรือการพึ่งตนเอง (Self-Reliance) รวมทั้งสอดคล้องกับคำสรุปของ เชียร์ (Lynn. 1974 : 234 ; citing Sears .1965) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมการเลี้ยงดูบุตรของบิดาสามารถทำนายพฤติกรรมส่วนตัวของบุตรหญิงได้ดีกว่าบุตรชาย โดยเฉพาะในบุตรหญิงนั้นพบว่าการพึ่งพาบุคคลอื่นมีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดา แต่ในบุตรชายกลับพบว่า การพึ่งพาบุคคลอื่นไม่มีความสัมพันธ์กับการอบรมเลี้ยงดูบุตรของบิดา นอกจากนั้นยังมิงานวิจัยของ เพียว์ ผลภาค (เพียว์ ผลภาค. 2539 :139) ที่ได้พบว่าบทบาทของบิดาก็ไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ในกลุ่มเพศชายแต่กลับสามารถทำนายได้ในกลุ่มเพศหญิงเช่นกัน สำหรับบทบาทของมารดานั้นพบว่าสามารถทำนายในกลุ่มเพศชายได้อาจเป็นเพราะส่วนมากแล้วมารดานั้นจะมีความใกล้ชิดกับบุตรมากกว่าบิดา การปฏิบัติของมารดาต่อบุตรจะมีผลกระทบต่อจิตใจและการพัฒนานุคลิกภาพของบุตร (Lugo and Hueshey. 1976 : 150 - 194 ; citing Fromm. 1974) โดยเฉพาะวัยรุ่นชายจะมีความใกล้ชิดกับมารดามากกว่าบิดา (เพียว์ ผลภาค. 2539 : 148 ; อ้างอิงมาจาก สุโท เจริญสุข. 2520 : 28) จึงทำให้บทบาทของมารดามีความสำคัญสามารถทำนายได้แทนบทบาทของบิดาในกลุ่มเพศชาย ขณะเดียวกันที่ไม่สามารถทำนายในกลุ่มเพศหญิงได้อาจเนื่องจากบทบาทของบิดาที่มีความสำคัญต่อบุตรหญิงสูงด้วยเหตุผลในการศึกษาดังกล่าวข้างต้น และอาจจะเป็นผลมาจากการที่บุตรหญิงมักจะมีเรื่องขัดแย้งกับมารดาในเรื่องต่างๆมากกว่าบิดา (นพรัตน์ สมประสงค์. 2520 : 13 ; อ้างอิงมาจาก นวลศิริ เปาโรหิตย์ .2515 : 223) จึงอาจทำให้ความสำคัญของบทบาทของมารดาในการที่จะมีอิทธิพลต่อบุตรหญิงในเรื่องค่านิยมในการพึ่งตนเองน้อยกว่าบทบาทของบิดา จึงไม่สามารถทำนายในกลุ่มเพศหญิงได้เหมือนบทบาทของบิดา

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กับกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง พบว่าในขณะที่บทบาทของบิดาสามารถทำนายได้ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น แต่ไม่สามารถทำนายได้ในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง บทบาทของมารดากลับสามารถทำนายได้ในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางแต่ไม่สามารถทำนายได้ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นนั้น อาจเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านอายุของวัยรุ่นในขณะนี้เด็กจะเริ่มมีวุฒิภาวะทางร่างกายเพื่อเตรียมเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ จะต้องมีการสะสมรวบรวมบทบาท ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับมาตรฐานทางครอบครัว หรือสิ่งที่ผู้ใหญ่กำหนดไว้ซึ่งการปฏิบัติจริงไม่ตรงกับค่านิยมของสังคม (นพรัตน์ สมประสงค์ . 2520 : 11 ; อ้างอิงมาจาก มลวิภา สุวรรณมาลย์ . 2517 : 87 - 93) และในช่วงวัยรุ่นตอนกลางจนถึงวัยรุ่นตอนปลาย เด็กจะมีความคิดอ่านเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นกว่าในช่วงวัยรุ่นตอนต้น ฉะนั้นจึงรู้จักที่จะพิจารณาบุคคลหลาย ๆ ประเภท และเลือกสรรเฉพาะคุณลักษณะเฉพาะอย่างที่ดีเด่นของหลาย ๆ คนมารวมเป็นแบบฉบับของตน เช่น จากบิดามารดาบุคคลอื่น ๆ ที่เด็กรู้จัก ที่เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียง (นิภา นิธิยาน . 2530 : 145) ดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าว และเนื่องจากความใกล้ชิดระหว่างบุตรกับมารดามีมากกว่าบิดาซึ่งทำให้บทบาทของมารดายังคงมีความสำคัญกับบุตรอยู่ต่อไปแม้ว่าจะลดลงไปตามวัยของบุตรก็ตาม จึงเป็นไปได้ว่าอิทธิพลและความสำคัญของบิดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคมที่มีมากในวัยรุ่นตอนต้นนั้นค่อยมาเมื่อบุตรมีอายุมากขึ้นในช่วงวัยรุ่นตอนกลางอิทธิพลและความสำคัญดังกล่าวได้ลดลงไปมากเมื่อเทียบกับมารดาโดยเฉพาะบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของมารดาที่แสดงถึงความสามารถของมารดาที่วัยรุ่นตอนกลางมีความคิดอ่านเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นสามารถมองเห็นถึงคุณลักษณะเฉพาะอย่างที่ดีเด่นได้ชัดเจน ก่อให้บุตรเกิดความภูมิใจในตัวมารดาและส่งผลในค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตร ซึ่งมีความสอดคล้องเช่นเดียวกับงานวิจัยของ เพยาร์ ผลภาค (เพยาร์ ผลภาค . 2539 : 139 - 140) ที่พบว่าบทบาทของบิดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคมและบางด้านสามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ในบุตรวัยรุ่นตอนต้นแต่พบว่าบทบาทของบิดาทุกด้านไม่สามารถทำนายความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุตรวัยรุ่นตอนกลางได้เลย และในส่วนของบทบาทของมารดาที่พบว่าบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีความสามารถในการทำนายในกลุ่มบุตรวัยรุ่นตอนกลางแต่ไม่สามารถทำนายในกลุ่มบุตรวัยรุ่นตอนต้นได้เช่นเดียวกัน

4. การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น กับวัยรุ่นตอนกลาง ผลการศึกษาพบว่า

วัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง มีค่านิยมในการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 5 ที่ว่าวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง มีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน โดยผลการวิจัยนี้ขัดแย้งกับงานวิจัยของ สิริพร กล่อมจันทร์ (2526 : บทคัดย่อ) ชูตินาถ รัตนะ (2527 : บทคัดย่อ) ที่ให้ผลการวิจัยตรงกันว่า วัยรุ่นตอนปลายเพศหญิงมีค่านิยมในการพึ่งตนเองสูงกว่าวัยรุ่นตอนปลายเพศชาย อย่างไรก็ตามมีงานวิจัยที่ได้ศึกษาการพึ่งตนเองของวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงที่พบว่าวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงมีการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน จากการศึกษาของอัจฉรา เปรมเปรื่องเวส (2535 : 79) ที่พบว่านักศึกษาชายและหญิงมีการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน รวมถึงผลการศึกษาของ กาญจนา คำสุวรรณ (พิรพงศ์ สิริวัฒนางกูร .2520 : 23 อ้างอิงมาจาก กาญจนา คำสุวรรณ .2515 : 28 - 32) ที่พบว่าในการวัดพฤติกรรมจริงด้านการพึ่งตนเอง คะแนนเฉลี่ยของเด็กชายและเด็กหญิงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกันกับการศึกษาของ แรมมิช (Raemlich . 1967 : 24 - 26) ที่พบว่าชายและหญิงมีความต้องการที่จะพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน จึงพอจะสรุปได้ว่าผลการวิจัยในครั้งนี้วัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงมีค่านิยมในการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน แม้ว่าคะแนนเฉลี่ยของค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นเพศหญิงมีแนวโน้มสูงกว่าเล็กน้อยก็ตาม

วัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางมีค่านิยมในการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 6 ที่ว่าวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางมีค่านิยมในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของฮาร์ตันและลาทาน (Harton and Latane. 1997 : 197 - 220) ที่พบว่าวัยรุ่นจะมีการแสดงออกถึงการพึ่งตนเองโดยการหางานทำหาล้างเลิกเรียนเพิ่มขึ้นตามระดับอายุ แต่จากผลคะแนนเฉลี่ยของวัยรุ่นตอนกลางมีค่าสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้นเพียงเล็กน้อย จึงไม่สามารถบอกได้ถึงความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ การที่ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยในการศึกษาครั้งนี้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการวิจัยนี้ใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกัน ไม่มากและยังมีช่วงอายุที่เหลื่อมหรือเท่ากันอีกมาเปรียบเทียบ โดยวัยรุ่นตอนต้นมีอายุระหว่าง 12 - 15 ปี และวัยรุ่นตอนกลางมีอายุระหว่าง 15 - 18 ปี รวมไปถึงทั้ง 2 กลุ่มยังอยู่ในระบบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาซึ่งเป็นระบบเดียวกันซึ่งไม่แตกต่างมากกว่ากันอย่างชัดเจนเช่นวัยรุ่นที่มีการศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา อีกทั้งในสังคมไทยแล้วทั้ง 2 กลุ่มช่วงอายุดังกล่าวนี้ยังคงต้องพึ่งพาและอาศัยอยู่กับบิดามารดาและเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ในสังคมไทยความผูกพันระหว่างบิดามารดา

กับบุตรเป็นไปในลักษณะที่มีความแน่นแฟ้นมากกว่าครอบครัวของสังคมตะวันตก (ถัดจากวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. 2539 :106) ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยใน ค่านิยมในการพึ่งตนเองจากการศึกษารุ่นนี้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปใช้ให้เป็น ประโยชน์ในทางปฏิบัติและการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ

ข้อเสนอแนะทางการปฏิบัติ

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของบทบาทของบิดา และบทบาทของ มารดา ค่อค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรวัยรุ่นในทุกกลุ่ม ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มวัยรุ่นเพศชาย กลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง โดยเฉพาะบางด้านของบทบาท ของบิดา และบทบาทของมารดา มีความสามารถในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรได้ เป็นอย่างดี ข้อมูลเหล่านี้จึงสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของการเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติ ได้ดังนี้

1. บทบาทของบิดาโดยรวมแม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่น ต่ำกว่าของมารดา แต่บทบาทของบิดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคมสามารถทำนายได้ในกลุ่มรวม กลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น นอกจากนั้นไม่มีบทบาทของบิดาด้านใดที่สามารถทำนาย ได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นผู้ที่เป็บิดาจึงควรให้ความสำคัญต่อบทบาทของตนเอง นอกจากจะมี บทบาททุกด้านตามที่บิดาควรจะมีแล้วก็ควรจะทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้บุตรเห็น ได้ชื่นชม ภูมิใจในบิดาของตนที่เป็นบุคคลที่ควรเอาเป็นแบบอย่าง โดยเฉพาะค่านิยมที่ถูกต้องที่ดี ที่ควรปลูก ฝัง อีกทั้งเพิ่มเวลาว่างเพื่อได้อยู่ใกล้ชิดกับบุตร สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันให้มากขึ้น เพิ่ม โอกาสแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกัน มีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ให้ คำแนะนำ มีความเข้าใจในตัวบุตร เพื่อให้บุตรวัยรุ่นมีความมั่นใจในตนเอง สามารถทำอะไรได้ ด้วยตนเองพึ่งตนเองได้ มีความคิดสร้างสรรค์มองโลกในแง่ดีและสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมี ความสุข โดยเฉพาะมีความสำคัญมากกับกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิงและกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น

2. บทบาทของมารดาโดยรวมจะมีความสัมพันธ์กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นสูง กว่าบิดาและมีบทบาท 2 ด้านที่สามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรได้ มีบทบาทด้าน

การหาเลี้ยงครอบครัวสามารถทำนายได้ในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง ส่วนบทบาทด้านการแก้ปัญหา กลับสามารถทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรวัยรุ่นเพศชายในทิศทางตรงกันข้าม คือถ้าคะแนนบทบาทของมารดาในด้านนี้สูง คะแนนของค่านิยมในการพึ่งตนเองก็จะต่ำลง ดังนั้นบทบาทของมารดาทั้ง 2 ด้านนี้จึงมีความสำคัญมากที่มารดาควรจะปฏิบัติตนกับบุตรอย่างเหมาะสมที่สุด ซึ่งถ้าหากมารดามีบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ดูแลการใช้จ่าย หรือหารายได้เพื่อช่วยเหลือครอบครัว ก็จะมีอิทธิพลสามารถส่งผลต่อค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นได้อีกทางหนึ่งด้วย โดยเฉพาะมีความสำคัญมากกับกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง อย่างไรก็ตามบทบาทด้านการแก้ปัญหา มารดาควรช่วยเหลือบุตรโดยให้คำแนะนำหรือให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ ไม่ควรช่วยแก้ปัญหาให้ทุกอย่าง เพื่อปล่อยให้บุตรได้มีโอกาสช่วยเหลือตนเองบ้าง หากจะช่วยเหลือก็ต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมหรือจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น ไม่เช่นนั้นอาจเป็นการยับยั้งการพึ่งตนเองของบุตรได้ ในที่สุดบุตรก็จะทำอะไรด้วยตนเองไม่ได้ ต้องอาศัยผู้อื่นช่วยเหลืออยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นหรืออุปสรรคนั้นจะง่ายหรือยากก็ตาม เพราะหากบทบาทดังกล่าวมากเกินไปก็ย่อมส่งผลต่อค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตรได้ทั้งสิ้น โดยเฉพาะมีความสำคัญมากกับกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย และจากการวิจัยบทบาทของมารดาจะมีความสำคัญกับบุตรวัยรุ่นในทุก ๆ ด้าน คือด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม และ ด้านสันตนาการแม้ว่าจะไม่มีความสามารถในการทำนายเท่ากับบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวและด้านการแก้ปัญหาก็ตามดังนั้นมารดาจะต้องเอาใจใส่ดูแลบุตร เป็นตัวอย่างที่ดีในการกระทำต่างๆ มีเวลาให้กับบุตรเพื่อพูดคุย ฟังผ่อนคลาย และเป็นที่ปรึกษาให้กำลังใจแก่บุตรเช่นเดียวกันกับบิดา อีกทั้งเป็นบทบาทที่ต้องมีและต้องทำให้ดีสมกับบทบาทของมารดา

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษา ค่านิยมในการพึ่งตนเอง โดยนำตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา มาเพื่อพิจารณาหาลำดับความสำคัญในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตร ซึ่งพบว่าสามารถทำนายได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น (ไม่เกินร้อยละ 20) ซึ่งแสดงว่ายังคงมีตัวแปรอื่นที่มีอิทธิพลเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น อาจเกี่ยวกับตัวแปรด้านการปรับตัวกับเพื่อน เศรษฐกิจของครอบครัว จำนวนพี่น้องในครอบครัว ลำดับที่เกิดของบุตร เป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงน่าจะมีการศึกษาเพื่อดูอิทธิพลของตัวแปรอื่นๆว่าจะมีผลต่อค่านิยมในการพึ่งตนเองของบุตร ด้วยหรือไม่ เพื่อใช้อธิบายในเรื่องนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

2. การศึกษาของผู้วิจัยในครั้งนี้ ยังไม่แบ่งกลุ่มของบุตรออกเป็นกลุ่มย่อยเช่น แยกกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นออกเป็นเพศชาย - เพศหญิง หรือ แยกกลุ่มวัยรุ่นเพศชายออกเป็นวัยรุ่นตอนต้น - วัยรุ่นตอนกลาง อาจทำให้ผลของการศึกษาไม่ละเอียดชัดเจนเพียงพอที่จะอธิบายกลุ่มย่อยเหล่านั้นจึง

ควรมีการศึกษาในกลุ่มย่อยดังกล่าวด้วย รวมไปถึงการศึกษากลุ่มอื่นๆที่น่าสนใจเช่น กลุ่มของบุตร
ในวัยเด็ก กลุ่มของบุตรวัยรุ่นตอนปลาย กลุ่มของบุตรที่อาศัยอยู่กับบิดาหรือมารดาเพียงฝ่ายเดียว
 เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมล สุดประเสริฐ. "การสร้างหลักสูตรจากภาพอนาคตและความจำเป็นในปัจจุบัน,"
สารพัฒนาหลักสูตร. อันดับที่ 37 : 3 ; เมษายน 2528.
- กลุ่มนักวิชาการ, คณะอนุกรรมการ. คู่มือปลูกฝังค่านิยม. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรม
 แห่งชาติ, 2526.
- ก่อ สวัสดิพานิชย์. "วัยรุ่นกับค่านิยม และระบบศีลธรรม," ใน เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับการศึกษา
 หน้า 46 - 58 : กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2518.
- กัลยา แสงสบาย. "หนทางที่ยึดเหนี่ยวของนักพัฒนา," ปริทัศน์สาร. 21 กันยายน 2528.
- เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. "ค่านิยมไทย," เอกสารประกอบการประชุมสัมมนา สำนักงานคณะ
กรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525.
- เกียรติศักดิ์ อิชยานันท์. กระบวนการนำค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการไปสู่การปฏิบัติ. สำนักงาน
 คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2526. อัดสำเนา.
- โกวิทย์ ประवालพุดกัญ. "มองการศึกษา," วารสารการศึกษาแห่งชาติ. 19(6) : 3 - 7;
 สิงหาคม - กันยายน 2528.
- จรรยา สุวรรณทัต. ประมวลบทความและผลงานทางพฤติกรรมศาสตร์ เรื่องพฤติกรรมศาสตร์
เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องในโอกาสวันครบรอบ 36 ปี. กรุงเทพฯ : สถาบัน
 วิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 25 สิงหาคม
 2534. ✓
- ใจทิพย์ พวงทอง. การศึกษาความสอดคล้องระหว่างการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดากับการอบรม
เลี้ยงดูตามการรับรู้ของบุตรวัยรุ่น. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540. อัดสำเนา.
- ฉลองรัฐ อินทรีย์ และคนอื่นๆ. รายงานวิจัยเรื่องปัญหาและความต้องการของวัยรุ่นไทย.
 ม.ป.ท., 2528.
- เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ. พ่อในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
 ประสานมิตร, 2526.
- ชุดินาด รัตนจรณะ. การศึกษาค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
ในวิทยาลัยครุภาควคกลาง. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. อัดสำเนา.

- เชื้อ สาริมาณ. "ค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ," สรุปรายงานการประชุมสัมมนา คณะอนุกรรมการ
จังหวัด, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2525. อัดสำเนา.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. จิตวิทยาจริยธรรมและจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
 2524. ✓
- ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร. การเปรียบเทียบทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2526.
- ทวีศรี ษนาคม. ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : วิบูลย์การพิมพ์, 2524. ✓
- ทองหล่อ สุวรรณภาพ. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว
 คณะวิชาครุศาสตร์. ฝ่ายเอกสารตำราวิทยาลัยครูอุบลราชธานี, 2531. ✓
- นพรัตน์ สมประสงค์. ความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งของเด็กวัยรุ่นกับพ่อแม่และลักษณะ
ความเป็นผู้นำ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ประสานมิตร, 2520.
- นวลละอ อสุภาพ. ทฤษฎีบุคลิกภาพ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2527. ✓
- นิพนธ์ คันธเสวี. "ค่านิยม," ใน ความหมายค่านิยม. หน้า 8-9. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะ
 กรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ม.ป.ป. อัดสำเนา.
- นิภา นิษายน. การปรับตัวและบุคลิกภาพจิตวิทยาเพื่อการศึกษาและชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
 โอเดียนสโตร์, 2530.
- นิยม บุญมี. ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ม.ป.ป.
- ประณต เล็กสวาสดี. ความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูเด็ก การพึ่งผู้อื่น พฤติกรรมด้านความ
เป็นผู้นำและความรู้สึกรับผิดชอบ. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยวิชาการศึกษา
 ประสานมิตร, 2517. อัดสำเนา
- ประดับ เรืองมาลัย. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2519.
- ปราโมทย์ นาครทรรพ. "ค่านิยมของผู้นำกับการพัฒนา," ใน ชุมนุมบทความทางวิชาการรัฐศาสตร์.
 ไทยวัฒนาพานิช, 2514.
- สุคติ จิระวัฒนกิจ. การศึกษาพัฒนาการด้านการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามคุณลักษณะค่านิยม
พื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ในเขตการศึกษา 1. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526. อัดสำเนา.

พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทของการเป็นบิดาและความสัมพันธ์กับ

บุคลิกภาพด้านการปรับตัวของบุตรวัยรุ่น. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา. ✓

พนัส หันนาคินทร์. การสอนค่านิยม. พิษณุโลก :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2520.

พรรณี ชูทัยเจนจิตร. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, 2528.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2 ; กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล, 2531.

พีรพงศ์ ลีวัฒนากร. การเปรียบเทียบพฤติกรรมตอบสนองระหว่างบุคคลของนักเรียนที่ได้รับ

การอบรมเลี้ยงดูแบบฝึกให้พึ่งตนเอง กับแบบยับยั้งการพึ่งตนเอง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ในโรงเรียนรัฐบาล จังหวัดชลบุรี. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2520. อัดสำเนา.

เพียว ผลิตภาค. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึกมีคุณค่า

ในตนเองของวัยรุ่น. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา. ✓

มธุรส วีระกำแหง. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจ การคิดแบบไม่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางร่วมการ

อบรมเลี้ยงดูในการฝึกให้พึ่งตนเอง และในการยับยั้งการพึ่งตนเองของเด็กไทยเชื้อชาติ

ไทยและเด็กไทยเชื้อชาติจีนในระดับอนุบาล. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2515. อัดสำเนา.

มานิต มานิตเจริญ. พจนานุกรมไทย. กรุงเทพฯ : เอกศิลป์การพิมพ์, 2514.

มาลา วิรุณานนท์. ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แบบการรับรู้และการเลี้ยงดูในการ

ฝึกให้พึ่งตนเองกับในด้านการยับยั้งการพึ่งตนเองเปรียบเทียบเด็กในนครหลวงกับเด็ก

ในต่างจังหวัด ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2515. อัดสำเนา.

เมธี ปิณฑนานนท์. "วิธีการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม," ครูปริทัศน์. 2 :42- 48 ; กุมภาพันธ์

2526.

ยงยุทธ วาสนบุญมา. การศึกษาค่านิยมพื้นฐานของนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในภาคใต้.

ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, 2529.

อัดสำเนา.

ระพี ศาคริก. การศึกษากับการพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

2529.

- รัตนา ภัทรธัญญา. ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการพึ่งตนเองด้านการเรียนของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนทุ่งทรายวิทยา อำเภอกลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร.
ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2535.
- รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์. ความรู้เกี่ยวกับแม่และเด็ก. เอกสารคำสอน คณะครุศาสตร์. กรุงเทพฯ :
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีวินัย. รายงานการวิจัย ฉบับที่ 60.
กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2539.
- วัชรวิ ฐวธรรม. ยุทธวิธีในการสร้างเสริมค่านิยม. กรุงเทพฯ : จงเจริญการพิมพ์, 2526.
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์. การถ่ายทอดทางสังคมกับพัฒนาการของมนุษย์. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2536.
- วันเพ็ญ อายุการ. การศึกษาลักษณะและความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมที่แสดงออกถึง
บุคลิกภาพเก็บตัวหรือแสดงตัวกับการยอมรับตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของวัย
รุ่นในโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดชลบุรี. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : วิทยาลัย
วิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2513.
- วินัย พรหมอินทร์. ทัศนคติ ค่านิยม ความต้องการของชาวชนบทไทยที่พัฒนาต่างกันกับ
พฤติกรรมครอบครัวต่างกัน. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2540. อัดสำเนา.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : ประกายพริก, 2530.
- ศิริพร กล่อมจันทร์. ความรับผิดชอบของการพึ่งตนเองและวินัยในตนเองของนักศึกษาครูประจำ
การเอกการบริหารโรงเรียนกลุ่มวิทยาลัยครูภาคเหนือ. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก
: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2526. อัดสำเนา.
- สมพงษ์ พานิชสกุล. ค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักศึกษาผู้ใหญ่ ระดับมัธยมศึกษา ในจังหวัด
นนทบุรี. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร, 2533. อัดสำเนา.
- สวนิต ยมาภัย. การสื่อสารของมนุษย์และแนวปฏิบัติขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2526.
- สามัญศึกษา, กรม. การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา เล่มที่ 2
ชุดปฏิบัติการ การปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยมพื้นฐานการพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ :
หน่วยศึกษานิเทศก์, 2529.

สามัญศึกษา, กรม. ข้อมูลทางการศึกษา กรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 7. พิชญ โลก :

หน่วยศึกษานิเทศก์, 2540

สุนทรี โคมิน และ สนิท สมักรการ. ค่านิยมและระบบค่านิยมไทย : เครื่องมือในการสำรวจวัด.

กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2522 .

สุพัตรา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยม : ครอบครัว : ศาสนา : ประเพณี.

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523.

เสถียร ยุธชัย. จิตวิทยาและการแนะแนวเด็กวัยรุ่น. โครงการศึกษาและเอกสารทางวิชาการ

วิทยาลัยครูอุบลราชธานี, 2530.

เสน่ห์ จามริก. "ความยากจนในชนบท," วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 17 : 24-27 ; พฤศจิกายน

2523.

โสพิน สุวรกุล. ศึกษาบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัยขวบปีแรก. วิทยานิพนธ์

วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2535. อัดสำเนา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8. กรุงเทพฯ

: สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540.

อจลรา เปรมเปรื่องเวส. ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแสดงตัว - เก็บตัว ความเกรงใจและ

การพึ่งตนเอง. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. พิชญ โลก : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2535. อัดสำเนา.

อจลรา สุขารมณ. บทบาทของพ่อต่อการอบรมเลี้ยงดูลูก. ประมวลบทความและผลงานทาง

พฤติกรรมศาสตร์ เรื่องพฤติกรรมศาสตร์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องในโอกาส

วันครบรอบ 36 ปี สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 25 สิงหาคม 2534.

อานนท์ อาภาภิรม. "ระบบค่านิยม," จันทร์เกษม, 176 : 10 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2527.

Anderson, S.L.H. Attitudes of Oklahoma Jaycees Toward the Father Role.

Oklahoma State University, 1982.

Bell, R.R. Marriage and Family Interaction. Illinois : The Dorsey Press, 1967.

Bellanca, James A. Values and the Search for Self. Washington, D.C., National

Education Association, 1975. 111p.

Benson, L. "Theoretical Perspectives," in Frederick W. Bozelt and Shirley M.H.

Hanson (Eds). American Behavioral Scientist, 29 : 25 - 42 ; September -

October, 1985.

- Bowlby, J. Child Care and the Growth of love. 2 nd ed. Great Britain : Penquin Book Ltd, 1968.
- Brown, B. Bradford and Other. "Parenting Practices and Peer Group Affiliation in Adolescence," Child Development. 64(2) : 467 - 482 ; 1993.
- Calhoun, Cheryl House. "Feeling and Value," Dissertation Abstracts International. 43 : 1572 - A, November, 1982.
- Craig, G.J. Child Development. USA : Prentice-Hall, Inc., 1980.
- Fishbein, E.G. "Expectant Father's Stress-due to the Mother's Expectation," Journal of Obstetric Gynaecologic and Neonatal Nursing. 13 : 325 - 328 ; September - October, 1984.
- Harton, H.C. and Latane, B. "Social Influence and Adolescent Lifestyle Attitudes," Journal of Research on Adolescence. 7(2) : 197 - 220 ; 1996.
- Hoffman, M.L. "The Role of the Father in Moral Internalization," in Micheal E. Lamb (E.D.) The Role of the Father in Child Development. 2 nd ed. p. 359 - 377 : John Wiley and Sons, Inc., USA : 1981.
- Horna, J. And E. Lupri. "Father' Participation in Work, Family Life and Leisure : A Canadian Experience," in Charlie Lewis and Margaret O'Brien (Eds.) Reassessing Fatherhood. p. 54 - 73 : California : Sage Publications Ltd., 1987.
- Hurlock, E.B. Child Development. 6th ed. Tokyo : McGraw-Hill Kogakusha Ltd., 1978.
- Iglehart, Alfreda P. "Readiness for Independence," Children and Youth Service Review. 17(3) : 417 - 432 ; 1995.
- Klaczynski, Paul A. "Bias in Adolescents Everyday Reasoning and Relationship With Intellectual Ability," Developmental Psychology. 33(2) : 273 - 283 ; 1997
- Linver, Miriam R. and Silverberg, Susan B. "Differential Prediction of Adolescents' Sense and Engagement in Problem Behavior," International Journal of Adolescent Medicine and Health. 8(1) : 29 - 40 ; 1995.
- Lipkin, G.B. Parent - Child Nursing. 2 nd ed. Saint Louis : the C.V. Mosby Company, 1978.
- Lugo, J.O. and Hueshey, J.O. Human Development : Multidisciplinary Approach to the Psychology of Individual Growth. New York : Macmillan Publishing Co., nc., 1974.

- Lynn, D.B. The Father : His Roles in Child Development. Monteny California : Brooks Cole Publishing Company, 1974.
- Park, R.D. Fathering. USA : William Collin and Sons Co., Ltd. 1981.
- Peck, R.F. and R.J. Havighurst. Child Development and Personality. New York : John Willey Sons Inc., 1963.
- Pinyuchon, M. "Construction of Self - Esteem Inventory for Thai College Women,"
A Thesis Submitted to Oregon State University. November, 1992.
- Robischon, P. and Scott, D. "Role Theory and Its Application in Family Nursing,"
Nursing Outlook. 17 : 52 - 57 ; July, 1969.
- Roemmich, Jerman. "The Need Structure of Public," The Journal of Education Research.
61 : 24 - 26 ; September , 1967.
- Rokeach, Milton. Belief Attitude and Values. San Francisco. Jossey Boss, 1969.
- Sowers, JoAnn and Powers, Laurie "Enhancing the Particpation and Independence of Students," Mental Retardation. 33(4) : 209 - 220 ; 1995.
- Steinberg, Laurence and Others. "Authoritative and Adolescent Adjustment Across Varied Ecological Niches.," Journal of Research on Adolescence. 1(1) : 19 - 36 ; 1991
- Taylor, Ronald D. "Adolescents' Perceptions of Kinship Support and Family management.,"
Development Phychology. 32(4) : 687 - 695 ; 1996.
- Thorp, Louis P., Willis W. Clark and Ernest W. Tieges. Manual of California Test of Personality. New York : McGraw - Hill Inc., 1953.

ภาคผนวก ก.
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความเห็นเกี่ยวกับตนเอง

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน

1. อายุ.....ปี

2. เพศ ชาย หญิง

3. ชั้น.....

4. โรงเรียน.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

ข้อความแต่ละข้อต่อไปนี้ เป็นพฤติกรรมที่บิดา และ / หรือ มารดาปฏิบัติต่อนักเรียนให้
นักเรียนอ่านและตอบที่ละข้อ ตามขั้นตอนนี้

1. พิจารณาว่า บิดา ของนักเรียนปฏิบัติตามข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับที่เป็นจริง
เพียงใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ ที่ตรงกับความรู้สึกรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด
จาก 4 ตัวเลือกคือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด

2. พิจารณาว่า มารดา ของนักเรียนปฏิบัติตามข้อความดังกล่าวสอดคล้องกับที่เป็นจริง
เพียงใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบ ที่ตรงกับความรู้สึกรู้สึกของนักเรียนมากที่สุด
จาก 4 ตัวเลือกคือ จริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด

หมายเหตุ การพิจารณา บิดาและมารดา ให้นักเรียนพิจารณาแยกกันเป็นอิสระ อย่างนำมา
เปรียบเทียบกัน ซึ่งพฤติกรรมที่บิดา และ / หรือ มารดาปฏิบัติกัน อาจอยู่ในระดับเดียวกัน
หรือต่างกันก็ได้

โปรดตอบทุกข้อ

การปฏิบัติของบิดา และ / หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
1. เอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของข้าพเจ้า	บิดา				
	มารดา				
2. ให้ข้าพเจ้าเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัญหาต่าง ๆ	บิดา				
	มารดา				
3. อบรมดูแลข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้าเริ่มโต เป็นวัยรุ่น	บิดา				
	มารดา				
4. ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยน แปลงทางร่างกายของข้าพเจ้า	บิดา				
	มารดา				
5. สนใจในพฤติกรรมการแสดงออก ทุก ๆ อย่างของข้าพเจ้า	บิดา				
	มารดา				
6. เป็นผู้พาข้าพเจ้าไปพบแพทย์เมื่อ ข้าพเจ้าไม่สบาย	บิดา				
	มารดา				
7. เข้าใจและคอยให้กำลังใจเมื่อข้าพเจ้าทำ ผิดพลาด	บิดา				
	มารดา				
8. เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลข้าพเจ้า	บิดา				
	มารดา				
9. จะคอยสอดส่องดูแลความประพฤติของลูก ๆ อย่างใกล้ชิด	บิดา				
	มารดา				

การปฏิบัติของบิดา และ / หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
10. เมื่อทางโรงเรียนเชิญประชุมท่านจะไปร่วมประชุมด้วย	บิดา				
	มารดา				
11. จะเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น	บิดา				
	มารดา				
12. ให้ความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม	บิดา				
	มารดา				
13. สอนให้ข้าพเจ้ารู้จักเก็บรักษาสมบัติของตนเองและส่วนรวม	บิดา				
	มารดา				
14. เข้มงวดกับข้าพเจ้าในเรื่องระเบียบวินัย	บิดา				
	มารดา				
15. เป็นผู้สมานสามัคคีในครอบครัว	บิดา				
	มารดา				
16. สอนให้ลูกเห็นคุณค่าของความซื่อสัตย์และทำตัวอย่างให้เห็น	บิดา				
	มารดา				
17. สอนสิ่งที่ดีควรปฏิบัติและสิ่งชั่วที่ควรละเว้นแก่ข้าพเจ้า และทำตัวเป็นตัวอย่างให้เห็น	บิดา				
	มารดา				
18. เป็นผู้สอนกฎเกณฑ์ของสังคมแก่ข้าพเจ้าเพื่อให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่น	บิดา				
	มารดา				

การปฏิบัติของบิดา และ / หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
19. จะช่วยเหลือเมื่อข้าพเจ้าไม่สามารถแก้ปัญหา ด้วยตนเองได้	บิดา				
	มารดา				
20. เป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายใน บ้าน	บิดา				
	มารดา				
21. เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องการลงโทษลูก เมื่อลูกทำ ความผิดร้ายแรง	บิดา				
	มารดา				
22. เป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการอบรมความประพฤติ ของข้าพเจ้า	บิดา				
	มารดา				
23. เป็นผู้ตัดสินใจเลือกโรงเรียนให้ลูกเรียน	บิดา				
	มารดา				
24. เป็นผู้ตัดสินใจเมื่อมีเรื่องทะเลาะวิวาทกันใน บ้าน	บิดา				
	มารดา				
25. จะให้คำแนะนำแก้ไขเมื่อข้าพเจ้าทำงานผิด พลาด	บิดา				
	มารดา				
26. เมื่อคนในบ้านผิดใจกันจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ย	บิดา				
	มารดา				
27. จะวางแผนแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการ อบรมลูก	บิดา				
	มารดา				

การปฏิบัติของบิดา และ / หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
28. เป็นผู้ที่ต้องหารายได้เพิ่มขึ้นเมื่อข้าพเจ้าโตขึ้น	บิดา				
	มารดา				
29. จะวางแผนทางการเงินไว้สำหรับ อนาคตของลูก	บิดา				
	มารดา				
30. ให้ความสำคัญและคำนึงถึงการหารายได้มา ใช้จ่ายในครอบครัว	บิดา				
	มารดา				
31. มักจะกดขี่ของบางสิ่งบางอย่างเพื่อลด ค่าใช้จ่าย	บิดา				
	มารดา				
32. จะหางานพิเศษทำหรือเปลี่ยนงานเมื่อคิดว่า จะทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวดีขึ้น	บิดา				
	มารดา				
33. เป็นผู้จ่ายค่าใช้จ่ายในการเรียนของข้าพเจ้า	บิดา				
	มารดา				
34. เป็นผู้ทำให้ครอบครัวมีฐานะมั่นคงขึ้น	บิดา				
	มารดา				
35. จะสนใจกิจกรรมที่ทำให้มีรายได้พิเศษ มาเลี้ยงครอบครัว	บิดา				
	มารดา				
36. มักจะจัดเตรียมค่าใช้จ่ายสำหรับข้าพเจ้าไว้ ล่วงหน้า	บิดา				
	มารดา				

การปฏิบัติของบิดา และ / หรือ มารดา		จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
37. มีเวลาเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว	บิดา				
	มารดา				
38. สอบถามลูก ๆ ถึงรายการโทรทัศน์หรือ สิ่งต่างๆ ที่ลูก ๆ ชอบ	บิดา				
	มารดา				
39. จะเข้าร่วมกิจกรรมในยามว่างกับข้าพเจ้า	บิดา				
	มารดา				
40. เมื่อมีเวลาว่างจะพาลูก ๆ ไปเยี่ยมญาติ	บิดา				
	มารดา				
41. จะจัดเวลาไว้สำหรับพาครอบครัวไปเที่ยว พักผ่อน	บิดา				
	มารดา				
42. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้าพเจ้าเข้าร่วม กิจกรรมยามว่างที่เหมาะสม	บิดา				
	มารดา				
43. ใช้เวลาว่างหลังรับประทานอาหารเย็นพูดคุย หรือสนุกสนานร่วมกับครอบครัว	บิดา				
	มารดา				
44. ร่วมทำกิจกรรมกับลูก ๆ ในการทำความสะอาดหรือซ่อมแซมของใช้ ของเล่น	บิดา				
	มารดา				
45. เป็นผู้จัดหาและส่งเสริมให้ข้าพเจ้าได้อ่าน หนังสือที่มีเนื้อหาดีและมีประโยชน์	บิดา				
	มารดา				

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความเห็นเกี่ยวกับตนเอง

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

ข้อความต่อไปนี้ เป็นข้อความเกี่ยวกับลักษณะนิสัย ความคิดและการประพฤติปฏิบัติของท่าน ซึ่งไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ขอให้ท่านตอบตรงตามสภาพความเป็นจริงของท่าน โปรดอ่านข้อความที่กำหนดให้ แล้วพิจารณาว่า ข้อความแต่ละข้อความนั้น เป็นจริงมากน้อยอยู่ในระดับใด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องคำตอบที่ตรงกับระดับความเป็นจริงของท่านหลังข้อความเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ

โปรดตอบทุกข้อ

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
1. ข้าพเจ้าคิดหาวิธีแก้ไขปัญหาก็เกี่ยวกับ การเรียนของข้าพเจ้าด้วยตนเอง				
2. เมื่อข้าพเจ้าไม่เข้าใจในการเรียนวิชาใด แสดงว่าเนื้อหาวิชานั้นยากเกินไป				
3. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทำให้ข้าพเจ้า ได้รับความรู้ความเข้าใจมากขึ้น				
4. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทำให้เสียเวลา และได้ความรู้ไม่คุ้มกับที่เสียเวลา				
5. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองช่วยหาคำตอบ ในการแก้ไขปัญหาค้นเองไม่เข้าใจ				
6. ข้าพเจ้าได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่ใน การเรียนทุกวิชา				
7. ข้าพเจ้าไม่สนใจเรียนในบางวิชาเพราะ ข้าพเจ้าไม่ชอบเรียนวิชานั้น				
8. ข้าพเจ้าอ่านหนังสือทบทวนและมี ความพร้อมเสมอในการสอบ				
9. ข้าพเจ้าเคยนำผลงานของเพื่อนมาลอก และเลียนแบบเพื่อให้ได้คะแนนมากขึ้น				
10. ข้าพเจ้าทำงานส่งอาจารย์ด้วยตนเองเสมอ โดยไม่ให้ใครช่วย				

ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
11. เพื่อนให้ข้าพเจ้าช่วยอธิบายในวิชาที่เขา ไม่เข้าใจให้เข้าใจมากขึ้น				
12. ข้าพเจ้าให้เพื่อนลอกคำตอบข้อสอบใน ห้องสอบ				
13. ข้าพเจ้าให้เพื่อนยืมหนังสือเรียนและ อุปกรณ์ในการเรียน				
14. ข้าพเจ้าคิดรอบคอบเกี่ยวกับเรื่องเงิน ของข้าพเจ้าทุกครั้งก่อนใช้จ่าย				
15. ไม่มีความจำเป็นในการวางแผนที่เกี่ยว กับการใช้จ่ายของข้าพเจ้า				
16. เมื่อข้าพเจ้ามีเงินไม่พอกับค่าใช้จ่าย ข้าพเจ้ามีวิธีลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น				
17. การรับจ้างหรือขายของเพื่อหารายได้ใน เวลาว่างหลังเลิกเรียนเป็นสิ่งที่ดี				
18. การประหยัดเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าควรกระทำ เป็นอย่างยิ่ง				
19. ไม่มีประโยชน์เลยหากข้าพเจ้าจะมีรายได้ จากอาชีพสุจริตแต่ไม่มีเกียรติ				
20. ข้าพเจ้าซื้อสินค้าโดยดูความจำเป็นและ ความคุ้มค่าของเงินที่เสียไป				
21. ข้าพเจ้าพยายามซ่อมแซมเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้ใช้ได้ต่อไป				
22. ข้าพเจ้าชอบซื้อสินค้าที่มียี่ห้อยอดนิยมมี ชื่อเสียง				
23. ข้าพเจ้าสะสมเงินส่วนหนึ่งที่หามาได้เพื่อ เก็บไว้ใช้ยามจำเป็นโดยไม่รบกวนผู้ปกครอง				
24. ข้าพเจ้ามั่นใจว่าข้าพเจ้าสามารถเก็บ เงินสะสมไว้ใช้เองส่วนตัวได้				
25. ข้าพเจ้าต้องใช้จ่ายอย่างประหยัด เก็บเงิน สะสมไว้เองได้โดยไม่ต้องให้ใครบอก				

ข้อความ	จริงมาก ที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อย ที่สุด
26. ข้าพเจ้าจะใช้ทรัพย์สินเครื่องใช้อย่างทะนุถนอม ไม่ซื้อใหม่จนกว่าจะชำรุดซ่อมแซมไม่ได้				
27. การทำงานร่วมกับผู้อื่นนั้นข้าพเจ้าต้อง ปรับตัวให้เข้ากับผู้ร่วมงานให้ได้				
28. การทำงานร่วมกันของคนแม้จะมีปัญหา แต่ก็ทำให้งานประสบความสำเร็จได้				
29. ข้าพเจ้าเปลี่ยนไปอยู่กลุ่มทำงานใหม่ดีกว่า เมื่อกลุ่มเดิมของข้าพเจ้ามีปัญหา				
30. การทำงานร่วมกันเป็นเรื่องปกติที่แต่ ละคนจะทำงานไม่เท่าเทียมกัน				
31. หากข้าพเจ้าช่วยทำงานให้กับส่วนรวม อย่างเต็มที่ก็ย่อมส่งผลดีต่อส่วนรวมด้วย				
32. ความร่วมมือ ความเสียสละ ความสามัคคี ของกลุ่มก่อให้เกิดผลดีมากกว่าต่างคนต่างทำ				
33. ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นข้าพเจ้าพยายาม ทำงานอย่างเต็มความสามารถ				
34. ข้าพเจ้าเสียสละเครื่องมือเครื่องใช้ บางอย่างสำหรับใช้ในการทำงานเพื่อส่วนรวม				
35. ข้าพเจ้าภูมิใจในผลงานที่เกิดจากการ ทำงานร่วมกับผู้อื่น				
36. ข้าพเจ้าจะทำงานและส่งงานให้กลุ่ม ทันตามกำหนดเวลาเสมอ				
37. เพื่อนในกลุ่มไม่ได้สนใจมอบหมายงาน อะไรให้ข้าพเจ้าทำเลย				
38. ข้าพเจ้าไม่ชอบแสดงความคิดเห็นใด ๆ ในการทำงานของกลุ่ม				
39. เพื่อน ๆ จะมาขอคำแนะนำในการทำงาน จากข้าพเจ้าเสมอ				

ภาคผนวก ข.

ตารางคำอำนาจจำแนกรายชื่อของแบบสอบถาม

ตาราง 24 แสดงค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (t) ของแบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาในแต่ละด้านกับโดยรวม

ด้าน	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก				ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก			
		บิดา		มารดา			บิดา		มารดา	
		แต่ละด้าน	โดยรวม	แต่ละด้าน	โดยรวม		แต่ละด้าน	โดยรวม	แต่ละด้าน	โดยรวม
เลี้ยงดูบุตร	1	6.24	5.26	6.12	5.18	6	3.84	3.27	3.72	3.15
	2	5.60	4.00	5.20	3.84	7	4.76	3.40	5.11	3.79
	3	4.64	4.10	6.30	4.51	8	6.85	5.75	5.66	4.85
	4	4.25	2.50	3.24	2.07	9	7.44	6.20	6.52	5.24
	5	3.15	2.15	3.75	2.59					
การเป็นตัวแบบทางสังคม	10	7.92	6.60	7.61	6.62	15	4.29	3.30	4.16	3.22
	11	5.18	3.74	4.81	3.75	16	5.85	4.51	5.32	4.34
	12	5.27	4.79	5.64	4.71	17	6.68	5.14	6.30	5.06
	13	4.08	3.44	4.48	3.24	18	5.29	4.00	4.76	3.87
	14	5.33	4.16	5.60	4.38					
แก้ปัญหา	19	5.76	4.85	6.30	4.21	24	7.67	5.96	8.19	6.32
	20	4.08	3.40	4.93	3.52	25	8.40	7.04	6.62	5.46
	21	6.58	4.75	6.60	4.41	26	9.26	7.70	8.14	6.22
	22	5.04	4.24	5.88	4.20	27	7.89	6.03	7.02	5.41
	23	6.20	4.82	6.82	4.85					
หาเลี้ยงครอบครัว	28	3.60	2.07	3.92	2.80	33	5.59	4.32	4.80	4.00
	29	4.96	3.17	5.21	3.26	34	3.26	2.00	4.22	3.55
	30	4.99	3.57	4.76	3.42	35	3.34	2.10	5.82	4.47
	31	3.36	2.16	4.96	3.10	36	2.90	3.08	4.75	3.78
	32	3.74	2.26	4.12	2.75					
สันตนาการ	37	9.20	8.95	8.91	8.17	42	3.78	2.70	4.46	3.40
	38	7.27	6.70	7.08	5.92	43	5.46	4.27	5.84	4.75
	39	7.04	6.15	6.24	5.20	44	6.48	5.44	6.40	5.12
	40	6.45	5.40	6.79	5.36	45	6.40	5.21	6.76	5.32
	41	7.78	6.81	7.06	6.44					

ตาราง 25 แสดงค่าอำนาจจำแนกรายชื่อของแบบสอบถามค่านิยมในการพึ่งตนเอง

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก
1	1.85	14	2.70	27	4.00
2	3.14	15	3.68	28	3.68
3	4.00	16	2.17	29	2.06
4	3.33	17	2.65	30	2.70
5	5.26	18	3.64	31	3.40
6	3.45	19	1.87	32	2.89
7	3.22	20	6.16	33	4.11
8	3.40	21	2.62	34	3.26
9	3.70	22	2.91	35	2.34
10	2.06	23	3.34	36	2.63
11	3.06	24	2.42	37	2.48
12	4.36	25	4.60	38	4.24
13	2.80	26	3.40	39	1.97

ภาคผนวก ค.

ตารางแสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรในการทำนาย

ตาราง 26 แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร ในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเอง
ของวัยรุ่นกลุ่มรวม

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
X1	1.00									
X2	.7437	1.00								
X3	.7119	.7284	1.00							
X4	.6531	.6892	.6890	1.00						
X5	.6044	.6050	.6140	.5366	1.00					
X6	.5233	.3772	.3315	.2456	.3671	1.00				
X7	.3715	.5480	.3790	.2886	.3970	.6718	1.00			
X8	.3384	.3582	.5206	.2708	.4036	.6287	.6528	1.00		
X9	.2480	.2900	.2868	.3926	.2669	.5060	.5456	.5723	1.00	
X10	.3670	.3505	.3846	.2422	.7699	.5676	.5621	.5762	.4056	1.00
Y	.2186	.2762	.1922	.1729	.2347	.2691	.3012	.2169	.2201	.2593

เมื่อ Y แทน ตัวแปรเกณฑ์ ค่านิยมในการพึ่งตนเอง

X1 แทน บทบาทบิดาด้านการเลี้ยงดูบุตร

X2 แทน บทบาทบิดาด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม

X3 แทน บทบาทบิดาด้านการแก้ปัญหา

X4 แทน บทบาทบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

X5 แทน บทบาทบิดาด้านสันติภาพ

X6 แทน บทบาทมารดาด้านการเลี้ยงดูบุตร

X7 แทน บทบาทมารดาด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม

X8 แทน บทบาทมารดาด้านการแก้ปัญหา

X9 แทน บทบาทมารดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

X10 แทน บทบาทมารดาด้านสันติภาพ

ตาราง 27 แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร ในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเอง
ของกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
X1	1.00									
X2	.7590	1.00								
X3	.7530	.7837	1.00							
X4	.6866	.7516	.7328	1.00						
X5	.6629	.6670	.6779	.6095	1.00					
X6	.5890	.4456	.4212	.2850	.4170	1.00				
X7	.3841	.5600	.4131	.2985	.4045	.6932	1.00			
X8	.4160	.4213	.5803	.3167	.4354	.6525	.6902	1.00		
X9	.3118	.3381	.3432	.4572	.3028	.4939	.5631	.5701	1.00	
X10	.4131	.4129	.4454	.2930	.7841	.5873	.5664	.5984	.4247	1.00
Y	.1669	.2329	.1850	.1456	.2394	.2528	.3026	.1928	.2134	.2950

เมื่อ Y แทน ตัวแปรเกณฑ์ ค่านิยมในการพึ่งตนเอง

X1 แทน บทบาทบิดาด้านการเลี้ยงดูบุตร

X2 แทน บทบาทบิดาการเป็นตัวแทนทางสังคม

X3 แทน บทบาทบิดาการแก้ปัญหา

X4 แทน บทบาทบิดาการหาเลี้ยงครอบครัว

X5 แทน บทบาทบิดาการสนับสนุนการ

X6 แทน บทบาทมารดาการเลี้ยงดูบุตร

X7 แทน บทบาทมารดาการเป็นตัวแทนทางสังคม

X8 แทน บทบาทมารดาการแก้ปัญหา

X9 แทน บทบาทมารดาการหาเลี้ยงครอบครัว

X10 แทน บทบาทมารดาการสนับสนุนการ

ตาราง 28 แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร ในการทำนายค่านิยมในการพึ่งตนเอง
ของกลุ่มวัยรุ่นนพศหญิง

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
X1	1.00									
X2	.7329	1.00								
X3	.6792	.6841	1.00							
X4	.6313	.6417	.6579	1.00						
X5	.5580	.5566	.5586	.4843	1.00					
X6	.4866	.3335	.2757	.2204	.3404	1.00				
X7	.3617	.5835	.3521	.2809	.3909	.6602	1.00			
X8	.2827	.3095	.4752	.2365	.3797	.6153	.6250	1.00		
X9	.2056	.2537	.2472	.3431	.2456	.5168	.5339	.5762	1.00	
X10	.3294	.3018	.3327	.2050	.7575	.5102	.5589	.5604	.3970	1.00
Y	.2617	.3127	.2069	.1942	.2417	.2793	.3029	.2367	.2241	.2420

เมื่อ Y แทน ตัวแปรเกณฑ์ ค่านิยมในการพึ่งตนเอง

X1 แทน บทบาทบิดาด้านการเลี้ยงดูบุตร

X2 แทน บทบาทบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

X3 แทน บทบาทบิดาด้านการแก้ปัญหา

X4 แทน บทบาทบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

X5 แทน บทบาทบิดาด้านสันติภาพ

X6 แทน บทบาทมารดาด้านการเลี้ยงดูบุตร

X7 แทน บทบาทมารดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

X8 แทน บทบาทมารดาด้านการแก้ปัญหา

X9 แทน บทบาทมารดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

X10 แทน บทบาทมารดาด้านสันติภาพ

ตาราง 29 แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปร ในการทำนาคำนิยมในการพึ่งตนเอง
ของกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
X1	1.00									
X2	.7020	1.00								
X3	.6685	.6862	1.00							
X4	.6160	.6507	.6246	1.00						
X5	.5980	.5840	.5594	.5240	1.00					
X6	.5863	.4056	.3480	.2733	.3833	1.00				
X7	.4342	.6020	.4127	.3827	.4009	.6839	1.00			
X8	.3968	.4199	.5786	.3460	.3906	.6182	.6615	1.00		
X9	.2536	.3231	.3077	.3712	.2642	.4854	.5688	.5590	1.00	
X10	.4512	.4033	.4189	.3247	.8089	.5717	.5355	.5304	.4225	1.00
Y	.2867	.3688	.2486	.2260	.3065	.3176	.3413	.2744	.2337	.3086

เมื่อ Y	แทน	ตัวแปรเกณฑ์	คำนิยมในการพึ่งตนเอง
X1	แทน	บทบาทบิดา	ด้านการเลี้ยงดูบุตร
X2	แทน	บทบาทบิดา	ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม
X3	แทน	บทบาทบิดา	ด้านการแก้ปัญหา
X4	แทน	บทบาทบิดา	ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว
X5	แทน	บทบาทบิดา	ด้านสันติภาพ
X6	แทน	บทบาทมารดา	ด้านการเลี้ยงดูบุตร
X7	แทน	บทบาทมารดา	ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม
X8	แทน	บทบาทมารดา	ด้านการแก้ปัญหา
X9	แทน	บทบาทมารดา	ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว
X10	แทน	บทบาทมารดา	ด้านสันติภาพ

ตาราง 30 แสดงเมตริกสหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรในการทำนาคำนิยมในการพึ่งตนเอง
ของกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10
X1	1.00									
X2	.7749	1.00								
X3	.7461	.7594	1.00							
X4	.6804	.7136	.7329	1.00						
X5	.6058	.6211	.6443	.5473	1.00					
X6	.4640	.3526	.3181	.2244	.3497	1.00				
X7	.3105	.5009	.3392	.2147	.3806	.6616	1.00			
X8	.2787	.3006	.4567	.2080	.3901	.6436	.6400	1.00		
X9	.2375	.2592	.2621	.4060	.2601	.5248	.5223	.5809	1.00	
X10	.2796	.2977	.3375	.1702	.7249	.5634	.5808	.6084	.3850	1.00
Y	.1577	.1996	.1576	.1368	.1733	.2188	.2699	.1748	.2122	.2152

เมื่อ Y แทน ตัวแปรเกณฑ์ คำนิยมในการพึ่งตนเอง

X1 แทน บทบาทบิดาด้านการเลี้ยงดูบุตร

X2 แทน บทบาทบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

X3 แทน บทบาทบิดาด้านการแก้ปัญหา

X4 แทน บทบาทบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

X5 แทน บทบาทบิดา ด้านสันติภาพ

X6 แทน บทบาทมารดาด้านการเลี้ยงดูบุตร

X7 แทน บทบาทมารดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

X8 แทน บทบาทมารดาด้านการแก้ปัญหา

X9 แทน บทบาทมารดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

X10 แทน บทบาทมารดา ด้านสันติภาพ

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายพิษณุพร รุโงปการ

วัน เดือน ปีเกิด 20 มิถุนายน 2507

สถานที่เกิด อ. เมือง จ. พิษณุโลก

สถานที่อยู่ปัจจุบัน 77/601 หมู่บ้านดวงแก้ว ถนน ดิวนันท

ต. บ้านใหม่ อ. ปากเกร็ด จ. นนทบุรี 11120

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน นักวิชาการศึกษา 4

สถานที่ทำงานปัจจุบัน สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ถนน แจ้งวัฒนะ ต. บางพูด อ. ปากเกร็ด

จ. นนทบุรี 11120

ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2521 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7

จากโรงเรียนจ่านกร้อง จ. พิษณุโลก

พ.ศ. 2526 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

จากโรงเรียนพิษณุโลกพิทยาคม จ. พิษณุโลก พิษณุโลก

พ.ศ. 2528 ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิควิศวกรรมไฟฟ้า

จากวิทยาลัยเทคนิคพิษณุโลก จ. พิษณุโลก

พ.ศ. 2533 ปริญญารัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

จากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2533 ปริญญาการศึกษาบัณฑิต (กศ.บ.) วิชาเอก สังคมศึกษา

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

พ.ศ. 2541 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.)

วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของนักเรียนวัยรุ่น

บทคัดย่อ

ของ

พิชญพร รุโงปการ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ

พฤษภาคม 2541

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มที่จำแนกตามเพศ และวัย 2. เปรียบเทียบความสัมพันธ์ดังกล่าวตามตัวแปรเพศและวัย 3. จัดลำดับความสำคัญของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน ในการทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองของวัยรุ่นทุกกลุ่ม 4. เปรียบเทียบค่านิยมในการพึ่งตนเองระหว่างวัยรุ่นที่มีเพศและวัยต่างกัน

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2540 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตการศึกษา 7 จำนวน 1,074 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่าง โรงเรียนและเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติตามที่ต้องการ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา และแบบสอบถามค่านิยมในการพึ่งตนเอง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สถิติที่ทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และสถิติ Fisher's z Transformation of r ทดสอบความแตกต่างของค่าสหสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ และสถิติที่ทดสอบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัย พบว่า

1. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับค่านิยมในการพึ่งตนเองในวัยรุ่นทุกกลุ่ม
2. ไม่พบความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง ในความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับค่านิยมในการพึ่งตนเอง แต่ระหว่างวัยรุ่นตอนต้นกับวัยรุ่นตอนกลางพบว่ามีความแตกต่างในบทบาทของบิดาโดยรวม บทบาทของบิดาด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม และด้านสันตนาการ โดยค่าความสัมพันธ์ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นสูงกว่าในวัยรุ่นตอนกลาง
3. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในด้านที่สามารถทำนาค่านิยมในการพึ่งตนเองในวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$) เรียงลำดับตามความสำคัญดังนี้ คือบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมสามารถทำนาคได้อย่างมีนัยสำคัญในทุกกลุ่มยกเว้นกลุ่มวัยรุ่นเพศชายและกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง รองลงมาคือบทบาทของมารดาในการแก้ปัญหา สามารถทำนาคได้ในกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย (แต่ในทางตรงข้าม) และบทบาทของมารดาในการหาเลี้ยงครอบครัวที่สามารถทำนาคได้อย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง
4. วัยรุ่นซึ่งมีเพศหรือวัยต่างกัน มีค่านิยมในการพึ่งตนเองไม่แตกต่างกัน

PATERNAL ROLES, MATERNAL ROLES AND SELF - RELIANCE VALUES
OF ADOLESCENT STUDENTS

AN ABSTRACT
BY
PISNUPON RUJOPAKAN

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
of Education degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

May 1998

The purposes of this research were : 1) to study the relations of paternal roles and maternal roles in overall and sub-dimensions with self-reliance values in whole group and in different age or sex subgroups 2) to compare the levels of those relationships between subgroups of different sexes or ages 3) to rank the importance of paternal roles and maternal roles in sub-dimensions in predicting self-reliance values of adolescents in whole group and each subgroups 4) to compare self-reliance values of adolescents with different sexes or ages.

The samples of this study were 1,074 Mathayom Suksa 2 and 5 students of secondary schools in education region VII. They were drawn by a simple random sampling of schools and selection of qualified students.

The instruments employed in this study were a paternal - maternal roles questionnaire and a self-reliance values questionnaire.

Pearson product moment correlation, multiple regression analysis, t-test for significance of Pearson's r and Fisher's z transformation of r were employed for analysing the data.

The findings were as follows:

1. The overall and sub-dimensions of paternal role and maternal role were significantly and positively correlated with self-reliance values in whole group and all subgroups.

2. Sex difference was not found on the relations between paternal roles, maternal roles with self-reliance values but age difference was found on the relations between self-reliance values with paternal roles in overall and paternal sub-roles : nurturing , societal model and recreation , where the correlations found in the early adolescence subgroup were higher than those in the middle adolescence subgroup.

3. There were three paternal and maternal sub-roles which significantly predicted self-reliance values. The most important predictor was the paternal sub-role of societal model which significantly predicted self-reliance values in the whole group and every subgroup except for male subgroup and middle adolescence subgroup ; the next one was the maternal sub-role of problem solving which significantly predicted self-reliance values negatively in male subgroup ; and the last one was the maternal sub-role of providing which significantly predicted self-reliance values in middle adolescence subgroup.

4. Adolescents with different sexes or ages were not significantly different in self-reliance values.